

Tiesas sprieduma saistošais spēks
(*Res judicata*)
(Latvijas Senāta prakse un komentāri)

Apkopojumu pēc Senāta Civillietu departamenta ierosinājuma sagatavoja
Augstākās tiesas Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa

Rīga 2023

Ievads	2
Izmantotie saīsinājumi un apzīmējumi.....	3
Atslēgvārdu rādītājs	6
1. Tiesu prakse	9
2. Komentāri	56

Ievads

Apkopojumu jautājumā par tiesas sprieduma civilīetā saistošo spēku jeb *res judicata* veido divas daļas: Latvijas Senāta nolēmumu apskats un šo nolēmumu kontekstā nozīmīgi tiesību zinātnieku komentāri.

Kopa aptver jautājumu par sprieduma likumīgo spēku, sākot ar rezolūcijas pasludināšanu, nolēmuma spēkā stāšanās tvērumu un tā saistošo dabu prāvniekiem un viņu saistību pārņēmējiem, skar arī pārrakstīšanās kļūdu labojuma procesu, kā arī ārvalstu spriedumu izpildi.

Pirmā daļa – tiesu prakses apkopojums ir izvilkumi un atziņas no 123 nolēmumiem, kas izkārtoti Civilprocesa nolikuma normu secībā, papildinot jau 1932. un 1938. gada Civilprocesa (no)likuma izdevumos senatora F. Konradi un apgabaltiesas tiesneša A. Valtera apkopoto tiesu praksi ar citiem, tostarp 1939., 1940. gada, nolēmumiem.

Otrajā daļā – komentāri – atlasītas tiesību zinātnieku domas par sprieduma likumīgo spēku, tā saistošo dabu prāvniekiem un ar viņiem saistītām personām, kā arī atziņas par jēdziena *res judicata* izcelsmi un no tā izrietošo jautājumu analīzi.

Šo sadaļu atklāj Francijas kasācijas tiesas advokāta V. Markadē 1848. gadā publicētais un pirmo reizi latviskotais raksts par *res judicata* spēku. Krievijā tas publicēts 1861. gadā, un tā atziņas ietekmēja 1864. gada Civilprocesa nolikuma izveidi, uz ko norāda gan tā laika tiesu prakse, gan atsaucies uz to viena no nolikuma darba grupas locekļa K. Mališeva un viņa skolnieka V. Bukovska Civilprocesa mācības grāmatās.

Pieejamas norādes vai izvilkumi arī no J. Barona, H. Dernburga, V. Isačenko, M. Pļaniola, T. Jabločkova, J. Vaskovska, D. Grima, I. Tjutrumova, K. Čakstes un citu autoru darbiem, kuru doktrīna ir Latvijas Senāta tiesu prakses pamatā vai attiecīgi iespaidojusies no tās.

Daudzi no šiem materiāliem ir pieejami e-formā LNDB¹, Augstākās tiesas² un citās tīmekļvietnēs.

Apkopojuma lietotāju ērtībai pirms apkopojuma ir izmantoto saīsinājumu atšifrējums, kā arī dažu svešvārdu tulkojums, Civillikuma un Civilprocesa (no)likuma normu, kā arī atslēgvārdu rādītājs. Vārdu retinājumi nolēmumu izvilkumos atbilst to pasvītrojumiem nolēmumu pirmtekstā, kura atveide ir nedaudz pietuvināta mūsdienu valodas prasībām.

Materiālu apkopoja Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas konsultante likumu piemērošanas jautājumos Zinaida Indrūna.

¹ <https://periodika.lndb.lv/>

² <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/vesturiska-judikatura-lidz-1940gadam/senata-civila-kasacijas-departamenta-spriedumi>, <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/vesturiska-judikatura-lidz-1940gadam/latvijas-valsts-vestures-arhiva-materiali>

Izmantotie saīsinājumi un apzīmējumi

As	– Latvijas Senāta Apvienotā sapulce
CKD	– Latvijas Senāta Civilais kasācijas departaments Norāde: CKD [sprieduma pieņemšanas gads] / [sprieduma numurs]
CKD kops. vai ks.	– Latvijas Senāta Civilā kasācijas departamenta kopsēde septiņu senatoru sastāvā
CL vai Civ. lik.	– Civillikums
1864. g. CL, priv. lik., L. c. l.	– 1864. gadā izdotie Civillikumi: Baltijas Vietējo likumu kopojuma III daļa jeb Vietējo civillikumu kopojums (apstiprināts 12.11.1864.), kas bija spēkā Krievijas impērijas Baltijas guberņās – Vidzemē, Kurzemē un Zemgalē (no 01.07.1865.) – un saglabāja spēku līdz Latvijas Republikas Civillikuma pilnīgai ieviešanai. Civillikumi 1935. gada redakcijā (LNDB)
CPL (1864. g. CPN) vai Civ. proc.	– Cariskās Krievijas 1864. gadā izstrādātais Civilprocesa nolikums (<i>Устав гражданского судопроизводства</i>). Ar dažādiem grozījumiem Latvijā spēkā līdz 26.11.1940.
CPN ar paskaidrojumiem 1932. g.	– Civilprocesa nolikums. 1932. gada izdevums ar Latvijas Senāta Civilā kasācijas departamenta paskaidrojumiem. Sastādījuši: senators F. Konradi un Rīgas Apgabaltiesas loceklis A. Walter. Rīga, izdevniecība „Jurist”, 1933. Salīdzinošais pantu rādītājs attiecībā uz to, kādiem Civilprocesa nolikuma 1923. g. izd. un 1914. g. izd. pantiem atbilst tā paša nolikuma 1933. g. izd. panti.
CPL ar paskaidrojumiem 1938. g.	– Civilprocesa likums ar paskaidrojumiem – izvilkumiem no Latvijas Senāta un Tiesu palātas spriedumiem un no attiecīgās zinātniskās literatūras, kā arī dažiem aizrādījumiem uz likumdošanas motīviem. Sastādījuši: F. Konradi, T. Zvejnieks u.c. Rīga: Valsts tipogrāfija, 1939 Civilprocesa likums (1938.g. izd., 1939.g. iespied.) ar paskaidrojumiem (1939) (lndb.lv)
21/45; II, 113	– F. Konradi 1938. g. CPN komentāros Senāta lietas numurs – gadskaitļa pēdējie 2 cipari, aiz slīpsvītras lietas numurs, tad Izvilkumu grāmatas numurs un attiecīgā lpp.
f.	– Latvijas Valsts vēstures arhīva fonds, kurā tiek glabāts attiecīgais dokuments. Lielākā daļa Latvijas Senāta lietu ietverta 1535. fondā
Kr. Senāts	– Līdz 1917. gadam Krievijas Valdošais Senāts – augstākā izpildvaras un tiesu varas instance Krievijā – Civilo un Kriminālo lietu kasācijas departamenti
Kurz. zemn. lik.	– Kurzemes zemnieku likums, 1817. g. Krievijas impērijas Baltijas guberņās pieņemts likums, ar izmaiņām Latvijā spēkā līdz 1938. g.
KKD	– Latvijas Senāta Kriminālais kasācijas departaments

LCL	– Latgales civillikums jeb Cariskās Krievijas likumu kopojuma X sējuma 1. daļa, kas bija spēkā Latgalē līdz Civillikuma pilnīgai ieviešanai
p.	– pants
pkt.	– punkts
pras.	– prasība
pr. l. pr.	– prasība lietā pret
Sen.	– Latvijas Senāts
spr.	– spriedums
X sēj. 1. d. arī LCL	– Krievijas 1830. g. likumu kopojuma sējums, kurā bija Krievijas Civillikums, kas Latgalē bija spēkā līdz 1938. g., Senāta nolēmumos saīsināti – LCL – Latgales Civillikums
Vidz. zemn. lik.	– Vidzemes zemnieku likums, 1804. g. Krievijas impērijas Baltijas guberņās pieņemts likums, ar izmaiņām Latvijā spēkā līdz 1938. g.

Buk. CP māc. grām. 298. lpp.	– Bukovskis V. Civīlprocesa mācības grāmata. Rīga, 1933. un attiecīgā lpp. Civīlprocesa mācības grāmata (1933) (lndb.lv)
Bukovska izd.	– Буковский В. Свод гражданских узаконений губерний Прибалтийских съ продолжениемъ 1912–1914 г.г. и с разъяснениями. Рига: Гемпель и Ко, 1914.
Cvingmaņa krāj. (arī Cwingmans, Zwingmann)	– Civilrechtliche Entscheidungen der Riga'schen Stadtgerichte zusammengestellt und herausgegeben von Victor Zwingmann. [8 sēj.] 1.–3. Bd. Rīga: Verlag von Vilhelm Betz; 4.–8. Bd. Rīga: Verlag von N. Kymmel, 1871–1888.
Erdmans (arī Erdmann)	– Erdmann C. System des Privatrechts der Ostseeprovinzen Liv-, Est- und Kurland. Erster Band [1.sēj.]: Allgemeiner Teil. Familienrecht. Rīga: Kymmel's Verlag, 1889; Zweiter Band [2. sēj.]: Sachenrecht. Rīga: Kymmel's Verlag, 1891; Dritter Band [3. sēj.]: Erbenrecht. Rīga: Kymmel's Verlag, 1892; 4 Bd. [4. sēj.]: Obligationenrecht. Rīga: Kymmel's Verlag, 1894.
Isačenko V.	– Русское гражданское судопроизводство Практическое руководство для студентов и начинающих юристов. Том 1. Судопроизводство исковое. Издание третье, дополненное. С. Петербург, тип. М. Меркушева, 1910.
Izvilkumi	– Latvijas Senāta Civilā kasācijas departamenta nolēmumu izvilkumu un tēžu periodisks izdevums „Izvilkumi no Latvijas Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumiem”. Iznāca sējumos 1922.–1940. gadā. I–XV sējumu sastādīja senators F. Konradi un tiesnesis A. Valters; No 1936. g. tika izdots kā žurnāla „Tieslietu Ministrijas Vēstnesis” pielikums, XVI Izvilkumus sastādīja senatori O. Ozoliņš un P. Leitāns. Norāde: <i>Izvilkumi</i> , [sējuma numurs], [lappuse] Daļēji pieejams: http://periodika.lv/
Mališevs K.	– Курс гражданского судопроизводства. 2-е, испр. и допол. изд., С-Петербург, тип. М.М. Стасюлевича, 1876.

Ofic. izd.	– Ikgadējais Latvijas Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumu krājums; oficiāls izdevums. Izdeva līdz 1940. gadam [1939. g. pirmais pusgads] (Rīga: Valsts tipogrāfija) Norāde: Krājums, [ieraksta numurs], [lappuse, kurā publicēts nolēmums]. Daļēji pieejams: http://periodika.lv/
Lkr. vai Lik. kr.	– Oficiālais izdevums „Likumu un Ministru kabineta noteikumu krājums” tika izdots no 15.07.1919. līdz 1940. gadam; sākotnējais nosaukums „Latvijas pagaidu valdības likumu un rīkojumu krājums”, no 27.10.1919.–1923. – „Likumu un valdības rīkojumu krājums” Norādīts: Lkr. [gads] / [publicētā dokumenta numurs] Daļēji pieejams: http://periodika.lv/
LVVA	– Latvijas Valsts vēstures arhīvs
TMV	– Tieslietu ministrijas žurnāls „Tieslietu Ministrijas Vēstnesis”; iznāca no 1920. līdz 1940. gadam. Pieejams: http://periodika.lv/
Tjutrjumovs I.	– Гражданский процесс. Юрьев, изд. книжного магазина Я. Раудсеп, 1925.
Vaskovskis J.	– Учебник гражданского процесса. Москва, издание Бр. Башмаковых, 1917.

<i>actio nata est</i>	– latīņu val. – prasība ir celta
<i>actio iudicati</i>	– latīņu val. – prasība par tiesas sprieduma izpildi
<i>bona fide</i>	– latīņu val. – labā ticībā, labticība
<i>causa</i>	– latīņu val. – pamats, tiesiskas attiecības u. t. t. ³
<i>exceptio litis pendentis</i>	– latīņu val. – iebildums pret prasību sakarā ar to, ka lieta starp tām pašām pusēm un uz tā paša pamata ir izskatīšanā citā tiesvedībā
<i>exceptio rei iudicatae</i>	– latīņu val. – iebildums pret prasību sakarā ar to, ka lieta starp tām pašām pusēm un uz tā paša pamata jau ir izspriesta citā tiesvedībā
<i>orde public</i>	– franču val. – sabiedriskā kārtība
<i>mala fide</i>	– latīņu val. – ļaunā ticībā, ļaunprātība
<i>res iudicata</i>	– latīņu val. – izspriesta (iztiesāta) lieta; galīgs (nepārsūdzams) tiesas spriedums

³ Būmanis A. Romiešu tiesību chēstomatija. Rīga, izdevis Gulbis, 1935, 91. lpp.

Atslēgvārdu rādītājs

<i>actio judicati</i>		1871/166, 1934/974
administratīvas instances lēmuma statuss		1927/7, 1928/268, 1934/306
aizbildņa prasība		1940/44 kops., 1940/48 kops.
alimentācijas (uztura) prasība	bērnām	1928/109, 1930/103, 1930/816, 1933/1811, 1935/1059, 1937/315, 1939/71 kops., 1940/10 kops., 1940/44 kops., 1940/48 kops.
	darbnespējīgam	1923/190, 1924/160
	„draudzenei”	1933/1811
	laulātam	1923/57, 1930/151, 1930/816, 1936/1535, 1940/23
	šķirtai	1932/982, 1934/565, 1936/1535, 1937/54, 1937/570
apdrošināšana		1924/160, 1932/2467
atzīšanas prasība		1930/151, 1933/1811, 1934/565, 1938/12 kops., 1938/52
apstākļu(lis)	jauns	1926/13
	maiņa	1923/190, 1924/160, 1926/422, 1940/10 kops.
blakus lēmuma statuss		1932/1144, 1934/726, 1935/1617
blakus sūdzības lieta		1928/528, 1931/519
apsardzības kārtībā		1922/33, 1927/308, 1929/902
blakus process		1936/658
<i>bona fide</i>		1937/152
darba alga		1934/374
dāvinājums		1932/1144
<i>exceptio litis pendentis</i>		1930/581
fiktīvs līgums		1932/1144
gara slimība		1932/1144
iebildumi, ieruna		1926/422
ilgums (alimentācijas)		1937/315
īre		1932/733, 1932/894, 1933/2429
jautājums pēc būtības		As 1930/43, 1931/2185, 1932/1144
hipotekārs parāds		1937/37 kops.
kopīpašnieki		1922/1, 1935/148
kļūda	vietas norādē	1927/452, 1928/62
	vārdā	1931/320, 1931/519
	rezolūcijā	1922/1, 1927/452, 1928/62
	uzvārdā	1936/658, 1937/750
laulības šķiršana		1922/231, 1923/57, 1930/151, 1933/2157, 1934/565, 1936/1535, 1937/54, 1937/570, 1938/1142, 1940/23
lēmums(a)	atcelšana	1926/422

	par l. piekritību	1926/143
līguma kvalifikācija		1937/108
ļaina ticība (<i>mala fide</i>), ļaunprātība		1940/525
maksātnespēja		1940/525
mantojuma prasība		1929/1486
mantojums		1922/33, 1936/1497
mantinieka statuss		1907/112, 1926/289, 1929/902, 1935/22
miera izlīgums		1932/1873
moratorijs		1936/239
nedalāma lieta		1935/148
nomas līgums		1933/1067
noilgums		1926/58
<i>orde public</i>		1930/151, 1934/565
pabalsts		1932/2467
partu juridisko attiecību statuss		1920/98, 1922/231, 1925/41, 1929/722, 1930/103, 1933/1067, 1933/1791, 1933/1811, 1934/368, 1936/239, 1936/426, 1937/10
(ne)parts, dalību neņēmušais		1926/289, 1933/46, 1936/10 kops.
paternitāte		1930/103
pārsūdzība		1926/422, 1927/225, 1935/1110
piekritība		1926/143, As 1930/43
pierādījumi		1934/368, 1934/974, 1936/239, 1938/12 kops.
pilnvarojuma (ne)esība		1931/682
pirmprasība (pirmlieta)		1933/46, 1933/1811
prasības pamats		1926/194, 1927/876, 1928/425, As 1930/43, 1933/1791, 1933/1811, 1936/239, 1937/108
prasības priekšmets		1921/162, 1927/70, 1928/425, As 1930/43, 1930/816, 1933/1067, 1934/1082, 1936/239
prasību (ne)identitāte		1926/58, As 1930/43, 1933/505, 1936/239
prejudīcija		1923/57, 1924/54, 1925/143, 1927/70, 1933/1791, 1933/1811, 1936/239, 1936/1535, 1937/570, 1940/151, 1940/23, 1940/151, 1940/525
procenti		1934/1130
prekluzīvs termiņš		1935/1945
regresprasība		1929/722
<i>res judicata</i>		1871/166, 1924/160, 1926/58, 1927/7, 1927/70, 1927/876, 1928/425, 1930/1366, 1931/2185, 1932/1873, 1933/1811, 1933/2157, 1933/2429, 1934/16, 1934/374, 1934/974, 1934/1130, 1935/148, 1935/1059, 1935/1945, 1936/239, 1937/108, 1937/315, 1937/1001, 1938/1020, 1939/1 kops., 1940/44 kops., 1940/48 kops.

rokas paralīze	1932/2467, 1933/2179
rupja neuzmanība	1939/518
simulatīvs	1932/1144
spriedums(a)	
ārvalsts	1921/188, 1930/151, 1934/565, 1934/974, 1938/12 kops.
deklaratīvais spēks	1920/98, 1936/426
izpildes neiespējamība	1921/162, 1923/103, 1924/54, 1934/974
iztulkošana (arī lēmuma)	1922/1, 1927/452, 1927/888, 1928/62, 1931/519, 1935/790, 1936/850, 1938/881
kriminā- un civilspriedumu (ne)saistošā dabā	1907/112, 1925/143, As 1930/43, 1931/359, 1940/151
konstitutīvais spēks	1920/98, 1936/426
motīvi	1926/194, 1932/559, 1933/1811, 1936/239, 1936/1572, 1937/152
neizpildes sekas	1922/231
rezolutīvā daļa	1922/1, 1932/559, 1933/1811, 1935/1363, 1936/239, 1936/1572, 1937/152
saistošais spēks	1930/103, 1933/46, 1938/12 kops.
spēkā stāšanās	1927/225, 1935/1945, 1936/29 kops., 1936/1497, 1938/12 kops.
tēlojošs spriedums (<i>Gestaltungsurteil</i>)	1928/425
sukcesija	1937/37 kops.
intestat-s.	1928/425
testament-s.	1928/425
šķīrējtiesa	1935/790, 1938/12 kops.
testaments	1928/425, 1929/902, 1933/46
tiesas un lietas vešanas izdevumi	1937/37 kops.
tiesvedības atjaunošana	1921/162, 1935/1945
trešā persona	1929/722, 1934/16, 1934/368, 1936/10 kops.
trūcīgums	1932/982
vaina (laulības šķiršanā)	1933/2157, 1936/1535, 1937/54
Valsts kontrole	As 1935/2
vekselis	1933/505, 1938/1020, 1939/286
viltojums	1940/53 kops.
zemesgrāmatas ieraksts	1927/7, 1929/1486, 1936/1572

1. Tiesu prakse

Tiesas spriedumu izpildīšana⁴

Spriedumu likumīgais spēks

CPL 1014. [891.] pants. No tā laika, kad pasludināta tiesas rezolūcija pēc lietas būtības tiesas iestāde nevar pati to ne atcelt, ne grozīt, izņemot 904., 1015., 1016. un 1058. pantā norādītos gadījumus. Lēmumus var atcelt un grozīt, kad pārgrozījušies lietas apstākļi. ..10

CPL 1015. pants. Ja tiesa pati vai sakarā ar prāvnieku norādījumu atrod savā rezolūcijā, spriedumā vai lēmumā pielaistu kļūdu, tad tiesa, kamēr nav notecējis pārsūdzības termiņš, tajā pašā tiesnešu sastāvā, kas taisījis rezolūciju, spriedumu vai lēmumu, var pielaisto kļūdu izlabot, aicinot uz tiesas sēdi abas puses.11

Ja ar kļūdas izlabojumu lietā iesniegtā pārsūdzība izrādās par apmierinātu pilnā apmērā, tad tā nav virzāma instanču kārtībā.11

CPL 1016. pants. Acīmredzamas pārrakstīšanās kļūdas vai izlaidumus rezolūcijā, spriedumā vai lēmumā tiesa var izlabot arī pēc pārsūdzības termiņa notecējuma kā pati uz savu ierosmi, tā arī uz vienas vai otras puses lūgumu, pie kam tiesai jāaicina puses uz sēdi vai, pretējā gadījumā, jāpaziņo pusēm taisītais lēmums.12

CPL 1018. [892.] pants. Spriedums stājas likumīgā spēkā: 1) kad tas taisīts apgabaltiesā, un prāvnieki nav iesnieguši apelācijas sūdzību noteiktā laikā; 2) kad tas taisīts apgabaltiesā aizmuguriski, un pret to noteiktā laikā nav iesniegta ne atsauksme, ne apelācija; 3) kad tas taisīts Tiesu palātā; 4) kad zaudējušā puse atteikusies no tiesības pārsūdzēt spriedumu augstākā instancē, un 5) kad tas taisīts Senātā par tiesāšanas izdevumiem kasācijas instancē.12

CPL 1019. [893] pants. Spriedums, kas stāties likumīgā spēkā, ir saistošs ne tikai prāvniekiem, bet arī tiesai, kas to taisījusi, kā arī visām citām tiesu un administratīvām iestādēm un dienestpersonām valstī.14

Spriedumā noteikto likumiskā uztura daudzumu vai vērtību var apstrīdēt prasības kārtībā, sakarā ar to apstākļu maiņu, pēc kuriem noteikts uztura daudzums vai vērtība.14

CPL 1021. [895.] pants. Spriedums stājas likumīgā spēkā tikai attiecībā uz strīdamo priekšmetu, kuru prasa un apstrīd tās pašas prāvnieku puses un uz tā paša pamata.30

CPL 1098. (964.) pants. Strīdi, kas attiecas uz izpildāmā sprieduma iztulkošanu, jālūko cauri tai tiesai, kura spriedumu taisījusi.42

CPL 1387. (1273.) pants. Ārvalstu tiesu iestāžu spriedumi izpildāmi, pamatojoties uz noteikumiem, kas šajā ziņā pieņemti ar savstarpējām konvencijām un līgumiem. Tajos gadījumos, kad viņos nav paredzēti paši izpildīšanas noteikumi, jāievēro sekojošos pantos norādītā kārtība.43

Lietu saraksts.....48

Likuma normu rādītājs53

1864. gada Civilprocesa (no)likums.....53

⁴ Civilprocesa likums ar paskaidrojumiem – izvēlumiem no Latvijas Senāta un Tiesu palātas spriedumiem un no attiecīgās zinātniskās literatūras, kā arī dažiem aizrādījumiem uz likumdošanas motīviem. Sastādījuši: F. Konradi, T. Zvejnieks u.c. Rīga: Valsts tipogrāfija, 1939 [Civilprocesa likums \(1938.g. Izd., 1939.g. Iespied.\) ar paskaidrojumiem \(1939\) \(lndb.lv\)](#) 304.–305. lpp.

1864. gada Kriminālprocesa likumi	54
1937. gada Civillikums.....	54

CPL 1014. [891.]⁵ pants

CPL 1014. [891.] pants. No tā laika, kad pasludināta tiesas rezolūcija pēc lietas būtības tiesas iestāde nevar pati to ne atcelt, ne grozīt, izņemot 904., 1015., 1016. un 1058. pantā norādītos gadījumus. Lēmumus var atcelt un grozīt, kad pārgrozījušies lietas apstākļi.

(1930. g. 100, I, 891. p.; 1935. g. 87, 111)

Blakus lēmumus var grozīt sakarā ar lietas apstākļu pārmainu, izņemot lēmumus, kas izbeidz pašu lietas procesu un šajā ziņā pielīdzināmi spriedumiem (prof. Bukovska CP māc. grām. 525. lpp.).

[CPN] 1014. p. nerunā par kādu „jaunu” apstākli (kā to paredz 908. p.), bet par „apstākļiem”, kas ir pārgrozījušies, t.i. par pašiem lietas apstākļiem, kuriem ir sakars ar procesa gaitu. Ja lieta grozās ap lēmumu, ar kuru zināms jautājums galīgi izspriests, piem. attiecībā uz imobiļa pārdošanu izolē soda naudas piedzīšanai, un ja pie tam parts atsaucas uz kādu jaunu apstākli, kas pats par sevi stāv ārpus lietas un kā tāds varētu iespaidot lietas galīgo izspriešanu, tad attiecīgā lēmuma atcelšanu varētu panākt vienīgi 908. pantā paredzētā kārtībā (26/13; II, 153).

(1926. g. 28. janv. spr. Nr. 13, Jaunzema 1.)

Tiesas lēmumi par uzrēķinu caurskatīšanu sakarā ar maksātāju pret tiem celtām ierunām nodokļu lietās nav uzskatāmi par tādiem, kuri, apstākļiem grozoties, grozāmi no tās pašas tiesas, kura tos taisījusi, bet tie atceļami tikai ar augstākās instances lēmumiem vispārējās pārsūdzības kārtībā (26/422; III, 151).

(1926. g. 25. nov. spr. Nr. 422, Kritner pr. l. pr. Liepiņu)

Tiesa, spriedumu taisot, nav saistīta ar saviem blakus lēmumiem, kādēļ nav nozīmes tam apstāklim, ka tiesa taisījusi lēmumu, no kura parts nācis pie slēdziena, ka tiesa galīgi nostājusies uz viņa viedokli. Tas nevar attaisnot parta uzskatu, ka viņam pēc šāda blakus lēmuma vairs nebija jāizteicas pēc būtības. Taisot spriedumu, tiesa var ieņemt citu viedokli kā taisot blakus lēmumu, pie kam tiesai savs blakus lēmums nav jāanulē (34/726; XI, 135).

(1934. g. 22. nov. spr. Nr. 726, Urķa pr. 1. pr. Laikamu)

Pēc Civ. proc. lik. 891. un 700. p.p. tiesai nav tiesības pēc sprieduma rezolūcijas pasludināšanas; atcelt vai grozīt rezolūciju; par izlabojamām jāuzskata tikai acīmredzamas redakcijas vai rakstīšanas kļūdas (Kr. Sen. civ. kas. dep. 1878. g. Nr. 267.), bet nevis kļūdas pie pašas prasības priekšmeta noteikšanas, nerunājot par rezolūcijas grozīšanu pēc būtības (Kr. Sen. Civ. kas. dep. spr. 1874. Nr. 493; 1891. Nr. 11); ja pie sprieduma izpildīšanas

⁵ Civilprocesa nolikums. 1932. gada izdevums ar Latvijas Senāta Civilā kasācijas departamenta paskaidrojumiem. Sastādījuši senators F. Konradi un Rīgas apgabaltiesas loceklis A. Walter. Rīga, izdevniecība „Jurist”. Salīdzinošais pantu rādītājs attiecībā uz to, kādiem Civilprocesa nolikuma 1923. g. izd. (vispār. noteik. un I grām.) un 1914. g. izd. (II–V grām.) pantiem atbilst tā paša nolikuma 1933. g. izd. panti, 597.–611. lpp.

izrādītos tiesas pielaištā rezolūcijas kļūda, kuras izlabošana negrozītu sprieduma saturu vai būtību, tiesa gan varētu sprieduma iztulkošanas kārtībā (Civ. proc. lik. 161., 964. p. p.) nostādīt un noteikt rezolūcijas īsto tekstu un nozīmi, piemērojot pie tam civ. proc. lik. 966. p., t.i. stādamas pie lietas caurskatīšanas šai ziņā uz ieinteresētās puses lūgumu un izaicinādama pretējo pusi.

(1922. g. 27. janv. spr. Nr. 1, Kucana pr. 1. pr. Kampaniem)

Apgabaltiesa atstājusi prasītājas blakus sūdzību bez ievērības aiz tā iemesla:

a) ka Latvijas bankas 1929. gada 14. oktobra lūgums nav uzskatāms par lūgumu civ. proc. lik. 225. (161.) p. kārtībā iztulkot, resp. izlabot spriedumu, bet par lūgumu grozīt spriedumu;

b) ka saskaņā ar civ. proc. lik. 891. p. sprieduma grozīšana nav pielaižama;

nodibinot lietā to apstākli, ka šai gadījumā pats atbildētājs atzīst, ka viņam ir divi vārdi: „Ernsts-Hugo” un ka strīdū stāvošo vekseli viņš ir izdevis, bet parakstījis tikai ar vienu vārdu „Hugo”, un konstatējot, ka 1929. g. 14. oktobra lūgumā prasītāja vienīgi lūdz papildināt spriedumu, atzīstot, ka spriedums attiecas uz „Ernestu-Hugo G.”, kurš ir tas pats spriedumā minētais „Hugo G.”. tiesai nebija pietiekoša iemesla atzīt, ka prasītāja savā 1929. g. 14. oktobra lūgumā iziet uz sprieduma grozīšanu pēc būtības; no lūguma satura varēja vienīgi nākt pie slēdziena, ka prasītāja lūdz tiesas izskaidrojumu spriedumā ievestās atbildētāja personas apzīmējumā; taisni tai gadījumā, ja pie sprieduma izpildīšanas nāktu klajā rezolūcijā ieviesusies kļūda, kuras izlabošana negrozītu sprieduma saturu vai būtību, tiesa gan varētu sprieduma iztulkošanas kārtībā (civ. proc. lik. 225.(161.) pants, 964. p.) nodibināt rezolūcijas īsto saturu un nozīmi (Sen. spr. 22/1).

(1931. g. 29. janv. spr. Latvijas bankas pr. 1. pr. Grīnbergu u.c. Nr. 519)

CPL 1015. pants

CPL 1015. pants. Ja tiesa pati vai sakarā ar prāvnieku norādījumu atrod savā rezolūcijā, spriedumā vai lēmumā pielaistu kļūdu, tad tiesa, kamēr nav notecējis pārsūdzības termiņš, tajā pašā tiesnešu sastāvā, kas taisījis rezolūciju, spriedumu vai lēmumu, var pielaisto kļūdu izlabot, aicinot uz tiesas sēdi abas puses.

Ja ar kļūdas izlabojumu lietā iesniegtā pārsūdzība izrādās par apmierinātu pilnā apmērā, tad tā nav virzāma instanču kārtībā.

1935. g. 87, I, 1015. p.

[CPN] 193., 1015. un 1016. p. attiecināmi tikai uz gadījumiem, kad rezolūciju vai spriedumu groza tā pati tiesa, kas to taisījusi (35/1363; XII, 343).

(1935. g. 22. novembra spr. Nr. 1363 Krilovs pr. 1. pr. Krilovu)

Uz tiesas spriedumu resp. lēmumu iztulkošanu 1015. un 1016. panti nav attiecināmi. Izlemjot lūgumu par lēmuma iztulkošanu, Tiesu palātai vajadzēja pārbaudīt, vai viņa šo sūdzību jau nebija izlēmusi, un sakarā ar to iztulkot savu agrāko lēmumu (36/850; XII, 489).

(1936. g. 20. marta spr. Nr. 850 „Purmal-Indrik” un „Purmal-Klāvu” māju pārdoš. 1.)

Tiesa, uz CPN 193. un 1015. panta pamata, var izlabot kļūdas uzvārdos resp. priekšvārdos, kas ieviesušās spriedumā, arī piespiedu izpildīšanas kārtībā taisītā rezolūcijā. (Sen. CKD 36/658⁶) (37/750; XIII, 559).

(1937. g. 26. maija spr. Nr. 750, Cirīša pr. 1. pr. Kanteru)

CPL 1016. pants

CPL 1016. pants. Acīmredzamas pārrakstīšanās kļūdas vai izlaidumus rezolūcijā, spriedumā vai lēmumā tiesa var izlabot arī pēc pārsūdzības termiņa notecējuma kā pati uz savu ierosmi, tā arī uz vienas vai otras puses lūgumu, pie kam tiesai jāaicina puses uz sēdi vai, pretējā gadījumā, jāpaziņo pusēm taisītais lēmums.

1935. g. 87, I, 1016.p.

Prasītāja, Emīlija A., lūdz uz civ. proc. lik. 794. p. 1. pkta pamata atcelt Tiesu palātas spriedumu, ar kuru viņas prasība gan tikusi piespriesta, bet tomēr apzīmējot viņu ne ar tās īsto vārdu „Emīlija”, bet ar vārdu „Emma”. Savu lūgumu prasītāja pamato uz to, ka prasība tikusi celta viņas nepilngadības laikā no viņas aizgādņa, kurš apzīmējis viņu ar nepareizu vārdu, proti, „Emīlijas” vietā apzīmējis viņu par „Emmu”, rīkojoties pēc nepareizas, viņam no pagasta tiesas izdotas apliecības, un ka sakarā ar to arī spriedumā viņa nosaukta par „Emmu”, bet ne par „Emīliju”...

Pēc lūdzējas pareizā aizrādījuma, tagadējās lietas apstākļi pilnā mērā attaisno viņas lūgumu; tas apstāklis, ka viņas aizbildnis aizrādījis prasības rakstā uz lūdzējas vārdu kļūdai, varēja būt nezināms viņai vai skaitīties par juridiski nezināmu viņai, kā toreizējai nepilngadīgai (L.p.1. 2957. p.); ja nu pie šādiem apstākļiem Tiesu palāta, pretējai pusei iebildumu neceļot, piespriedusi prasību tai – faktiski neattiecināmai – prasītājai, kura nav identiska ar īsto prasītāju, tad šai ziņā prasība pēc būtības netika pilnā mērā apmierināta; ja piem. prasītājai būtu bijis iespējams kļūdu novērot un nodibināt jau tad, kad spriedums vēl nebūtu stājies likumīgā spēkā, tad viņai, bez šaubām, piederētu tiesība to pārsūdzēt parastā pārsūdzēšanas kārtībā, t.i. ar apelācijas sūdzību; ja nu šāda iespēja viņai nav bijusi, tad taisni ir vieta likumā paredzētam pārsūdzības surogātam, par kuru izrādās sprieduma atcelšanas lūgums *ex capite novorum*.

(1931. g. 23. apr. spr. Akermanis pr. 1. pr. Akermani, Nr. 320)

Tiesa var spriedumā pieļauto kļūdu izlabot blakus procesa kārtībā, pareizi atzīmējot prasītāja un atbildētāja uzvārdus⁷, kuri faktiski bija ņēmuši dalību procesā; ar to netiek grozīts spriedums pēc būtības (36/658; XII, 539).

(1936. g. 28. aprīļa spr. Nr. 658, Arājuma pr. 1. pr. Malberu)

CPL 1018. [892.] pants

CPL 1018. [892.] pants. Spriedums stājas likumīgā spēkā: 1) kad tas taisīts apgabaltiesā, un prāvnieki nav iesnieguši apelācijas sūdzību noteiktā laikā; 2) kad tas taisīts apgabaltiesā aizmuguriski, un pret to noteiktā laikā nav iesniegta ne atsauksme, ne apelācija; 3) kad tas taisīts Tiesu palātā; 4) kad zaudējušā puse atteikusies no tiesības

⁶ XII Izvilkumi, 539. lpp.

⁷ Salīdz. 2023. g. 30. maija Satversmes tiesas lēmums Par tehnisku labojumu izdarīšanu lēmumā par lietas ierosināšanu. Pieejams <https://www.vestnesis.lv/op/2023/105.7>

pārsūdzēt spriedumu augstākā instancē, un 5) kad tas taisīts Senātā par tiesāšanas izdevumiem kasācijas instancē.

(a) 1864. g. 41477, 892. p. — (b) 1935. g. 87, 11, 1018. p. 4. pk. — (c) 1939. g. 79, 11, 1018. p. 5. pk.

Saskaņā ar 1018. p. 3. punktu un 1049. p. Tiesu palātas spriedumi stājas spēkā ar taisīšanas dienu (pretēji Krim. proc. lik. 915. p.). Sprieduma spēkā stāšanās pati par sevi vēl neizslēdz tā pārsūdzamību kasācijas kārtībā. Jēdziens „galīgais spriedums” jeb „likumīgā spēkā stājies spriedums” nozīmē tūlītējo izpildāmību un izslēdz pārsūdzamību apelācijas kārtībā. Tādēļ sprieduma pārsūdzamība kasācijas kārtībā neatņem tam likumīgā spēkā stājušos sprieduma raksturu arī pirms kasācijas termiņa notecējuma un pat pēc kasācijas sūdzības iesniegšanas, kamēr lieta vēl nav izspriesta Senātā (27/225; IV, 111).

(1927. g. 27. maija spr. Nr. 225, Skareviča pr. 1. pr. Leigutu)

Pretēji prasītāja domām, prasības petitums tagadējā prasība bija izvedams vienīgi CPN 239. (248.) p. paredzētās prasības veidā un ceļā, vienalga, vai šādu prasību raksturo kā vērstu uz prasījuma būtības apgāšanu (239. p.), vai uz atsvabināšanu no piedziņas (248. p.). Ja tāpēc prasītājs 239. p. paredzēto termiņu nav ievērojis, tad pats apstrīdamais spriedums stājies galīgā spēkā un nav vairs atceļams kaut arī jaunas prasības ceļā, jo jaunais, ar jauno prasību ierosinātais process patiesi ir tikai iepriekšējās lietas turpinājums (CKD 32/846⁸). Jaunu prasību, saprotams, var formulēt dažādi, bet, pēc būtības – tā vienmēr ir apspriežama tikai pēc 239. p. un tāpēc tā katrā ziņā iesniedzama 239. p. paredzētā procesuālā, tāpat prekluzīvā termiņā. Pēc šī termiņa iesniegtā prasība atraidāma, jo prasītājs zaudējis tiesību tādu celt *res judicata est*.

(1935. g. 30. aug. spr. Nr. 1945, Eglīša pr. 1. pr. Mauriņu un Linu un labības tirgotāju kredītsabiedrību.)

Spriedums stājas likumīgā spēkā, ja tas taisīts Tiesu palātā. No šā noteikuma CPL neparedz izņēmumus un to neatceļ arī 1452. p. un Tiesu palātas lēmums par sprieduma izpildīšanas apturēšanu 933. un turpm. p. paredzētos gadījumos. Spēkā stājušās sprieduma nozīme nav tikai tā vien, ka to var tūlīt izpildīt, bet arī tā, ka tas ir saistošs prāvniekiem un tiesai ne tikai formālā ziņā (1018. un 1020. panti), bet arī materiāli (1019. un 1021. p.) (CKD kops. 36/29; XII, 603).

(Sen. CKD kopsēdes 1936. g. 4. jūn. spr. Nr. 29 Z. pr. 1. pr. Z.)

Tāpat kā spriedumi stājas spēkā arī lēmumi, ar kuriem kādi jautājumi izlemti pēc būtības (prof. Bukovska CP māc. grām. 442. lpp.).

Nekompetentas tiesas spriedumam, arī pēc pārsūdzības termiņa notecējuma, nav likumīgs spēks (prof. Bukovska CP māc. grām. 434. lpp.).

Ārkārtējas apelācijas sūdzības iesniegšana un sprieduma izpildīšanas apturēšana nesatricina spēkā nākušā sprieduma nozīmi (sal. likumdošanas motīvus pie 892. p.). Spēkā stājušās sprieduma nozīme nav tikai tā vien, ka viņu var izpildīt, bet arī tā, ka tas ir saistošs

⁸ Ofic. izdev. 50. ieraksts, 53. lpp.; IX Izvilkumi, 117. lpp.

prāvniecekiem un tiesai ne vien formālā ziņā (CPN 1017. p. un 1020. p.), bet arī materiālā ziņā (CPN 1019. un 1021. p. sal. CKD kops. 36/29⁹) (37/690; XIII, 633).

(1937. g. 14. jūn. spr. Nr. 690, Krauze pr. 1. pr. Neivaldu)

1018. p. attiecas arī uz gadījumu, kad apelācijas sūdzību aiz zināmiem iemesliem (uz partu iniciatīvi vai neatkarīgi no tās) nevarēja skatīt cauri (35/1110; XI, 597).

(1935. g. 13. jūn. spr. Nr. 1110 Blumšteina un c. pr. 1. pr. Dzelzceļu virsv.)

Pēc vispārējā principa – prasības celšana un piespriešana neatkarājas no sprieduma faktiskās vai juridiskās izpildīšanas iespējas vai nespējas, kādēļ tiesai nav tiesības izvairīties no lietas caurskatīšanas vienīgi uz tā pamata, it kā spriedums nebūtu izpildāms (Kriev. civ. kas. dep. spried. 1913. g. Nr. 71 Butjugina lietā).

(1923. g. 31. maija spr. „Gošen un Kenlif” pr. 1. pr. akc. sab. „Liepājas eļļas fabr., agr. „Kiler”, Nr. 103)

Tam apstāklim, vai tai momentā, kad prasītājs domā stāties pie sprieduma izpildīšanas, būtu juridiski vai faktiski iespējams spriedumu izpildīt, nozīmes nav un no šādas iespējas vai neiespējas sprieduma saturs nevar atkarāties.

Senāts sava 1922. g. 9. novembra spriedumā nemaz nav piešķīris izspriežamai prasībai prejudiciālas prasības raksturu, uz kuras pamata prasītājam būtu tikai radusies tiesība nākotnē celt zaudējuma prasību. Bet pat ja prasība būtu raksturojama kā prejudiciāla ar nupat atzīmētam sekām, tad, jo mazāk Tiesu palātai, būtu bijis jāreķinās ar sprieduma izpildīšanas neiespēju, jo prejudiciāla prasība vispār nav izpildāma spaidu ceļā ar parastiem konkrētiem izpildīšanas veidiem un līdzekļiem.

(1924. g. 26. marta spr. Kavasa pr. 1. pr. Hornigu, Nr. 54)

CPL 1019. [893.] pants

CPL 1019. [893.] pants. Spriedums, kas stāties likumīgā spēkā, ir saistošs ne tikai prāvniecekiem, bet arī tiesai, kas to taisījusi, kā arī visām citām tiesu un administratīvām iestādēm un dienestpersonām valstī.

Spriedumā noteikto likumiskā uztura daudzumu vai vērtību var apstrīdēt prasības kārtībā, sakarā ar to apstākļu maiņu, pēc kuriem noteikts uztura daudzums vai vērtība.

(a) 1864. g. 41477, 893. p.; 1939. g. 79, III; – (b) 1937. g. 202, 111, 1019. p.

Atbildētāja aizrādījums, ka šī lieta esot *res judicata*, jo okupācijas laikā mīertiesā šo lietu jau esot izspriedusi, piespriežot bērnam uzturu līdz astotam dzīvības gadam, nepelna ievērību, jo okupācijas laikā nepastāvēja vēl likums par Latvijas izglītības iestādēm, saskaņā ar kuru Apgabaltiesa šinī lietā varēja piespriest bērnam uzturu arī vairāk kā līdz astotam dzīvības gadam ...

(1928. g. 26. apr. spr. Nr. 109, Kapiņ pr. 1. pr. Ivanovsku)

Tiesu palātai bija saskaņā ar civ. proc. lik. 893. p. pamats, sava sprieduma motīvos atsaukties uz ... spriedumu, kas noticis lietā starp tiem pašiem partiem un attiecībā uz to pašu priekšmetu un nodibinājis partu ... juridiskās attiecības pret strīdū esošo zemes gabalu.

⁹ XII Izvilkumi, 603. lpp.

Tiesu palāta ... varēja minēto spriedumu atzīt par pierādījumu tam, kādas juridiskas attiecības pastāvējušas un nodibinātas starp partiem; ja tiesa atzinusi, ka ar notikušu starp tiem pašiem partiem spriedumu tika noskaidrotas zināmas juridiskas attiecības starp partiem, tad šis jautājums vairs nav pārspriežams sakarā ar kādu jaunu prasību, kuru ceļ, kaut par citu priekšmetu, iepriekšējais atbildētājs, jo iepriekšējais spriedums pēc civ. proc. lik. 893. p. bija saistošs priekš abiem partiem visās viņa daļās; iepriekšējā sprieduma nozīmes un izpratnes iztulkošana pieder tiesai, kas izspriež lietu pēc būtības. Tiesu palāta tādēļ ... varēja atzīt, ka jautājums par to, uz kādiem pamatiem prasītājs valdījis un lietojis strīdū esošo zemes gabalu, jau galīgi noskaidrots un izspriests ar pievesto spriedumu un sakarā ar to atzīt arī, ka prasītājs jau no paša sākuma valdījis zemes gabalu ne kā īpašnieks un tādēļ arī nav varējis to iegūt iesēdējuma ceļā (25/41; II, 153).

(1925. g. 26. febr. spr. Nr. 41 Aksenova pr. 1. pr. Puzuli)

Ja tiesa atzīst, ka ar spriedumu starp tiem pašiem partiem noskaidrotas zināmas juridiskas attiecības, tad šis jautājums vairs nav pārspriežams sakarā ar kādu jaunu prasību, kuru ceļ, kaut par citu priekšmetu, iepriekšējais atbildētājs, jo iepriekšējais spriedums pēc 1019. p. saistošs abiem partiem visās viņa daļās.

Konstatējot, ka jau ar agrāki notikušo likumīgā spēkā gājušo spriedumu atbildētājs ir ticis atzīts par prasītājas bērna tēvu, Tiesu palāta pareizi atzinusi, ka jautājums par atbildētāja *paternitāti*, kā jau galīgi izšķirts ar aprādīto prasītājas pret atbildētāju celto prasību par *alimentu* piespriešanu no atbildētāja, uz civ. proc. lik. 895. p. pamata nav vairs no jauna pārbaudāms (sk. Sen. Civ. kas. dep. 1925. g. 26. febr. spriedumu Aksenova pr. 1. pr. Puzuli Nr. 41¹⁰); aiz šī iemesla šinī gadījumā tiesai nebija nekādas vajadzības no jauna konstatēt, ka atbildētājs ir prasītājas dzimušā bērna tēvs (30/103; II, 153).

(1930. g. 21. maija spr. Kazimiras S. pr. 1. pr. Š., Nr. 103)

1019. pantam ir tā nozīme, ka tiesas spriedumam nav saistoša spēka tikai attiecībā uz tām lietā dalību neņēmušām personām, kuras uz sprieduma priekšmetu pieteikušas savas patstāvīgas tiesības. Bet dalību neņēmušas personas nevar uz 1021. p. pamata atjaunot, piem., strīdu par mantas piederību tai dalību ņēmušai personai, kurai manta tikusi attiesāta ar spēkā stājušos spriedumu. Šāds princips attiecināms arī uz strīdiem par testamentu, kuri ar tiesas spriedumu jau galīgi atraidīti (33/46; X, 151).

(1933. g. 14. dec. spr. Nr. 46, Mūrnieka m. m. pr. 1. pr. Mūrniek.)

Likumīgā spēkā spriedums stājas attiecībā uz personām, kuras lietā ņēmušas dalību, bet personas, kas nav bijušas lietas dalībnieces, ar atsevišķu prāvu var lūgt tiesu atzīt attiecībā uz viņām spriedumu par nesaistošu, izslēdzot ar šo spriedumu piespriesto prasījumu no konkurējošiem prasījumiem pie naudas sadalīšanas (37/552; XIII, 406).

(1937. g. 29. jan. spr. Nr. 552, Kurciņš pr. 1. pr. Jansonu un Kurciņu)

Res judicata stāvoklis iestājas arī tādā gadījumā, ja jaunu prasību ceļ ne pret visiem, bet tikai pret dažiem agrākās lietas atbildētājiem. Tādā gadījumā prasība nav vis celta pret citiem atbildētājiem, pret kuriem prasītājam ir jārespektē agrākās lietas spriedums tāpat kā pret tiem pārējiem atbildētājiem, pret kuriem otrreizējā prasība celta (TP 34/1216a, 415).

¹⁰ II Izvilkumi, 154. lpp.

Sprieduma galvenie objektīvie motīvi, kuri tieši izriet no prasījuma un sastāda sprieduma galveno pamatu, ir tik cieši saistīti ar sprieduma rezolutīvo daļu, ka vienus no otra atraut nevar; tādos gadījumos tiesai ir ne vien tiesība, bet arī pienākums rēķināties ne tikai ar sprieduma rezolutīvo daļu, bet arī ar motīviem, uz kuriem rezolutīvā daļa pamatota, kā nepieciešams slēdziens no šiem motīviem (sk. Kr. Sen. Civ. kas. dep. spr. 1880. g. Nr. 161, 1883. g. Nr. 123 un citi; Sen. Civ. kas. dep. spr. 1932. g. 689¹¹) (32/559; VIII, 117).

(1932. g. 18. marta spr. Krastiņa pr. 1. pr. Sakni, Nr. 559)

No tā apstākļa vien, ka apgabaltiesas spriedums stājies likumīgā spēkā, nemaz neizriet, ka arī visi sprieduma motīvi guvuši likumīgu spēku. Likumīgā spēkā stājas sprieduma *verba decisiva*, t.i. rezolutīvā daļa un tikai tie motīvi un apsvērumi, kas atrodas tik ciešā un nešķīramā sakarā ar rezolūciju, kā citādu apsvērumu gadījumā rezolūcija seku ziņā iegūtu pavisam citu nozīmi (sal. Sen. 32/559¹² spr. un c. un prof. Bukovska Civīlproc. mācības grāmatas 441. lpp.). No tā izriet, ka agrākā sprieduma motīvi, kuri neatrodas tādā ciešā sakarā ar pašu rezolūciju, nemaz nav saistoši tiesai citu lietu izspriešanā, un tamdēļ arī Tiesu palātai bija tiesība izšķirt jautājumu par atbildētāju *bona fides* patstāvīgi (37/152; XIII, 559).

(1937. g. 26. februāra spr. Nr. 152, Meizis u. c. pr. 1. pr. Birkanu u. c.)

Tiesu palātas atzinums toreizējā prasības lietā par moratorija atkrišanu ir, pats par sevi, saistošs prasītājam arī tagadējā prasības lietā. Gan sprieduma motīvi kā tādi, paši par sevi, nestājas spēkā. Tomēr motīvi un apsvērumi, kas atrodas tik ciešā un nešķīramā sakarā ar rezolūciju, ka citādu apsvērumu gadījumā rezolūcija seku ziņā iegūtu pavisam citu nozīmi, stājas likumīgā spēkā, jo tiesas spriedums var stāties likumīgā spēkā tikai tanī nozīmē, kādā to taisījusi tiesa; prasības noraidīšanas pamats, kas izteikts tikai tiesas apsvērumos, bet ne rezolutīvā daļā, nav no pēdējās atdalāms un arī stājas likumīgā spēkā, un tādēļ jauna prasība par īpašuma tiesību uz to pašu priekšmetu, starp tām pašām personām, bet uz cita (piem. formāla dokumenta) pamata ir pilnīgi pielaižama (Prof. Bukovskis, Civīlprocesa mācības grāmata, 441.–442. lp.; Senāta CKD 32/559¹³, 689¹⁴; 34/368,¹⁵ 1118, 1082¹⁶).

Tiesu palāta pareizi atzīst, ka sprieduma rezolutīvā daļa ir tikai iepriekšējo konstatējumu loģisks un kauzāls secinājums un bez motīviem dažreiz pat nav saprotama un katrā ziņā rezolūcijas konstatējums netieši apstiprina motīvos izteiktos argumentus un atzinumus. Tātad, ja spriedums ir palicis neapgāzts, tad implicite ir palikusi neapgāzti arī tā iepriekšējie konstatējumi, tas ir motīvi. Tāpēc, ja agrāk taisītais un spēkā stājies spriedums savos motīvos satur konstatējumus, kas ir cieši saistīti ar sprieduma rezolutīvo daļu, tad arī šie konstatējumi resp. motīvi ir saistoši uz CPN 1019., 1021. p. pamata. Īstenībā, ja Tiesu palāta ar spēkā nākušo spriedumu nodibinājusi, ka runā esošais moratorijs, kā noslēgts tikai nosacīti, nav stājies spēkā aiz suspensīvā nosacījuma neizpildīšanas, tad ar to ir galīgi nodibinājušās zināmas juridiskas attiecības starp tiem

¹¹ „Jurists” 1932/1, 23.–26. lpp. un 1932/3, 94.–96. lpp.

¹² VIII Izvilkumi, 117. lpp.

¹³ VIII Izvilkumi, 117. lpp.

¹⁴ „Jurists” 1932/1, 23.–26. lpp.

¹⁵ Ofic. izdev. 48. lpp.; XI Izvilkumi, 226. lpp.

¹⁶ XI Izvilkumi, 226. lpp.

pašiem partiem šajā pašā jautājumā par moratorija saistošo spēku un proti izšķirot jautājumu atraidoši.

Prasītāja operē nepareizi ar *exceptio rei judicatae*, formālā procesuālā izpratnē. ... lieta gan grozās vienīgi ap to, ka pirmam spriedumam piemīt zināma prejudiciāla nozīme starp partiem taisni nupat norādītā jautājumā, t.i. ap *res judicata* materiālā izpratnē.

Tāpēc tagadējā lietā nav nozīmes, vai tagadējais prasības tiešais priekšmets (prasības petitums: Sen. CKD 28/436) būtu pilnā mērā identisks ar iepriekšējās prasības priekšmetu, ja vien abu prasību tiešais vai netiešais pamats (t.i. partu juridiskās attiecības: Sen. CKD 28/425¹⁷) būtu identisks. Šī identitāte, pēc Tiesu palātas konstatējuma, (..), taisni ir iepriekšējā un tagadējā lietā. Proti, prasītājas abās lietās kā prasību pamats uzdots prasītājas apgalvotais moratorijs. Tomēr šis pats moratorijs ne pirmajā, ne tagadējā lietā par prasības pamatojumu nav varējis un nevar būt, jo nebija izpildīti tie nosacījumi, no kuriem viņa saistošais spēks bija atkarīgs pēc kontrahentu toreizējās vienošanās.

Fakts, ka prasītājam būtu citi vai jauni pierādījumi, nevar noderēt par pamatu prasītājam celt tagad jaunu prasību ar petitumu, kas izrietētu no moratorija spēkā esamības, ja agrākais, starp tiem pašiem partiem notikušais, spriedums iziet taisni no tā, ka tas pats moratorijs atbildētājam neesot saistošs. Senāts (CKD 34/368¹⁸), atsaucoties uz Kr. Senāta CKD spriedumu 1879/87, noteikti paskaidrojis, ka atbildētājam, pret viņu celtās prasības apgāšanai, jāiesniedz visi viņa rīcībā esošie pierādījumi; pēc sprieduma, kas stājies likumīgā spēkā, atbildētājs var izlietot pirmā lietā neiesniegtos pierādījumus vienīgi lūgumā par sprieduma pārspriešanu, ja šāds pierādījums nav bijis viņam pirms sprieduma, vai ticis pazaudēts un atrasts pēc sprieduma taisīšanas (CPN 891., 893., 894., 794. p.), bet atbildētājam uz jaunatklāto pierādījumu pamata nekad nav tiesības celt pret prasītāju prasību par tās summas piespriešanu viņam atpakaļ, kura tikusi no viņa piespriešta (sk. arī Isačenko, Гражданский процесс, 3. sēj. 358. lp.). Tie paši apcerējumi pilnā mērā piemērojami arī gadījumam, kur prasītājam visi savi pierādījumi (par moratorija it kā spēkā stāšanos) bija jāiesniedz laikā.

(1936. g. 21. februāra spr. Nr. 239 akc. sab. „Rīgas ārējās tirdzniecības bankas” pr. 1. pr. Latvijas banku)

Spriedumam, ar kuru partam piespriešta uz darījuma izpildīšanu vērsta prasība, nav konstitutīvs, bet gan tikai deklaratīvs spēks, un spriedums nevar tāpēc atraisīties no procesa pamatā esošām oriģinālām juridiskām attiecībām (20/93) (36/426; XII, 630).

(1936. g. 28. apr. spr. Nr. 426 Veinera pr. 1. pr. Sociālistisko Padomju Republiku sav-bas (S.P.R.S.) tirdzn. pārstāvniecību Latvijā)

Spriedumam, ar kuru prāvniekiem tiek piespriešta zināma prasība, pēc mūsu privātlikumiem vispārīgi nav konstitutīvs, bet tikai deklaratīvs spēks. Tas nozīmē: ar spriedumu netiek izsmeltas – izbeigtas prāvnieku iepriekšējās materiāli tiesiskās attiecības un viņu vietā radītas jaunas (*consumptio processualis* pie romiešiem); spriedums rada tikai tā saucamo „*obligatio judicata*”, netiešu – kumulatīvu – novācību, ar kuru iepriekšējā

¹⁷ „Jurists” 1932/1, 23.–26. lpp. un 1932/3, 94.–96. lpp.

¹⁸ Ofic. izdev. 49. ieraksts, 48. lpp.; XI Izvilkumi, 226. lpp.

materiālā prasība dabū tikai jaunu galīgu normu un veidu (sk. Cvingmaņa spried. krāj. I. s., Nr. 166,¹⁹ Nr. 347) (20/98–27).

(1920. g. 28. okt. spr. Levina bl. sūdz. 1., Nr. 98)

Tāds tiesas nosacījums spriedumā, kas noteikts pretēji procesa likuma noteikumiem un bez lietas dalībnieku lūguma, nevar iegūt likumam līdzīgu spēku uz 1019. p. pamata vien.

Tiesas spriedums ir taisīts mantojuma dalīšanas lietā, un sprieduma mērķis nav kāda termiņa došana atsevišķas prasības celšanai, jo vairāk vēl tāpēc, ka likumā nav pat paredzēta termiņa noteikšana caur tiesu kādas prasības celšanai, un arī neviens no lietas dalībniekiem nav lūdzis, lai tiesa noteiktu tādu termiņu. Tādēļ tiesai nebija nekāda iemesla noteikt kaut kādu termiņu aprādītās prasības celšanai. Šāda termiņa noteikšana runā pretim CL 3618. p.²⁰, jo ar to tiek grozīti vispārējie likuma noteikumi par noilgumu. Tiesības celt prasību noilgst ar tāda termiņa palaišanu, kādu nosaka likums. Ja arī zināmos gadījumos šādu termiņu var noteikt tiesa, bet tad tikai tieši tanīs gadījumos, kad likums šāda termiņa noteikšanu uzlicis tiesai. Mantojuma dalīšanas noteikumi CPN 1641.–1657. p. tādas tiesības tiesai nepiešķir (36/1497 XIII, 98).

(1936. g. 30. okt. spr. Nr. 1497, Freijs pr. 1. pr. Freiju)

Tiesas spriedums ir saistošs arī trešai personai un nodibina arī viņai *res judicata* visos strīda jautājumos, kas izcelti tiesas priekšā starp trešo personu un tās puses pretinieku, kura pusē trešā persona nostājusies (sal. Isačenko, Komment. pie Civ. proc. nol.²¹ 763. (663.), p.; III sēj., 796.–803. lp.) (34/16; X, 552).

(1934. g. 23. janv. spr. Nr. 16, Plauciņa pr. 1. pr. Plauciņa mantojuma masu u.c.)

Konstatējot, ka agrāko prasību pret atbildētājiem cēlušī tikai daži no prasītājiem (kuriem strīdamās ēkas pieder kā kopīpašums), un ka tie kopīpašnieki, kuri agrākā lietā dalību nav ņēmuši, tagadējā prasībā aizstāv visu kopīpašnieku intereses, tiesa var atzīt, ka: 1) *exceptio rei iudicatae* nav pamatota pret tiem prasītājiem, kuri agrākā lietā dalību nav ņēmuši, un 2) arī pret dažiem no prasītājiem pamatoti celtais iebildums *rei iudicatae* nevar atspēkot prasību kā n e d a l ā m u objektu (35/148; XII, 46).

(1935. g. 24. janvāra spr. Nr. 148, Puriņa u. c. pr. 1. pr. Vekšīn m. m.)

Ar apelācijas un kasācijas sūdzībām nevar atspēkot sprieduma motīvus, ja pats spriedums izteic to, ko prasītājs vēlējies panākt. Turpretim sprieduma motīvi var noderēt par pamatu patstāvīgas prasības celšanai, lai apgāztu motīvos izteikta apsvēruma pareizību, ja vien šie motīvi nav tieši izšķirti tiesas rezolūcijā (37/963; XIII, 716).

(1937. g. 31. augusta spr. Nr. 963, Lapše pr. 1. pr. Bučauskas piensaimnieku s-bu)

Arī zemes grāmatu nodaļas priekšniekam jārēķinās ne tikai ar sprieduma rezolutīvo daļu, bet arī ar tā vadošiem motīviem.

¹⁹ Spriedums, kas pieņemts pret uzņēmumu kā pilnsabiedrību, rada *res judicata* spēku pret visām personām, kuras bija pilnsabiedrībā laikā, kad komercsabiedrība iesniedza prasību par savu uzņēmumu.

²⁰ CL 1893. panta.

²¹ Исаченко В. Л. „Гражданский процесс. Практический комментарий на вторую книгу устава гражданского судопроизводства“, Т III, 1930 г., издание книжной торговли „Likums“, Рига.

Senāts ir jau paskaidrojis (Sen. CKD 32/559²²; 32/894²³), ka tiesai ir ne tikai tiesība, bet arī pienākums rēķināties ne tikai ar sprieduma rezolutīvo daļu, bet arī ar motīviem, uz kuriem rezolutīvā daļa pamatota, kā nepieciešams slēdziens no šiem motīviem. Tāds pats pienākums ir arī zemes grāmatu nodaļas priekšniekam (36/1572; XIII, 95).

(1936. g. 29. okt. spr. Nr. 1572, Lūsītis 1.)

Tiesa, taisot spriedumu pēc būtības, nav saistīta ar saviem iepriekšējiem blakus lēmumiem (Kriev. Sen. Civ. kas. dep. spried. 1882. g. Nr. 60, 1885. g. Nr. 32 u. c.) (28/528; V, 123).

(1928. g. 23. nov. spr. Nr. 528, Latvijas trikotāžu un zeķu fabrikas „Fennia” pr. 1. pr. Fuksu)

Vispār, tiesas blakus lēmumi nekad nesaista tiesu, izspriežot lietu pēc būtības. (32/1144; IX, 150).

(1932. g. 24. novembra spr. Nr. 1144, g/v Bičkovska aizgādņa pr. 1. pr. Bičkovski)

Lēmumam nav sprieduma rakstura, un tamdēļ tiesa pret tiesu izpildītāju vērsta prasībā par zaudējumu atlīdzību var neņemt vērā iepriekšējā blakus sūdzības lietā taisīto lēmumu, ar kuru tiesu izpildītāja rīcība atzīta par nepareizu, ja šis lēmums ar jauniem pierādījumiem atspēkots (35/1617; XII, 290).

(1935. g. 16. dec. spr. Nr. 1617, Bruģa pr. 1. pr. Kurmīti)

Nav no svara, kādu iemeslu dēļ atbildētājs ļauj, kaut arī pēc viņa ieskata nepareizam, tiesas spriedumam stāties likumīgā spēkā.

Ar spēkā gājušiem tiesas spriedumiem nodibinātas juridiskas attiecības (proti, ka starp prāvniekiem pastāvējis nomas līgums, pēc kura prasītājs iznomājis atbildētājai savu zemes gabalu), ir saistošas atbildētājai arī šai lietā, jo ar minētiem tiesas spriedumiem ir izšķirtas starp tiem pašiem prāvniekiem par to pašu priekšmetu viņu juridiskās attiecības, pie kam šeit nav no svara, kādu iemeslu dēļ atbildētāja ļāvusi tiesas spriedumam, kaut arī pēc viņas ieskata nepareizam, stāties likumīgā spēkā (C. pr. nolik. 1019. (893.) p.) (33/1067; IX, 474).

(1933. g. 6. aprīļa spr. Nr. 1067, Rožkalna pr. 1. pr. Dzelzceļu virsvaldi)

Tiesas apsardzības kārtībā taisītie lēmumi apsardzības lietās apstrīdami un atcelami prasības ceļā ne vien pag. ties. civ. proc. lik. 233. p. paredzētā gadījumā. Lēmumi apsardzības kārtībā nepieņem likumīgu spēku līdzīgi spriedumam prasības lietās. Tādēļ lēmuma esamība neizslēdz prasības iesniegšanu tai pašā priekšmetā, izņemot tikai lēmumus, kuri izspriež jautājumu par tiesībām pēc būtības, uz kādiem lēmumiem runā stāvošais lēmums neattiecas.

Aiz tiem pašiem iemesliem prasītājs – pretēji Tiesu palātas domām – nebija spiests prasīt arī 11. Valmieras zemnieku virstiesas 1917. g. 13. aprīļa lēmuma atcelšanu.

No vienas puses, lieta bija nonākusi virstiesā nevis uz prasītāju, bet gan uz atbildētājas sūdzības pamata; no otras puses, civ. proc. likuma nosacījumi par sprieduma spēkā nākšanu (civ. proc. lik. 892. p. 1. pkt.; 156. p. 1. pkt.; pag. t. civ. proc. lik. 135. p. 2. pkt.), pēc kuriem otrā instancē notikušais spriedums pilnīgi aptver un izsmel

²² VIII Izvilkumi, 117. lpp.

²³ IX Izvilkumi, 125. lpp.

pirmās instances spriedumu, — nav attiecināmi uz blakus lēmumiem apsardzības kārtībā, kuri paši par sevi nenāk „likumīgā spēkā”, bet tikai paliek spēkā vai paliek negrozāmi, ja tie vai nu netiek pārsūdzēti, vai tiek apstiprināti otrā instancē. Tādēļ apsardzības lietās pirmās instances lēmums, kuru apstiprinājusi otra instance, nezaudē savu patstāvīgo nozīmi un neskaitās par procesuālā ziņā izsmeltu ar otras instances apstiprinošo lēmumu.

Izejot no atzīmētām nepareizām procesuālām premisēm, Tiesu palāta tāpat arī nākusi pie nepareiza slēdziena par to, ka pagasta tiesai esot tiesības galīga lēmuma veidā tieši un galīgi izdalīt mantojumu starp mantiniekiem, izslēdzot šī lēmuma apstrīdēšanas iespēju prasības ceļā.

Pēc prasītāju pareizā aizrādījuma, pagasta tiesai nav tiesības lēmuma veidā, t.i. ar konstitutīvu spēku, noteikt mantojuma dalīšanu un izdalīt to uz mantiniekiem, piespriežot tiem attiecīgas mantojuma daļas. Likums (pag. tiesu civ. proc. lik. 238. p.) piešķir pagasta tiesai tikai notāra funkcijas, t.i. dalīšanas līguma apliecināšanu (Kr. Sen. apvien. sap. 1900. g. spried. Nr. 31). Pretēji šiem nosacījumiem notikušais Rencēnu pagasta tiesas lēmums — kā nelikumīgs — nevar no vienas puses noderēt dēļ „mantojuma dalīšanas līguma” ierakstīšanas zemes grāmatās un uz pēdējā pamata — nekustamas mantas pārvešanas uz attiecīga mantinieka vārdu zemes grāmatās un no otras puses nevar noderēt arī dēļ pārējiem mantiniekiem no dalīšanas līguma izrietošo prasību nodrošināšanas hipotēku kārtībā, savas prasības ierakstot zemes grāmatās uz dalāmo nekustamo mantu.

Tādā kārtā mantiniekiem, uz kuriem attiecas pagasta tiesas lēmums, nevar atņemt tiesību minēto lēmumu — kuram mantošanas attiecību nokārtošanas nozīme — apstrīdēt prasības ceļā, lai iznīcinātu nelikumīgā formā notikušo līgumu, kurš pēc f o r m a s izrādās kā tiesas lēmums, bet pēc būtības, materiālā ziņā, uzskatāms par kādu juridisku darījumu. Atņemt mantiniekiem aprādīto tiesību, nozīmētu atņemt viņam iespēju noteikt savas juridiskās attiecības tiesas ceļā un izvest savas civiltiesības, t.i. nozīmētu atteikt viņiem tiesāšanu (*Justizverweigerung*). Ieņemot pretēju stāvokli, Tiesu palāta pārkāpusi civ. proc. lik. 1. un 1801. p.p.

(1922. g. 23. feb. spr. Nr. 33, Rudzīt pr. l. pr. Rudzīt)

Apsardzības kārtībā taisītais lēmums, ar kuru lieta izšķirta galīgi, var tikt atcelts tikai to pārsūdzot vai nu instanču kārtībā, vai arī prasības kārtībā (ja viņš stājies likumīgā spēkā); kamēr tas nav noticis, ar šo lēmumu jārēķinās kā ar katru tiesas lēmumu, kādēļ nav iespējams blakus apsardzības lietai, kurā jau taisīts lēmums par mantinieku apstiprināšanu pēc likuma, ierosināt otru apsardzības lietu par testamenta apstiprināšanu attiecībā uz to pašu mantojumu (29/902; VI, 109).

(1929. g. 27. sept. spr. Pereneža l., Nr. 902)

Ja nu reiz pastāvēja likumīgā spēkā stājies pagasta tiesas lēmums par mantinieku apstiprināšanu, tad Apgabaltiesa nevarēja apsardzības kārtībā taisīt jaunu lēmumu par mantinieku apstiprināšanu mantošanas tiesībās uz to pašu mantojumu, bet, ja atbildētāja Apgabaltiesā bija noklusējusi par 1909. g. pagasta tiesas lēmumu, tad prasītājam bija likumīgs pamats apstrīdēt Apgabaltiesas lēmumu.

(1935. g. 22. marta spr. Nr. 22, Rutkis un Džipners pr. l. pr. Džipneriem un Upenieks)

No tā, ka apsardzības kārtībā taisītie lēmumi nestājas likumīgā spēkā līdzīgi spriedumiem, izriet tikai tas, ka tie paši par sevi nekavē prasību, ar kuru ieinteresētā persona lūdz atzīt viņai šādam lēmumam pretējas tiesības, bet nemaz neizriet, ka ieinteresētā persona varētu ar vienkāršu ierunu pret prasību, kuru prasītājs ceļ uz šāda lēmuma pamata, apstrīdēt lēmuma pareizību un vēl mazāk – uz šā lēmuma pamata taisītos ierakstus zemes grāmatās. Kamēr minētie ieraksti nav dzēsti vai nu ar to personu piekrišanu, kurām par labu tie ievesti, vai uz tiesas sprieduma pamata, tie pastāv spēkā (29/1486; VI, 109).

(1929. g. 24. okt. spr. Tarasova un c. pr. 1. pr. Lavrenovu, Nr. 1486)

Blakus lēmumi apsardzības kārtībā nemaz nav spējīgi nākt likumīgā spēkā, un viņiem civ. proc. lik. 892.–895. p. p. taisni nav piemērojami, kā to nodibinājusi konstanta Kr. Senāta un Latvijas Senāta prakse (Kr. Sen. Civ. kas. dep. spried. 1893. g. 4. Nr.; 1894. g. 110. Nr. un c., Senāta Civ. kas. dep. spried. 1922. g. 33. Nr.; pēc spried. krāj. 16. Nr.²⁴; 1923. g. 212. Nr., pēc spried. krāj. 54. Nr.²⁵). Ar tiesas spriedumu prasības lietā iepriekšējais blakus lēmums apsardzības kārtībā *eo ipso* zaudē savu spēku un nozīmi, bez tā, ka prasītājs būtu sevišķi lūdzis blakus lēmumu atcelt vai atzīt par spēku zaudējušu (27/308; IV, 111).

(1927. g. 21. sept. spr. Nr. 308, Klaber un Ķezber pr. 1. pr. Klaber)

Uztura prasījumi dibinās uz apstākļiem, kas var mainīties. Atstājot attiecīgos spriedumus negrozāmus, var rasties netaisnības kā vienai, tā otrai pusei, atkarībā no materiālo apstākļu pārmaiņas (sal. Sen. 23/190) (T. M. V. 38/1 pielik. C, 6, b).

Alimentu lietās ... spriedums attiecībā uz alimentu apmēru nenāk spēkā materiālā nozīmē, bet attiecībā uz šo apmēru uzskatāms par provizorisku un grozāmu atkarībā no to apstākļu un attiecību pārmaiņas, kuri bija par pamatu zināmu alimentu apmēra noteikšanai (sk. arī Cvingmaņa III. Nr. 296 – Nr. 690 un J. Buengner, Alimentationspflicht, 1. p. 27, 54, 130²⁶).

(1923. g. 31. maija spr. Berenstraucha pr. 1. pr. Rīgas pilsētu, Nr. 190)

Apgabaltiesa varēja secināt, ka jautājums par prasības pamatu ir jau *res judicata* un tagadējā prasība atraidāma tāpēc vien, ka ir atraidīta pirmā prasība.

Ja arī alimentu lietās spriedums attiecībā uz alimentu apmēru nenāk spēkā materiālā nozīmē, tad attiecībā uz pašu alimentācijas pienākumu spriedums tomēr stājas spēkā, jo, uzturot pretējo viedokli, izrādītos, ka alimentu prasības lietās vispār nav nozīmes procesa noteikumiem par spriedumu pārsūdzēšanas kārtību (35/1059; XII, 47).

(1935. g. 30. septembra spr. Nr. 1059, Rieksts pr. 1. pr. Riekstu)

Prasībā par uzturu tiesa var neņemt vērā tiesas spriedumu, ar kuru uztura prasība atraidīta tikai par noteiktu periodu, neizšķirot jautājumu par prasītājas trūcīgumu par tālāko laiku (32/982; IX, 267).

(1932. g. 14. dec. Nr. 982, Bebris pr. 1. pr. Bebri)

Atbildētājs norādīja, ka jautājums par alimentācijas ilgumu esot jau izšķirts un ka tādēļ konkrētā lieta esot atzīstama par *res judicata*.

²⁴ Ofic. izd. 16. ieraksts, 40. lpp.; I Izvilkumi, 52., 55., 58. lpp.

²⁵ Ofic. izd. 54. ieraksts, 147. lpp.; I Izvilkumi, 52., 57. lpp.

²⁶ Zu Theorie und Praxis der Alimentationspflicht mit Berücksichtigung particulärer Rechte. Robert Buengner published in 1879 in German, Leipzig.

Ja tiesa agrākā lietā nav principiāli izšķīrusi jautājumu par bērna alimentācijas ilgumu un nav principiāli noliegusi bērna tiesību saņemt alimentus arī pēc 14 g. sasniegšanas, tad to piespriešana līdz šādam laikam neatņem bērna mātei tiesību prasīt alimentus līdz tam laikam, kad viņš būs spējīgs pats sevi apgādāt (37/315; XIII, 368).

(1937. g. 29. janvāra spr. Nr. 315)

Alimentu lietās spriedums attiecībā uz prasības apmēru nav uzskatāms par *res iudicata*: prasībā pievestais apmērs var grozījušos apstākļos neatbilst tiesas noliktam pabalstam (23/190; I, 112, Berenstrauch lietā). Tomēr šāds noteikums nav attiecināms uz likumiem par atlīdzību cietušiem strādniekiem un par strādnieku apdrošināšanu pret negadījumiem. Cietušam strādniekam vai tā piederīgiem nav tiesības prasīt pensijas apmēra grozīšanu sakarā ar sociālu, ekonomisku vai citu sabiedrisku apstākļu maiņu (24/160; I, 137).

(1924. g. 22. okt. spr. Fomina pr. 1. pr. Baltijas Apgabala Apdrošināšanas biedrību, Nr. 160)

Miertiesnešu sapulces spriedums kā otrās tiesu instances spriedums ir galīgs, un tamdēļ Tiesu palāta, konstatējot, ka lai gan minētā miertiesnešu sapulces galda reģistrā atzīmēts, ka atjaunots kasācijas termiņš, bet ka par kasācijas sūdzības pieņemšanu nav lēmuma, kā nav arī lēmuma par sprieduma izpildīšanas apturēšanu un ka atbildētājs nav pierādījis, ka Senāts būtu atcēlis doto spriedumu, vai ka atbildētājs būtu turpinājis kara laikā pārtraukto lietu — nākusi pie pareiza slēdziena, ka attiecībā uz prasības pamatu lieta uzskatāma kā *res iudicata*.

(1927. g. 19. dec. spr. Nr. 876, Spuran pr. 1. pr. Birzgali)

Īrnieks nevar celt īres normēšanas prasību par zināmu laiku, ja ar spēkā stājušos tiesas spriedumu jau izšķirts jautājums par īres maksas apmēru par strīdus laiku prasībā, kuras priekšmets, starp citu, bijis šīs īres naudas piespriešana no īrnieka un tātad arī tās apmēru noteikšana. Ja īrnieks gribēja panākt īres naudas samazināšanu par minēto laika sprīdi, tad viņam agrākā lietā bija jāceļ strīds pret īres maksas apmēru vai arī, ceļot patstāvīgu prasību par īres maksas normēšanu, bija jāpanāk tās lietas apturēšana saskaņā ar 90. p. (32/733; IX, 37).

(1932. g. 30. sept. spr. Nr. 733, Vīndedza pr. 1. pr. Rīgas Tirgotāju un Rūpnieku savstarp. kredītbiedrību)

Konstatējot, ka ar tiesas spriedumu jautājums par īres līguma pastāvēšanu galīgi izšķirts noraidoši, tiesa var nepiešķirt nozīmi tiesas lēmumam, kas taisīts sakarā ar prasītāja sūdzību par tiesu izpildītāja rīcību, izpildot apgabaltiesas spriedumu, ja arī šā lēmuma motivējumā atzīta īres līguma pastāvēšana. CPL 1019. p. paredz tiesas spriedumu, kādam pastāvēt, minētais lēmums un tā notecējums ir nenozīmīgi (32/894; IX, 125).

(1932. g. 28. okt. spr. Nr. 894, Kaca pr. 1. pr. Šumacheru)

Tas apstāklis, ka prasītājs pēc tagadējās prasības iesniegšanas un pat pēc pirmā apgabaltiesas sprieduma cēlis tāpat prasību par īres normēšanu, gan varētu būt par iemeslu izbeigt vai apturēt otrās prasības lietu pēc 661. p. 2. punkta, bet nekad nevar būt par iemeslu atraidīt tagadējo prasību uz atbildētāja celtā *exceptio rei iudicatae* pamata (33/2429; IX, 647).

(1933. g. 31. aug. spr. Nr. 2429, Kļavnieka pr. 1. pr. Kapping)

Taisni tādēļ, ka partu laulības šķiršanas lieta un alimentu lieta dibinās uz viena un tā paša pamata, un proti, laulāto atšķirtās dzīves, kurā vainojama vienīgi prasītāja, tiesa varēja atrast, ka vainas jautājums sakarā ar laulības šķiršanas prāvas rezultātiem vairs nav īpaši pārspriežams (37/54; XIII, 314).

(1937. g. 28. janv. spr. Nr. 54)

Ja ar spēkā nākušu tiesas spriedumu ir konstatēts, ka prasītāja rokas paralīzē ir nelaimes gadījumā sekas, tad šis jautājums ir galīgi izšķirts un to nevar iekustināt no jauna, ja arī ar agrāko spriedumu prasītājam piespriests pabalsts par pagājušā laika periodu (32/2467; IX, 293).

(1932. g. 16. dec. spr. Nr. 2467, Puriņa pr. 1. pr. Vispār. apdroš. s-bu nelaimes gadījumos)

Apgabaltiesa konstatējusi, ka ar agrākiem spēkā stājušamies tiesas spriedumiem jautājums par to, vai prasītāja rokas paralīze ir ar viņu notikušā nelaimes gadījuma sekas, ir izšķirts pozitīvi. Šādos apstākļos Apgabaltiesa pareizi atzinusi, ka, saskaņā ar civ. proc. nol. 1019. (893.) p., šie spriedumi prāvniekiem ir saistoši un atbildētājam nav tiesības no jauna iekustināt jautājumu par to, vai rokas paralīze ir nelaimes gadījuma sekas.

(1933. g. 27. aprīļa spr. Nr. 2179, Puriņa pr. 1. pr. Vispār. Apdr. sabiedrību nel. gadījumos)

Tiesu palāta savā tagadējā 1932. g. 26. maija spriedumā nenoliedz, ka abām divām pēdējām prasībām ir identisks pamats (c a u s a debendi). Tātad jau tāpēc vien, t. i. ja abām minētām prasībām ir identisks p a m a t s (основание иска) un abas prasību lietas zīmējas uz tiem pašiem partiem; dēļ civ. proc. nol. 1019. (893.) p. piemērošanas pietiek vienīgi izšķirt vēl jautājumu par abu minēto divu prasību priekšmetu i d e n t i t ā t i.

Senāts secināja, ka abās i e p r i e k š ē j ā s prasības lietās notikušiem spriedumiem ir tieša materiāltiesiska prejudiciāla nozīme tagadējai prasības lietai.

Ja prasībā par pirkuma cenas daļas piedzīšanu ar spēkā stājušos tiesas spriedumu ir atzīts, ka pirkuma līgums palicis spēkā un ka tam nav piemērojams Kredītlīk. (1938. g. izd.) I pielikums, tad tiesa prasībā par pirkuma summas otrās daļas piedzīšanu nevar šo pielikumu atzīt par piemērojamu aiz tā iemesla vien, ka par pirkuma summas atlikumu izdota obligācija, jo šis fakts neizslēdz 1019. panta piemērošanu (33/1791; IX, 650).

(1933. g. 15. jūn. spr. Nr. 1791, Bērziņš pr. 1. pr. Heniņu un Skrastiņš)

Pašas par sevi kompetentas administratīvās iestādes lēmuma atcelšana, ja sakarā ar pēdējo jau nodibinājušas privātpersonai par labu privāttiesiskas sekas un attiecības, nekad nevar novest pie šādu privātpersonai par labu nodibināto privāttiesību iznīcināšanas, it kā ar atpakaļejošu spēku (sk. Sen. civ. kas. dep. spried. 1926. g. 431, Nr. Šmidta lietā). Pie tam nemaz nekrīt svarā, vai kompetentas administratīvās iestādes lēmums, pat aiz viņa nepareizības, būtu ticis atcelts ar augstākas administratīvās iestādes (šai šaurākā nozīmē), vai ar administratīvās tiesas lēmumu. Jo arī administratīvā iestāde varēja pārbaudīt pārsūdzēto kompetentās administratīvās iestādes lēmumu tikai attiecībā uz tā pareizību no administrācijas darbības viedokļa, neaizskarot privāttiesiskus jautājumus un uz atceltā lēmuma nodibinājušas

privātās juridiskās attiecības (civ. proc. lik. 5. (3.) p.). Šādus pēdējos jautājumus izšķir vienīgi civiltiesa, apsverot, ja par to ceļas strīds sakarā ar civiltiesā ierosināto civillietu, attiecīgās kompetentas administratīvas iestādes rīcības pareizību no tā viedokļa, vai šīs rīcības likumības apspriešana atkarājas no kāda prejudiciāla privāttiesiska jautājuma, piem. par kāda līguma privāttiesiskā rakstura kvalifikāciju (27/7; III, 78)

(1927. g. 31. janv. spr. Nr. 7, Centrālās zemes ierīcības komitejas pr. 1. pr. Budanskij un Nolkenu)

Senāts (Civ. kas. dep. spried. 1927. g. Nr. 7²⁷, 115; 1926. g. Nr. 431) jau bija nostāties uz to viedokli, ka Tieslietu ministra viņa kompetenču robežās dotas atļaujas vēlākā atcelšana ar Senāta administratīvā departamenta lēmumu nav uzskatāma par saistošu civiltiesai un nevar pati par sevi iznīcināt reiz jau ar atļauju nodibinātās civiltiesiskās attiecības.

(1928. g. 29. marta spr. Nr. 268 Zemkopības min-jas pr. 1. pr. J. Lapsu)

Administratīvās instances lēmumam, kas pie tam vēl taisīts uzraudzības kārtībā, nevar būt juridisks efekts un tas nevar iegūt likumīgo spēku attiecībā uz prāvnieku, kas Senāta administratīvā departamenta lietā nemaz nav piedalījies un jau pirms Senāta lēmuma, uz atceltā centrālās zemes ierīcības komitejas lēmuma pamata, ieguvis savas patsvērīgās civiltiesības (34/306; XI, 21).

(1934. g. 26. sept. spr. Nr. 306, Zemkopības min. pr. 1. pr. Vilzenu pagasta s-bu)

Ja ar spriedumu iepriekšējā lietā konstatēts, ka saskaņā ar prāvnieku līgumu atbildētājam nav jāmaksā par patērēto ūdeni zināmā laikā, tad šim spriedumam ir nozīme arī lietā, kurā ir runa par agrākā laikā patērēto ūdeni, pie kam nav nozīmes, vai abos gadījumos maksājumus izdarījis viens un tas pats prāvnieks. 1019. p. piemērojams tādēļ, ka abās lietās jāizšķir viens un tas pats jautājums, proti, kam no prāvniekiem pēc viņu līguma jāmaksā par patērēto ūdeni (34/1082; XI, 226).

(1934. g. 2. novembra spr. Nr. 1082, Horsts pr. 1. pr. akc. sab. A. Buša „Flat-Lux”)

Valsts kontroles revīzijas reglamenta (Lik. kr. 37/107) 67. panta kārtībā vērsta prasījums nav izpildāms, ja par prasījuma būtību kritis pretēja satura spēkā gājis tiesas spriedums (Apv. Sap. 35/2; XII, 156).

Valsts kontrole var atdurties uz tādiem revīzijas materiāliem, kuros ar tiesas spriedumu ir fiksētas juridiskas attiecības, par kuru saturu un juridisko kvalifikāciju Valsts kontrole varētu būt citās domas, nekā tiesa. Tāpat arī piedzīšanas stadijā iestādes priekšnieks, rīkojoties pēc revīzijas reglamenta 67. p. un noteicot atbildīgo amatpersonu vainu pēc 71. p., var atdurties piem. uz krimināltiesas spriedumu, pēc kura šī amatpersona ir attaisnota viņai no priekšnieka inkriminējamā rīcībā ar valsts mantu. Šādu (un tam līdzīgu) gadījumu izšķiršanai, kur var sadurties administratīvas varas un tiesas viedokļi, Valsts kontroles revīzijas reglamentā taisni ir paredzēts noteikums (10. p.), ka revīzijas darbība nevar aizskart tiesas sprieduma spēku procesuālo noteikumu robežās, un valsts zaudējumu konstatēšanā un piedzīšanā revīzijai taisni ir jārēķinās ar tiesas spriedumu un viņā fiksēto juridisko stāvokli. No revīzijas reglamenta 10. p. satura izriet, ka tiesas spriedums revīzijas materiālos nav par šķērslī zaudējumu konstatēšanai un piedzīšanai vienīgi tad, ja revīzijas slēdzieni par zaudējumiem tiek taisīti neatkarīgi no tiesas spriedumā

²⁷ III Izvilkumi, 80.lpp.

fiksēto juridisko attiecību apsvēršanas un novērtēšanas pēc būtības (līdzīgi tam, kā civiltiesa zināmos apstākļos var lietu izspriest arī neatkarīgi no kriminālapstākļa noskaidrošanas pēc CPN 10. p. Valsts kontroles revīzijas reglamenta 10. p. runā par valsts zaudējumu „konstatēšanu” un „piedzīšanu”, un zem pēdējās nepārprotami pāriet arī revīzijas reglamenta 67. pantā paredzētā darbība. Tādēļ 10. p. noteikums par tiesas sprieduma procesuālo spēku attiecināms arī uz uzrēķina piedzīšanu.

Saskaņā ar CPN 1019. p., tiesas spriedums ir visām administratīvām iestādēm un amatpersonām valstī. Tātad viņš ir saistošs kā iestādes priekšniekam, kurš pēc revīzijas reglamenta 67. p. vērš prasījumu pret viņam padoto amatpersonu, tā arī Valsts kontrolei, kura pret iestādi vērš savu uzrēķinu. Šis spriedums paralizē administratīvo prasījumu, ja pēdējā būtība sakrīt ar tiesas spriedumā apskatītām juridiskām attiecībām, kuras spriedumā ir fiksētas tādējādi, ka prasījumam ir jāatkrīt, un iestādes priekšniekam, kuram saskaņā ar revīzijas reglamenta 67. p. jāpārņemas uzrēķina piedzīšanu, atliek tādā gadījumā tikai norēķināties par uzrēķinu ar tiesas sprieduma noraksta iesniegšanu Valsts kontrolei. Šāds jautājuma atrisinājums izriet no paša revīzijas reglamenta noteikumiem, un šāds atrisinājums ir pietiekoša atbilde uz tieslietu ministra uzstādīto jautājumu par izejas uzrādīšanu gadījumam, kad, saskaņā ar revīzijas reglamenta 67. p. kārtībā vērsto prasījumu, ir konstatējama administratīvas un tiesas varas viedokļu saduršanās.

(Sen. Apv. sap. 1935. g. 14. marta spr. Nr. 2)

Par procesuālu līdzekli vekseļa ar izpildu uzrakstu nozaudētāja juridiskā stāvokļa atjaunošanai ir atzīstams parastais tiesību aizsargāšanas līdzeklis – prasība, kas var tikt pamatota uz nozaudētāja un vekseļatbildīgas personas kauzālām attiecībām, vai uz pēdējās nepamatotu iedzīvošanos tais gadījumos, kad kauzālas attiecības minēto personu starpā nepastāv.

Šāda prasība atzīstama par kondemnācijas prasību, kuras priekšmets ir petituma saturs un šis priekšmets nav tas pats, kas bija vekseļturētāja prasījumā piespiedu izpildīšanas kārtībā, un tādēļ arī nevar būt runas par *res judicata*. Vekseļturētāja prasījumu piespiedu izpildīšanas kārtībā par prasības pamatu atzīstama a b s t r a k t ā vekseļsaistība, kas izriet no paša vekseļa, kā ordera, prezentācijas un izpirkuma papīra, jo, kā šāds papīrs, p a t s v e k s e l i s satur sevī izpildījuma-maksājuma solījumu. Turpretim kauzālās prasības celšanas gadījumā prasības pamats ir tās partu kauzālās, materiāltiesiskās attiecības, kuru rezultātā tikai bijis izdots nozaudētais vekselis (39/1 kops., XV, 487).

(Sen. CKD kopsēdes 1939. g. 14. jūnija spr. Nr. 1, Latvijas bankas pr. 1. pr. Tālrītu)

Atbildētājas kasācijas sūdzība pelna ievērību. Ja arī alimentu lietās spriedums attiecībā uz alimentu apmēru nenāk spēkā materiālā ziņā, tad attiecībā uz pašu alimentācijas pienākumu spriedums gan stājas spēkā (Sen. CKD spr. 35/1059²⁸). Tātad spriedums, ar kuru prasītājam uzlikts pienākums maksāt atbildētājai uzturu partu dēlam līdz 16 gadu vecumam, jautājumā par pašu alimentācijas pienākumu ir stājies spēkā un šajā ziņā tas prasītājam ir saistošs un negrozāms.

Prasītāja norādījums, ka prāvnieku dēls pats sev nopelnījis uzturu, iziet uz alimentācijas pienākumu apgāšanu pašā pamatā, un, proti, tādēļ, ka ar šo iebildumu tiek apgāzts alimentācijas pienākuma priekšnoteikums — bērna nespēja sevi uzturēt. Bet jautājums par bērna nespēju sevi uzturēt, kā tas jau aizrādīts, ir izšķirts ar prasītājam saistošu tiesas spriedumu alimentu prasības lietā (CPL 1019. p.). Kas attiecas uz alimentu

²⁸ XII Izvilkumi, 47. lpp.

apmēru, tad CPL 1019. p. otrā daļa gan paredz, ka to var apstrīdēt prasības kārtībā, sakarā ar to apstākļu maiņu, pēc kuriem noteikts uztura daudzums vai vērtība, tomēr šādu uztura apmēra grozīšanu eventuāli varētu panākt uz priekšu, par laiku pēc attiecīgas prasības celšanas, bet ne par iepriekšējo laiku (39/71 kops.; XVI, 124).

(1939. g. 14. dec. kopsēdes spr. Nr. 71, Davidova pr. l. pr. Davidovu)

Tiesu palāta ir atzinusi, ka izpildu uzraksts uz minētā vekseļa nav ticis pārsūdzēts, resp. stājies likumīgā spēkā un saskaņā ar CPL 1019. un 1020. p. ir saistošs ne tikai prāvniekiem, bet arī tiesu iestādēm.

Ja arī M. iepriekšējā lietā starp B. un K. nav ņēmusi dalību, tad tas vēl nedod viņai tiesības šajā lietā celt iebildumus par to, ka prasītājam īstenībā nav pienākusies no līdzatbildētāja K. minētā iepriekšējā lietā piespriestā summa. Šādu iebildumu atbildētāja M. nevar celt jau tāpēc vien, ka, izņemot likumīgus prasītājus un tiesībuņēmējus, neviens nevar cita tiesības un intereses tiesā aizstāvēt (sal. prof. Vaskovska „Učebņik graždanskavo procesa”, 1917. izd., lp. 217), bet jautājums par to, vai prasītājam B. pēc prasības lūgumā norādītā vekseļa no atbildētāja K. vispār kas pienākas, attiecas vienīgi uz minēto divu prāvnieku savstarpīgām materiāltiesiskām attiecībām, kurš pie tam starp šiem diviem prāvniekiem jau izšķirts ar spēkā gājušu tiesas spriedumu. Tādēļ šajā lietā, kurā nekāda naudas summa pēc minētā vekseļa ne no viena no atbildētājiem netiek vairs prasīta un pēc paša kasācijas sūdzības iesniedzēja pareiza norādījuma ir pavisam cits strīdus priekšmets, atbildētāja nav tiesīga arī vēl no savas puses, turklāt vēl vienkārša iebilduma ceļā, pacelt no jauna jautājumu, vai prasītājam B. no līdzatbildētāja K. ir vispār kas pienācies, atsaucoties vienīgi uz to, ka viņa iepriekšējā lietā starp B. un K. nav ņēmusi dalību (39/286; XV, 301).

(1939. g. 23. marta spr. Nr. 286, Bērziņa pr. l. pr. Kieģeli un Mellis)

Tiesu palātas slēdziens, ka jautājums par atbildētāja P. rupjo neuzmanību jau izšķirts ar spēkā gājušu tiesas spriedumu lietā, kurā bija ņēmuši dalību tagadējās lietas dalībnieki, kā pamatots uz agrākā tiesas sprieduma satura iztulkošanu un nozīmes nodibināšanu, nav pārbaudāms kasācijas kārtībā (Sen. CKD spr. 25/92²⁹).

Ievērojot CPL 1019. un 1021. pantus, Tiesu palāta varēja atzīt ar agrāko tiesas spriedumu nodibināto slēdzienu šajā jautājumā par saistošu partiem tagadējā lietā, kurā bija izšķirams tas pats jautājums, jo arī tagadējā prasības pamatā bija likta atbildētāju vaina (39/518; XV, 343).

(1939. g. 15. jūnija spr. Nr. 518, Pestrova pr. l. pr. Pētersonu un c.)

CPL 1019. p. II d. noteikums ir izņēmums no vispārējā CPL 1019. p. I d. deklarētā principa, ka spēkā stājies spriedums nav grozāms, kādēļ šī panta II d. nav tulkojama paplašināti. Uz šāda viedokļa Senāts arī jau nostājies, paskaidrojot Sen. CKD kops. spr. 39/71³⁰, ka ar spēkā stājušos spriedumu noteikto alimentu apmēru var apstrīdēt grozījušos apstākļu dēļ, ceļot jaunu prasību tikai par nākošo no prasības celšanas laiku, bet nevis par notecējušo laiku (40/10 kops.; XVI, 298).

(1940. g. 29. marta kopsēdes spr. Nr. 10 Mivrenieku lietā)

²⁹ II Izvilkumi, 148. lpp.

³⁰ XVI Izvilkumi, 203., 487. lpp.

CPL 1019., 1021. p. – tiesību subjekts uztura prasībā ir ārlaulības bērns, neatkarīgi no tā, vai prasību cēlusi māte personīgi, vai pats ārlaulības bērns mātes vai aizbildņa personā; konstatējot, ka mātes prasība par ārlaulības bērna uzturu jau reizi ir atraidīta, tiesa varēja bērna vārdā celto aizbildņa prasību par to pašu uzturu atraidīt kā *res judicata* (40/44 kops.; XVI, 252).

(1940. g. 13. jūnija kopsēdes spr. Nr. 44, Šmits pr. l. pr. Mārtinsonu)

Apgabaltiesa, konstatējot konkrētā gadījumā, ka ārlaulībā dzimušā G. mātes prasība par bērna uzturu ir jau ar likumīgā spēkā gājušu tiesas spriedumu, kā nepierādīta savā pamatā, atraidīta, varēja paša minētā nepilngadīgā vārdā celto viņa aizbildņa prasību par to pašu uzturu atraidīt, kā *res judicata*.

(1940. g. 13. jūnija kopsēdes spr. Nr. 48, Korada pr. l. pr. Kozlovski)

Tiesu iestādes, saskaņā ar rīkojuma par zīmognodevu 107. pantu, izspriež zīmogsoda lietas civillietu blakus sūdzību kārtībā, proti, ar lēmumiem un nevis spriedumiem. Šie lēmumi tomēr nav uzskatāmi par tādiem, kurus, grozoties apstākļiem, var grozīt pati tiesa, kas tos taisījusi, bet tie atceļami tikai ar augstākas instances lēmumiem vispārējās pārsūdzības kārtībā (sal. Sen. CKD spr. 26/422³¹). Ja tādi lēmumi nav pārsūdzēti, resp., ja pārsūdzība par tiem atstāta bez ievēribas, tad tie stājas likumīgā spēkā, un piemērojoties CPL 1019. pantam tie ir saistoši Nodokļu departamentam, sodītai personai, tiesai, kas tos taisījusi, un visām citām tiesu un administratīvām iestādēm un amatpersonām valstī. Ja piem., ar tiesas lēmumu jautājums par kāda dokumenta apmaksu ar zīmognodevu un zīmogsoda uzlikšanu, resp., par dokumenta atsvabināšanu no zīmognodevas, ir izlemts, tad, saprotams, Nodokļu departaments nevar attiecībā uz šo pašu dokumentu taisīt jaunu lēmumu rīkojuma par zīmognodevu 105. panta kārtībā.

(1940. g. 20. nov. kopsēdes spr. Nr. 52, Nodokļu dep-ta pr. l. pr. a/s „Merkurs”)

Tiesu palāta tieši konstatējusi, ka strīds par 1915. gada Pustiņas pagasta līgumu un darījumu grāmatas akta Nr. 18 noraksta viltošanu ir jau bijis noraidošī izlemts agrākā lietā starp tiem pašiem partiem ar apgabaltiesas 1934. gada 22. marta lēmumu (L. Nr. 260/34. g.), un šis lēmums, kā to pareizi atzinusi Tiesu palāta, bija pārsūdzams reizē ar apelāciju (CPL 896. p.), pie kam Tiesu palāta šo celto viltojuma strīdu ar savu 1935. gada 13. novembra spriedumu galīgi izšķīrusi tai nozīmē, ka šai lietā minētā akta noraksta viltojuma strīds otrreiz nav jāizlemj, jo ar agrāko tiesas spriedumu nodibinātais tiesiskais stāvoklis šai jautājumā saistošs kā tiesai, tā arī prasītājam (CPL 1019. p.).

(1940. g. 23. okt. kopsēdes spr. Nr. 53, Andrijevskis pr. l. pr. Andrijevskis u. c.)

Izlemjot maksātnespējas raksturu, tiesa vispār nav saistīta ar saviem atzinumiem, zīmējoties uz ļaunprātības pazīmju esamību vai trūkumu, pie kuriem tā nākusi, apspriežot jautājumu par prasītāja apcietināšanu, kādā maksātnespējas procesa stadijā vispār, nav tiesas uzdevums noteikt maksātnespējas raksturu un kad visi šim nolūkam vajadzīgie dati un lietas apstākļi vēl galīgi nav noskaidroti. Tāpēc minētiem atzinumiem nav prejudiciālas nozīmes, izlemjot jautājumu par maksātnespējas raksturu (40/525; XVI, 250).

(1940. g. 23. maija spr. Nr. 525, Minska un Himelchoha atzīšana par maksātnespējīgiem)

³¹ Ofic. izdev. 129. ieraksts, 252. lpp.; III Izvilkumi, 151. lpp.

Ja ar spēkā stājušos spriedumu atzīta atklātās sabiedrības biedru dalīta, bet ne solidāra atbildība, tad par maksātnespējīgiem atzīto biedru solidāra atbildība vairs nav konstruējama (37/407; XIII, 560).

(1937. g. 30. apr. spr. Nr. 407, pilnas sab-bas zem firmas „Tirdzn. sabiedrība Autotechnika, Silvanskijs un Keiso” l.)

Ja partu attiecības jau izspriestas ar spēkā gājušo tiesas spriedumu, tiesa var prasību atraidīt, kaut arī viens no atbildētājiem to būtu atzinis uz viņu krītošā daļā, jo pēc tāda tiesas sprieduma par šīm pašām attiecībām partu starpā prasība vairs nevarēja tikt celta (sal. Sen. CKD 25/41³²) (37/10; XIII, 400)³³.

(1937. g. 28. janvāra spr. Nr. 10, Tichomirovs pr. 1. pr. Apsīti un Semendjajevu)

Nepamatots ir arī atbildētāja aizrādījums, ka šī lieta par uzturu jau būtu *res judicata* pēc Apgabaltiesas 1929. g. 7. oktobra lēmuma, saskaņā ar kuru izbeigta prasītājas mātes prasība par tā paša H. R. uzturu, jo šai gadījumā tiesā nav apstiprināts prāvnieku miera izlīgums, un pie tam tiesa arī nav izbeigusi šo lietu uz visiem laikiem.

(1932. g. 5. decembra spr. Nr. 1873)

Atbildētāja pret šķiršanas pamatiem pēc Lik. par laulību 44. un 49. p. p., atbildētājas vainas dēļ bija cēlusi iebildumu, ka šie prasības pamati jau izšķirti ar agrāko spēkā stājušos spriedumu un tāpēc tie vairs nevar būt par pamatu laulības šķiršanai šai prasībā (*exceptio rei judicatae*). Šādu atbildētājas iebildumu Apgabaltiesa pilnīgi pareizi bija atzinusi par dibinātu tamdēļ, ka prasītājs par pierādījumu šiem šķiršanas pamatiem atsaucies uz tiem pašiem apstākļiem un cēloņiem, kas nodibinājušies līdz tiesas spriedumam pirmā laulības šķiršanas lietā. Pie tādiem apstākļiem Tiesu palāta nevarēja vienīgi atsaukties uz Lik. par laulību 68. p., bet, šķirot laulību atbildētājas vainas dēļ uz Lik. par laulību 44. un 49. p. p. pamata, Tiesu palātai gan bija jākonstatē, ka tie apstākļi, kas tiek likti par pamatu tagadējai prasībai, ir radušies pēc pirmās lietas izspriešanas, jo pretējā gadījumā prasītāja ar jauno prasību apietu civ. proc. nolik. 1019.–1021. (893.–895.) p. p. noteikumus par spēkā gājuša sprieduma nozīmi un spēku. Ar to Tiesu palāta savā sprieduma šai daļā ir pielaidusi motīvu nepilnību un nepareizību un ar to pārkāpusi civ. proc. nolik. 816. (711.) p. un nepareizi iztulkojusi civ. proc. nolik. 1019. (893.) pantu.

Tiesu palāta arī pareizi izšķīrusi atbildētājas ierunu par *exceptio litis pendentis* tāpēc, ka spriedums pirmā laulības šķiršanas lietā pēc būtības jau bija stājies spēkā tai laikā, kad šī prasība bija iesniegta, jo atbildētāja šo spriedumu bija pārsūdzējusi tikai attiecībā uz tiesas un lietas vešanas izdevumiem, un prasītājs no savas puses kontrapelāciju nebija iesniedzis.

(1933. g. 15. decembra spr. Nr. 2157, R. Kalvāns pr. l. pr. L. Kalvāns)

Saprotams, ka prasītājs, nesperot soļus viņam par labu taisītā sprieduma izpildīšanai, faktiski panāk to, ka sprieduma radītais stāvoklis ārēji neizteicas. Bet jāņem vērā, ka spriedums rada ne vien kādas ārēji manāmas faktiskas ekonomiskas attiecības un rada ne vien tikai ārēju faktisku stāvokli, bet gan līdz ar to nodibina resp. atzīst par neesošām arī noteiktas juridiskas sekas, juridiskas attiecības starp prāvniekiem: *res judicata jus facit inter partes*. Šādas juridiskas sekas iestājas un nodibinās jau tieši uz paša

³² II Izvilkumi, 154. lpp.

³³ CPL 1938., 185. lpp., 16. tēze.

sprieduma pamata *ipso jure* un neatkarājas no tā, vai prasītājs griežas pie tiesu pristava ar pieprasījumu faktiski izvest spriedumu dzīvē. Lai grozītu, iznīcinātu, atceltu vai novērstu šādas, spriedumā nodibinātas, juridiskās, materiāli-procesuālas sekas, prasītājam jāgādā par paša sprieduma atcelšanu; sprieduma eksistence pati par sevi nepazūd jau ar to vien, ka spriedums faktiski paliek „neizpildīts”. Šis apcerējums piemērojams galvenā kārtā visos tajos gadījumos, kad spriedums nav vērsts uz kādu materiālu labumu iegādāšanu prasītājam, bet nodibina vai iznīcina zināmas juridiskas attiecības starp prāvniekiem, piem., kad spriedums izbeidz prāvnieku laulību, kā tas notika runā stāvošā gadījumā. Ja prasītāja šai lietā domā atteikties no savas prasības dēļ laulības šķiršanas un saskaņā ar to novērst tās sekas, kuras nodibinājis laulību šķirošais spriedums, tad viņa nekādā ziņā nevarēja to panākt, vienkārši neizpildot spriedumu, kurā prāvnieku laulība tika šķirta: kamēr paliek šis spriedums, laulība ir šķirta un paliek šķirta, ja spriedums netiks atcelts, sprieduma atcelšanu var panākt tikai pārsūdzot to otrā instancē (22/231–67).

(1922. g. 9. nov. spr. Finkelšteina pr. 1. pr. Finkelšteinu, Nr. 231)

Ceļas jautājums par to, vai lēmums – kurā lieta, aiz nepiekritības tiesu iestādēm, tika izbeigta – var „nākt likumīgā spēkā civ. proc. lik. 893. p. nozīmē”? 893. p. runā tikai par spriedumiem resp., par lēmumiem, kuri spējīgi nākt likumīgā spēkā, t. i. kuros lieta tiek izspriesta pēc būtības. Bet lēmums, kurā vienīgi izšķirts jautājums par lietas piekritību, ja lieta pēc būtības nav izspriesta, un kas, taisni otrādi, vispār lietas būtību neaizskar, likumīgā spēkā nākt nevar (sk. Kr. Sen. spr. 1877. g. Nr. 315; 1873. g. Nr. 1; 1879. g. Nr. 347) (26/143–50).³⁴

(1926. g. 25. marta spr. Nr. 143, Bržezinska pr. 1. pr. Rēzeknes pilsētas valdi)

Rīgas Apgabaltiesa ar savu 1928. g. 31. janvāra lēmumu (Nr. 1591 – 1928. g.) apstiprinājusi kasācijas sūdzības iesniedzēju Herbertu P. kopā ar citām personām intestātmantošanas tiesībās uz mir. Jāņa P. mantojumu. 1928. g. 15. februārī P. griezies pie Apgabaltiesas ar lūgumu (1. Nr. 3369–1928. g.), kurā, paziņojot, ka esot atradis mir. tēva Jāņa P. testamentu, pēc kura par mantinieku esot iecelts viņš, Herberts P., lūdzis Apgabaltiesu pievienot šai lietai augšā minēto lietu Nr. 1591/28. g., izdarīt likumā paredzēto publikāciju un atzīt minēto testamentu par likumīgā spēkā gājušu, dzēšot visas nepieteiktās pretenzijas un prasības.

Apgabaltiesa ar savu 1928. g. 6. marta lēmumu šo lūgumu atstājusi bez ievērības, un tāpat Tiesu palāta ar 1928. g. 14./21. maija lēmumu atstājusi bez ievērības par Apgabaltiesas lēmumu iesniegto Herberta P. blakus sūdzību. Augšā minētais Apgabaltiesas 1928. g. 31. janvāra lēmums par intestātmantinieku apstiprināšanu, kā katrs apsardzības kārtībā taisītais lēmums, ar kuru lieta tikusi galīgi izšķirta, varētu tikt atcelts tikai pārsūdzot to vai nu instanču kārtībā, vai arī prasības kārtībā (ja viņš stājies likumīgā spēkā); kamēr tas, kā šinī lietā, nav noticis, ar šo lēmumu jārēķinās kā ar katru tiesas lēmumu un tādēļ – kā pareizi atzinusi Tiesu palāta – nav iespējams blakus apsardzības lietai, kurā jau taisīts lēmums par intestātmantinieku apstiprināšanu, ierosināt otru apsardzības lietu par testamenta apstiprināšanu attiecībā uz to pašu mantojumu; ja to pielaistu, tad varētu vienā un tai pašā laikā notikt divi viens otram pretim runājoši lēmumi (par intestātmantinieku un testamenta apstiprināšanu), kādu iespēju, protams, pretēji kasācijas sūdzības iesniedzēja

³⁴ Civilprocesa nolikums. 1932. gada izdevums ar Latvijas Senāta Civilā kasācijas departamenta paskaidrojumiem. Sastādījuši senators F. Konradi un Rīgas apgabaltiesas loceklis A. Walter. Rīga, izdevniecība „Jurist”, 361. lpp., 8. tēze.

domām, nevar novērst pirmās lietas pievienošana otrai. Tādēļ Tiesu palātas uzskats, ka 1928. g. 31. janvāra lēmumam pastāvēt, nav iespējams ievērot lūgumu par testamenta atzīšanu par spēkā nākušu, bet ka pa priekšu minētais lēmums (kas instanču kārtībā nav pārsūdzēts) atceļams prasības kārtībā, atzīstams par pilnīgi pareizu (29/902)³⁵.

(1929. g. 27. sept. spr. Pereneža 1., Nr. 902)

CPL 1021. [895.] pants

CPL 1021. [895.] pants. Spriedums stājas likumīgā spēkā tikai attiecībā uz strīdamo priekšmetu, kuru prasa un apstrīd tās pašas prāvnieku puses un uz tā paša pamata. 1864. g. 41477, 895. p.

Principa *non bis in idem* un *exceptio rei iudicatae* piemērošanu iespējama tikai tur, kur ir ne vien prāvnieku un strīdamā priekšmeta, bet arī prasības pamata identitāte (sal. Cvingmanis, VIII, 1570³⁶) (prof. Bukovska CP māc. grām. 437. lpp.).

a) Pret atklātas pilnsabiedrības firmu pieņemtais spriedums ir *res iudicata* visām personām, kuras laikā, kad pilnsabiedrības firma atbildēja uz prasību, bija tās biedri.

b) Ja ar spriedumu prasība ir apmierināta, tad uz tā pamata var celt *actio iudicati* jeb var pieprasīt piespiedu izpildi pret katru pilnsabiedrības biedru.

c) Ja spriedums ir vērsts pret firmu, pilnsabiedrības biedrs nevar prasīt, lai kreditors vispirms vērs piedziņu uz sabiedrības mantu (1871/166³⁷).

1601. *Exceptio rei iudicatae* pāreja uz pušu singulārsukcesoriem

„Pēc pandektu tiesībām, kas atbilstoši Rīgas pilsētas tiesību Otrās grāmatas Ceturtajai daļai šajās attiecībās ir piemērojamas tam, kurš savu tiesību atvasina no cita, ir pienākums pakļauties pret citu pieņemtajam spriedumam un tas romiešu tiesību avotos tiek īpaši uzsvērts attiecībā pret lietas īpašnieku, kurš to ir ieguvis ar pirkumu:

l. 28 *Dig. de exc. rei iudicatae: exceptio rei iudicatae nocebit ei, qui in dominium successit ejus, qui iudicio expertus est.* Cf. l. 9 § 2 *ibid.* l. 3 § 1 *Dig. de pignor.* XX, 1.

Noteikums izriet no lietu dabas un pastāv ne tikai romiešu tiesībās, bet arī, piemēram, saskaņā ar 1864. gada 20. novembra Civilprocesa nolikumu, kā to vairākkārtīgi ir atzinis Valdošais Senāts.

Sal. Civilā kasācijas departamenta 1872. Nr. 326; 1879. Nr. 312; 1881. Nr. 159 un daudzi citi.

Tāpēc jautājums ir tikai par to, vai prasītāja tiesības aizliegt strīdus zemes gabala valdītājam ierīkot krodziņu, kiosku vai viesnīcu jau bija par strīda priekšmetu tiesvedībā starp viņu juridiskajiem priekšgājējiem un vai tās ir atzinusi tiesa ar spēkā stājušos spriedumu.”

Pēc tam, kad faktiskajā (konkrētajā) attiecībā tika konstatēts, ka ar spēkā stājušos 1834. gada spriedumu tiesiskajā strīdā starp prasītāja juridisko priekšgājēju un atbildētāja

³⁵ Turpat, 362. lpp., nr. 11. tēze.

³⁶ Die Versteigerung eines Immobilie behufs der Teilung unter den Miteigentümern, berührt die Rechte der Glaubiger nicht und hat namentlich nicht das Erlöschen der Anpotheten zur Folge. (Īpašuma izsole ar mērķi to sadalīt starp kopīpašniekiem neietekmē kreditoru tiesības un jo īpaši neizbeidzas prasījuma tiesības.) Attiecīgi apstrīdētais lēmums, saskaņā ar kuru sūdzības iesniedzēja pieteikumi bija jāgroza tā, lai sūdzības iesniedzēja hipotēkas prasība, kas uzrakstīta uz konkrēto īpašumu, turpinātu pastāvēt nemainīga.

³⁷ Cwingmann V. Civilrechtliche Entscheidungen der Riga'schen Stadtgerichte, I Band, Riga, Verlag von W. Betz, 1871, Nr. 166, S. 343–344. Senāta Civillietu departamenta palīga G.Pavlovskas latviskojums.

juridisko priekšgājēju prasītāja tiesība ir izpelnījies tiesas atzīšanu, par pamatotu tika atzīta *replica rei judicatae* par labu prasītājam.

(1888. gada 17. februāra Rātes apelācijas spriedums lietā Nr. 1656)³⁸

Spriedums ir saistošs ne vien pašiem partiem, bet arī viņu sukcesoriem, un proti, ne tik vien universālsukcesoriem, bet arī singulārsukcesoram, kas ieguvis strīdā esošo lietu (Apv. sap. 38/8; XIV, 488).

(Sen. Apvien. sap. 1938. g. 5. aprīļa spr. Nr. 8)

Spriedums saistošs arī prāvnieku tiesību pēcniekiem, sevišķi mantiniekiem, kā arī pieaicinātām un iestājušām trešām personām (prof. Bukovska CP māc. grām. 438. lpp.).

Agrākais spriedums jau uz 1021. p. pamata *ipso jure* tieši saistošs tagadējam atbildētājam kā pirmā atbildētāja sukcesoram un uz CL 1378. p. pamata kā iekļātā imobiļa ieguvējam. Tamdēļ obligācijas turētājs nav spiests no jauna iesūdzēt obligāciju, kuru viņš jau bija iesūdzējis pret agrāko imobiļa īpašnieku. Ja viņš tomēr šādu prasību ir cēlis, tad tiesāšanas izdevumi uzliekami viņam (CKD kops. 37/37; XIV, 169).

(Sen. CKD kopsēdes 1937. g. 17. dec. spr. Nr. 37, Latvijas bankas pr. 1. pr. Kleins)

Ja prāvnieks piekritis kādas personas rīcībai, tad jāatzīst, ka pēdējā uzstājusies kā viņa (kaut arī klusa) pārstāve. Tādos apstākļos pret šo personu taisīts spriedums atzīstams – pēc Civ. proc. lik. 895. panta izpratnes – par saistošu prāvniekam, kaut arī pēdējais tajā lietā formāli nav piedalījies (sk. arī Исаченко, Русское гражд. судопр. I sēj., 1. p. 141.–142) (31/682; VII, 114).

(1931. g. 27. marta spr. Andruškeviča pr. 1. pr. Stībenhauziem, Nr. 682)

Tiesas spriedums, ar kuru aprakstīta manta atzīta par trešās personas īpašumu, nav saistošs piedzinējam, kas tajā lietā nav ņēmis dalību (CKD kops. 36/10; XII, 604).

(Sen. CKD kopsēdes 1936. g. 28. febr. spr. Nr. 10, Strožas pr. 1. pr. Štrālu un Krūmiņu)

Prasītājs apstrīd Tiesu palātas slēdziena pareizību par *res judicata* aiz tā iemesla, ka prasītājs šai lietā devis līgumam citu juridisku kvalifikāciju, proti: viņš to apzīmējis par mūža uztura un maiņas līgumu, bet partu agrākā lietā tas bijis apzīmēts par dāvināšanas līgumu. Šis prasītāja aizrādījums tomēr nepelna ievērību. Prasības pamats abās lietās taču paliek viens un tas pats līgums.

Tiesu palāta konstatējusi, ka agrākā lietā tiesa šo līgumu jau kvalificējusi kā dāvināšanas līgumu, un uz šī konstatējuma pamata nākusi pie pareiza slēdziena, ka agrākais tiesas spriedums saistošs prasītājam, starp citu, arī jautājumā par līguma kvalifikāciju (CPN 1021. p.). Līguma kvalifikācija agrākā tiesas spriedumā ir šī sprieduma būtiska sastāvdaļa, jo taisni tādēļ, ka tiesa bija atzinusi līgumu par dāvināšanas līgumu, viņa atraidījusi prasību par formāla dāvināšanas līguma noslēgšanu aiz tā iemesla, ka viņa šo līgumu atzinusi par neesošu, kā noslēgtu likumā neparedzētā kārtībā. Bet ja jau tiesa agrākā lietā atzinusi līgumu par spēkā neesošu, tad prasītājs nevar uz šī līguma pamata celt jaunu prasību par

³⁸ Cwingmann V. Civilrechtliche Entscheidungen der Riga'schen Stadtgerichte, VIII Band, Riga, Verlag von R. Kummel, 1888, Nr. 1601, S. 196. Senāta Civillietu departamenta palīga G. Pavlovskā latviskojums.

formāla līguma noslēgšanu tikai tādēļ vien, ka viņš tam devis jaunu juridisku kvalifikāciju. Tādēļ Tiesu palātas slēdziens par *res judicata* atzīstams par pareizu (37/108; XIII, 407).
(1937. g. 24. febr. spr. Nr. 108, Rozenfelda pr. 1. pr. Fersters un c.)

Kad lieta grozās ap prasījuma noilgumu, nav jāizšķir formālais, procesuālais jautājums par *res iudicata*, t. i. par divu prasību formālo, procesuālo identitāti, bet gan materiālais jautājums par abu materiālo prasību līdzīgo juridisko saturu pēc būtības. Prasījuma noilgums ir izņēmuma institūts, un noteikumi par noilgumu jāiztulko šaurākā nozīmē, kādēļ viņam nav jāpiemēro tie procesuālie noteikumi, pēc kuriem būtu jāizšķir jautājums par procesuālo prasību identitāti sakarā ar 1021. p. (26/9558;³⁹ II, 75).

~~(1926. g. 1. jūn. spr. Nr. 95 Korn pr. 1. pr. Dindže)~~ (1926. g. 25. marta spr. Nr. 58, Indriķa un Ladus pr. 1. pr. Kovšeli)

Tiesai ir tiesība, apspriežot prasības pamatu, atsaukties uz sava sprieduma motīviem lietā starp tiem pašiem prāvniekiem un attiecībā uz to pašu priekšmetu (26/194; III, 107).
(1926. g. 25. febr. spr. Nr. 194, Vilciņ pr. 1. pr. Vilciņu)

Tas vien, ka petituma formulējumā prasītājs aprobežojies ar prasījumu piedzīt konkrētu naudas sumu, vēl nenozīmē, ka prasībā neietilpst arī prasījums par pašas tiesības atzīšanu pēc tā materiāli-tiesiskā pamata, no kura izriet naudas prasījums un uz kuru kā pamatu maksājumu pieprasījumam taisni norādīts prasības lūguma saturā; tiesa pat nevar piespriest naudas summu, neapspriežot to materiāli-tiesisko pamatu, no kura naudas prasījums izriet, un, izšķiroties par naudas piespriešanu, tiesa ar to pašu ir izšķīrusies par to attiecību saistošu spēku partiem, no kurām izriet naudas prasījums; tādēļ nav iespējams vēlreiz izspriest jautājumu par šo attiecību spēku sakarā ar kādu jaunu prasību.

Tiesu palāta, apstiprinot Apgabaltiesas spriedumu, apmierinājusi pirmprasību un atraidījusi pretprasību, starp citu, aiz tā iemesla:

a) ka agrākā prasības lietā pret mir. Dancigera mant. masu, par uztura došanu prasītājam par laiku līdz 1928. g. 1. jūlijam, ir jau izšķirts partu strīdus par 1925. g. 23. jūnija līguma saistības spēku, kādā saistībā mir. Dancigers uzņēmies pienākumu maksāt prasītājam uztura naudas Ls 700 mēnesī, un kāda saistība pārgājusi uz atbildētājiem, kā mir. Dancigera mantiniekiem,

b) ka tādēļ jautājums par 1925. g. 23. jūnija līguma pastāvēšanu, kā izšķirts pozitīvi ar spēkā gājušu spriedumu, nav vairs izspriežams no jauna, jo agrākais spriedums šai lietā ir saistošs kā partiem, tā arī tiesai,

c) ka tiesas spriedumā stājas likumīgā spēkā ne tikvien rezolutīvā daļa, bet arī tie galvenie objektīvie motīvi, kuri cieši saistīti ar rezolūciju un kuri apstiprina jeb noraida zināmas materiāli-tiesiskas attiecības starp prāvniekiem,

d) ka tādēļ partu agrākā lietā dotā sprieduma motīviem, ar kuriem atzīts, ka 1925. g. 23. jūnija līgumam ir saistošs spēks partiem, ir saistoša nozīme arī šai lietai, kurā parti iziet no tā paša līguma, kādēļ pretprasība — atzīt par spēkā neesošu 1925. g. 23. jūnija līgumu — atraidāma pēc būtības taisni aiz tā iemesla, ka jautājums, par līguma spēku šai lietai ir *res judicata*. (..)

No šāda nodibināta stāvokļa izriet arī tālāko atbildētāju paskaidrojumu nepareizība viņu kasācijas sūdzībā, sevišķi pārmetums Tiesu palātai, it kā tā sajauc sprieduma galveno,

³⁹ Drukas kļūda — izvilkums ir no 1926. g. 25. marta spr. Nr. 58 Indriķa un Ladus pr. 1. pr. Kovšeli. LVVA 1535. fonds 3. apraksts, arhīva lieta Nr. 2010, 16.–17. lp.

objektīvo motīvu jēdzienu ar prasības priekšmetu un prasības tiesisko pamatu, kā arī aizrādījums uz to, it kā agrākā sprieduma galvenais, saistošais motīvs, kurš, pēc atbildētāju domām, ir nācis spēkā līdz ar rezolūciju, ir bijis vienīgi tas, vai naudas prasījums izriet no līguma vai likuma noteikumiem; īstenībā jautājums nemaz negrozās ap motīviem, bet ap to, kādas juridiskas attiecības ir galīgi nodibinātas starp partiem ar agrāko spriedumu, un konstatējot, ka agrākā lietā ir ticis izšķirts partu strīdus par 1925. gada 23. jūnija līguma spēku mantojuma masai, resp. mantiniekiem, Tiesu palāta varēja nākt pie slēdziena, ka jautājums par līguma derīgumu nav vis pacelts pirmo reizi šīs lietas pretprasībā, bet jau agrāk, un jau agrākā lietā ir izšķirts ar saistošu spēku šai lietai; atsaucoties pie tam uz Senāta spriedumu Aksenova lietā pret Puzuli (Nr. 41 – 25. g.⁴⁰), Tiesu palāta ir pareizi sapratusi *res judicata* prejudiciālo nozīmi, konstatējot, ka, ja ar tiesas spriedumu ir noskaidrotas zināmas juridiskas attiecības starp partiem, tad šis jautājums vairs nav pārspriežams sakarā ar kādu jaunu prasību, jo, pēc Tiesu palātas pareiza viedokļa, pretējā gadījumā tiesas spriedums vairs neatbilstu vienam no galveniem pamatnoteikumiem par tiesas sprieduma nozīmi un spēku, proti, noteikumam par tiesas sprieduma un viņā fiksēto juridisko attiecību stabilitāti; šāda viedokļa pareizību nebūt neatspēko atbildētāju pievestie apcerējumi par atsaukšanos uz bij. Krievijas Senāta spriedumiem par to, ka spriedums stājas spēkā tikai attiecībā uz strīdus priekšmetu, kā arī atsaukšanās uz procesuālistu Aņenkova un Mališeva domām par to, ka spriedums nav *res judicata* prasībai par to pašu priekšmetu, ja tā dibinās uz citiem juridiskiem faktiem, un ka spriedums izšķir lietu tikai attiecībā uz prasībā formulēto pretenziju, jo šai ziņā pievestie apcerējumi nebūt neapgāž pamatnoteikumu, ka ikviens strīdus par tiesībām tiek izšķirts no tiesas ar saistošu spēku, ciktāl šāds strīdus ietilpst prasības saturā un tiek izcelts tiesas priekšā ar atbildētāja iebildumiem par prasībā ietilpstošo prasījumu tiesību noliegšanu; šādu apcerējumu pievešana konkrētā gadījumā ir izskaidrojama vienīgi ar atbildētāju maldīgo uzskatu vispār, it kā jautājums par 1925. g. 23. jūnija līguma derīgumu pirmo reizi būtu pacelts tikai šīnī lietā, ka agrākā lietā tiesa ar šādu jautājumu nemaz nav nodarbojusies un ka agrākā lietā tiesa arī nevarējusi ar šādu jautājumu nodarboties, jo prasītājas tiesību atzīšana neesot ietilpusi prasības saturā; bet, kā Senāts jau ir aizrādījis, agrākā prasībā par naudas maksājumu ietilpa arī prasījums par pašu tiesību atzīšanu, kā cieši saistītu ar naudas prasījumu, un tiesa ne tik vien varēja, bet tai taisni vajadzēja apspriest jautājumu par pašām tiesībām, un to tiesa arī ir darījusi, atbildot uz atbildētājas pacelto strīdu par 1925. g. 23. jūnija līguma nesaistīgumu mantojuma masai ar pozitīvu slēdzienu par šī līguma spēkā esamību atbildētājam; tādā kārtā tiesas spriedums taisni ir nodibinājis zināmas saistošas juridiskas attiecības konkrētā līguma veidā, un šāda līguma un tā saistoša spēka nodibināšana reizē ar to nozīmē arī to juridisko elementu fiksēšanu, kuri vajadzīgi līguma derīguma un spēka noteikšanai, tātad arī brīvas un nepiespiestas gribas esamību, ko atbildētāji grib no jauna pārbaudīt savā pretprasībā šai lietā (33/1811; IX, 477).

(1933. g. 23. febr. spr. Nr. 1811, Stuperich pr. l. pr. Dancinger)

Lieta negrozās ap prasību, kuru būtu cēlis toreizējais prasītājs, bet taisni otrādi ap prasību, kuru toreiz atbildētājs cēlis pret to pašu, viņa toreiz lietā pieaicināto personu, tagadējo atbildētāju; šai ziņā Senāts savā civ. kas. dep. spriedumā 1925. g. Nr. 62 Nereta lietā tieši nācis pie slēdziena, ka pieaicināšanas fakts citā lietā gan padara citas lietas spriedumu par saistošu priekš pieaicinātās personas tai nozīmē, ka pieaicinātā persona kā regresāts nevar apstrīdēt pamatprasības pareizību, kuru toreizējais prasītājs cēlis

⁴⁰ II Izvilkumi, 154. lpp.

pret toreizējo atbildētāju kā nākošo regredientu, bet pieaicināšanas fakts nebūt nenoder par varbūtējās regresprasības pierādījumu pēc būtības; tāpēc Tiesu palātai bija pamats – attiecībās starp tagadējiem partiem – taisni iziet no pirmajā lietā nodibinātiem faktiem, un atrodot par nodibinātu arī atbildētājas regresstiesisko atbildību prasītājam, atzīt aiz viņas pievestiem iemesliem šīs pēdējās regresa prasību par pierādītu pamata un apmēra ziņā ar pirmo spriedumu.

(1929. g. 7. febr. spr. Nr. 722, otrās Rīgas namīpašnieku biedr. pr. 1. pr. Rīgas pilsētu)

Senāts atrod: pretēji prasītājas domām, Tiesu palātai bija pietiekošs pamats prasību par 4 prasības rakstā minētiem vekseļiem atraidīt, atzīstot lietu par *res judicata*. Pēc CPN 1021. p., spriedums stājas spēkā tikai uz strīdamo priekšmetu, kuru prasa un apstrīd tās pašas prāvnieku puses un uz tā paša pamata.

No 1021. p. viedokļa nav svarīgi, vai jaunajā lietā tie paši parti uzstājas tai pašā procesuālā lomā kā iepriekšējā lietā, ja vien pārējie procesuālie momenti sakrīt. Pēc sprieduma, kas stāties likumīgā spēkā, atbildētājs var izlietot pirmajā lietā neiesniegtos pierādījumus vienīgi lūgumā par sprieduma jaunu caurlūkošanu 908. p. kārtībā; bet atbildētājam uz jaunatklāto pierādījumu pamata nekad nav tiesības celt pret prasītāju prasību par tās summas piespriešanu viņam atpakaļ, kura no viņa piespriešta.

Gan 3. personas pieaicināšana procesā ir tiesība, bet ne pienākums, kuram korespondētu kādas subjektīvas tiesības, bet tomēr tas ir pienākums „pret sevi pašu”, kas nozīmē, ka, ja kāds šādu „pienākumu pret sevi pašu” neievēro, tad tas zaudē zināmu labumu un pasliktina savu paša juridisko stāvokli. Kur procesuālais likums dod partam zināmus procesuālus līdzekļus un tiesības, tur partam to neizlietošanas gadījumā jārēķinās ar zināmām nelabvēlīgām sekām, kas var atsaukties un izteikties ne tikvien tajā pašā procesā, bet arī varbūtējās tālākās prāvās; šajā ziņā tiesība izlietot procesuālu līdzekli tajā pašā laikā satur sevī arī pienākumu šo līdzekli izlietot (34/368; XI, 226). Sk. arī 36/239 (XII, 492).

(1934. g. 24. okt. spr. Nr. 368, Kārklīša mant. mas. pr. 1. pr. patērētāju b-bu „Dzimtene”)

Tiesu palāta atrod par noskaidrotu lietā, ka „prasītāji bijuši K. fermas rentnieki un ka viņi uz šo fermu nav ieguvuši īpašuma tiesības”. Pie šāda sava slēdziena par lietas apstākļiem Tiesu palāta nākusi uz tā pamata, ka pēdējie esot tikuši konstatēti ar Pēterpils Tiesu palātas 1916. g. 10./24. oktobra spriedumu.

Tiesu palāta tomēr izlaidusi no acīm, ka lietā, kurā noticis nupat minētais Pēterpils Tiesu palātas spriedums, piedalījušies nevis visi tagadējie prasītāji, bet tikai Fedors P. (tagad M.) un nemaz ne Andrejs un Vasīlijs P., nedz viņu tiesību devējs, Stepans P. (M.). Kā redzams no paša atbildētāja Tiesu palātas sēdē iesniegtā Vitebskas Apgabaltiesas sprieduma noraksta, toreizējais prasītājs, tagadējais atbildētājs, atsacījies no prasības pret Stepānu P., kuram jau pirmā pavēste, aiz viņa nāves, netika izsniegta.

Tātad Stepans P. vispār nebija kā parts piedalījies minētā pirmā lietā. Tādēļ spriedums tai lietā nebija viņa mantiniekiem, tagadējiem prasītājiem, saistošs. Attiecībā uz šiem pēdējiem, tādēļ, Tiesu palāta nevarēja pamatoties uz konstatējumiem, kuri – pēc Tiesu palātas domām – izrietot no minētā 1916. g. 10./24. oktobra sprieduma (26/289).

(1926. g. 25. nov. spr. Nr. 289, Miņinu pr. 1. pr. Puzuli)

Tiesas spriedums par uztura piespriešanu laulātam laikā, kad pastāvējusi likumīga laulība, nevar būt par pamatu uztura piedzīšanai laikā, kad laulība ir šķirta.

Pēc laulības šķiršanas, kad atkritis likumīgais pamats, kas bija par iemeslu uztura piespriešanai atbildētājam, tiesas spriedums attiecībā uz laiku pēc laulības šķiršanas zaudējis savu spēku un nozīmi, un atbildētāja uz šī sprieduma pamata vairs nevarēja piedzīt uzturu no prasītāja. Pēc laulības šķiršanas, ievērojot Likuma par civillikuma spēkā stāšanās laiku un pārejas laika noteikumiem 4. pantu, atbildētājas tiesības uz uzturu regulē CL 81. un 82. panti. Tas ir pavisam cits pamats uztura saņemšanai un arī priekšnoteikumi tiesībām uz uzturu ir citādi, nekā sievas tiesībām uz uzturu, pie kam šos priekšnoteikumus pa daļai nodibina tiesas spriedums laulības šķiršanas lietā, izšķirot vainas jautājumu. Tādēļ tiesas spriedums par uztura piespriešanu laulātam laikā, kad pastāvējusi likumīga laulība, nekad nevar būt par pamatu uztura piedzīšanai laikā, kad laulība ir šķirta (38/1142; XV, 9).

(1938. g. 24. nov. spr. Nr. 1142, Bieliņa pr. 1. pr. Bielijs)

Tiesas spriedums alimentu lietā (par laiku līdz laulības šķiršanai) nesaista tiesu – vainas jautājumā – lietā par laulības šķiršanu. Šim spriedumam nav prejudiciāla nozīme.

No iepriekšējā tiesas sprieduma gan nav redzams, ka tiesa laulību šķīrusi atbildētāja vainas dēļ, bet gan, ka laulība šķirta neatkarīgi no laulāto vainas, jo prasītājas (tajā lietā atbildētājas) lūgumu par laulības šķiršanu (tajā lietā prasītāja) vainas dēļ apgabaltiesa nebija ievērojusi. Tomēr apgabaltiesa nevarēja paiet garām šim spriedumam un neņemt vērā, ka tai lietā tagadējais atbildētājs bija lūdzis šķirt laulību tagadējās prasītājas vainas dēļ un ka apgabaltiesa tai lietā lūgumu par prasītājas vainu atraidījusi, atzīstot par pierādītu, ka tagadējā prasītāja 1933. gadā bija spiesta aiziet no atbildētāja taisni viņa nežēlīgās apiešanās dēļ ar prasītāju, un ka pēdējās kopdzīve ar kādu R. nav pierādīta. Ar to jautājums par to, ka prasītāja nav vainojama partu atšķirtā dzīvē, izspriests ar tiesas spriedumu, kas, kā to atzīst arī apgabaltiesa, stāties likumīgā spēkā.

Ievērojot CPN 1019. pantu, šis tiesas spriedums arī šai jautājumā bija saistošs partiem, un tādēļ apgabaltiesa šai lietā nevarēja citādi izšķirt jautājumu par prasītājas vainu (sk. Senāta CKD 23/57⁴¹ un Sen. CKD kops. 36/29⁴²). Bet ja prasītājas vaina šai lietā nevarēja vairs tikt nodibināta, tad arī atbildētājs nav atsvabināts no pienākuma dot prasītājai uzturu, jo, kā to Senāts ir jau paskaidrojis (Sen. CKD 28/214⁴³), vīrs ir brīvs no uztura pienākuma tikai tad, kad sieva ir vainīgā atšķirtā dzīvē. Tādēļ tiesa nevarēja, aiz viņas spriedumā norādītiem iemesliem, atraidīt prasību par uzturu par laiku līdz partu laulības šķiršanai, līdz šādam laikam prasītājai ir tiesības prasīt uzturu uz CL 9. panta pamata, uz kādu pantu prasība pamatota.

Gan otrādi spriedums laulības šķiršanas lietā prejudicē laulātā uztura prasības likteni saskaņā ar CL 81. p.; sk. arī 36/1535 (XIII, 97); 37/54 (XIII, 314); 37/570 (XIII, 721).

(1936. g. 29. okt. spr. Nr. 1535, Beirandes pr. 1. pr. Beirandu)

Prasītājs savā kasācijas sūdzībā pārmet Tiesu palātai CPN 1019. panta pārkāpumu, atrodot, ka Tiesu palātai bija jāievēro tas apstāklis, ka ar spēkā stājušos apgabaltiesas spriedumu lietā, kurā tagadējā atbildētāja lūgusi piespriest viņai par labu no tagadējā prasītāja alimentus (par laiku līdz laulības šķiršanai), tagadējā atbildētāja esot atzīta par

⁴¹ Ofic. izdev. 20. ieraksts, 49. lpp.; II Izvilkumi, 125. lpp.

⁴² XII Izvilkumi, 603. lpp.

⁴³ VI Izvilkumi, 9. lpp.

vienīgo vainīgo prāvnieku atšķirtā dzīvē; šim spriedumam esot prejudiciāla nozīme konkrētā lietā par laulības šķiršanu.

Šis kasācijas sūdzības iesniedzēja uzskats ir nepamatots. Apgabaltiesas spriedums alimentu lietā (par laiku līdz laulības šķiršanai) nesaistīja Tiesu palātu saskaņā ar CPN 1021. p. – konkrētā lietā (par laulības šķiršanu), jo abu prasību priekšmeti nav identiski. Nav arī likuma, no kura varētu nākt pie slēdziena, ka agrākam spriedumam būtu prejudiciāla nozīme konkrētā lietā (gan otrādi – spriedums laulības šķiršanas lietā prejudicē laulātā uztura prasības likteni saskaņā ar Laul. lik. 60. p.

(1937. g. 16. jūnija spr. Nr. 570, Skultāna pr. l. pr. Skultāni)

Senāts ir jau paskaidrojis, ka, ja laulības šķiršanas lieta ir ierosināta, tā ir uzskatāma par prejudiciālu alimentu prasībai attiecībā uz jautājumu, kurš no laulātiem vainojams par šķirto dzīvi. Tomēr tas attiecas uz gadījumu, kad laulātais uz CL 84.p. II d. aizgājis no otra laulātā tādēļ, ka viņa šķirto dzīvi attaisno likumīgs iemesls prasīt laulības šķiršanu.

(1940. g. 25. janv. spried. Nr. 23, Vītoliņš pr. l. pr. Vītoliņu)

Likums neaizliedz celt vairākas alimentu prasības pret vienu un to pašu personu, ja tās attiecas uz dažādiem laikmetiem un tādēļ satur dažādus prasības priekšmetus (30/816; X, 508).

(1930. g. 12. maija spr. Nr. 816, Kloks pr. l. pr. Freiju)

Jautājums par atbildētāja paternitāti, kas jau galīgi izšķirts ar prasītājas pret atbildētāju celto prasību par alimentu piespriešanu no atbildētāja, uz 1021. p. pamata nav vairs no jauna pārbaudāms (Sen. 25/41⁴⁴) (30/103; VII, 11).

(1930. g. 21. maija spr. Kazimiras S. pr. l. pr. Š., Nr. 103)

CPN 1021. p. nav piemērojams, ja pirmā prasība celta uz neaizpildīta blanko vekseļa, bet otrā uz jau aizpildītas vekselblanketes, t. i. uz īsta vekseļa pamata (33/505; X, 62).

(1933. g. 27. septembra spr. Nr. 505, Čerkalovas pr. l. pr. Knoppiem)

Ja tiesa pirmo prasītāja prasību atraidījusi tādēļ, ka viņš tad vēl nebija ieguvis īpašuma tiesības uz vekseli, tad prasītājam nevar liegt celt prasību pēc tā paša vekseļa, ja viņš pēc pirmās prasības atraidīšanas ieguvis tās tiesības uz vekseli, kuras tiesa viņam nav atzinusi, izspriežot pirmo prasību (38/1020; XIV, 640).

(1938. g. 23. nov. spr. Nr. 1020, Radziņš pr. l. pr. Zvirbuli)

Nevar prasīt procentus pēc kapitāla piespriešanas, pat ne ar citu prasības klasifikāciju, piem., kā zaudējumu atlīdzību (prof. Bukovska CP māc. grām. 438. lpp.).

Testaments formas ziņā var būt vai nu visumā nederīgs, vai pilnā mērā derīgs: *tertium non datur*; ja prasītājs savā pirmajā prasībā testamentu formas ziņā nav apstrīdējis, bet apstrīdējis to tikai vienā daļā aiz materiāliem pārkāpumiem, tad testaments formas ziņā skaitās par absolūti un noteikti neatspēkotu, t. i. par atzītu, un prasītājam nav vairs tiesības kādā citā prasībā apstrīdēt viņa jau atzīto testamentu aiz formāliem trūkumiem.

⁴⁴ II Izvilkumi, 154.lpp.

Neatkarīgi no tā, arī no procesuālā viedokļa otra prasība atraidāma uz atbildētājas celtās *exceptio rei iudicatae* pamata. Ar prasības priekšmetu saprotams petituma saturs, bet ar prasības pamatu – tās partu juridiskās attiecības, no kurām prasība cēlusies. Spriedumam par testamenta atcelšanu tā nederīguma dēļ ir tēlojoša sprieduma (*Gestaltungsurteil*) pazīme pretēji piedzīšanas spriedumam, t. i. viņš nodibina tieši zināmu juridisku stāvokli starp partiem, un proti, nodibina attiecīgā mantojuma daļā intestatsukcesiju (testamentārās sukcesijas vietā), kāda iestājas *ipso jure* ar testamenta atcelšanu, tai pašā daļā: šim juridiskam stāvoklim ir absolūta nozīme un tas ir turpmāk absolūti saistošs partiem (*res iudicata ius facit inter partes*), un tas tāpēc nekad nav grozāms ar kādu jaunu vēlāku prasību par testamenta atcelšanu visumā (28/425; V, 124).

(1928. g. 25. okt. spr. Nr. 425, Ozola pr. l. pr. Ozolu)

Izdarot agrākā lietā prasītāja darba algas prasījuma kompensāciju ar atbildētāja pretprasījumu par izsniegtām naturālījām, tiesa ar savu spriedumu ir nodibinājusi *res iudicata* attiecībā uz naturālījām. Šīs naturālījas tādēļ nevar vairs būt par strīda priekšmetu tagadējā lietā sakarā ar atbildētāja celto pretprasību (34/374; X, 249).

(1934. g. 25. janv. spr. Nr. 374, Medņa pr. l. pr. Stremplērs)

Prasītājs nevar prasīt atzīšanas prasības kārtībā tā jautājuma izšķiršanu, ka viņam nav saistošs tiesas spriedums lietā, kurā viņš nav ņēmis dalību. Šis jautājums ir jau izšķirts ar pašu likumu (1021. p.), un prasība tādēļ ir lieka. Šim spriedumam nav arī pierādījuma spēka pret prasītāju (38/52; XIV, 304)⁴⁵.

(1938. g. 26. janvāra spr. Nr. 52, Fin. min. Nodokļu dep. pr. l. pr. Ermaņa m. m. un Zāģers)

1897. gada 31. oktobra nolēmums nevarēja būt šķērslis [pretprasības celšanai], jo tas lietā tika pieņemts bez M. līdzdalības, tāpēc, pamatojoties uz Civ. proc. nol. 895. pantu, tas nav saistošs viņiem; un tas, tāpat kā jebkurš rakstisks akts, ir pakļauts pušu un tiesu brīvai izvērtēšanai.

Saistībā ar 1902. g. 28.—30. marta spriedumu, Kriminālprocesa nolikuma 30. p. nosaka, ka krimināltiesas galīgais nolēmums ir obligāts civiltiesai, kurā tiek apspriestas tiesājamā darbības (civīlās) sekas, tikai saistībā ar jautājumiem: vai minētais noziegums ir noticis, vai to izdarīja apsūdzētais un kāda rakstura darbība tā bija (t.i., krimināli sodāma vai nē), bet pamatojoties uz 31. p. noziedzīgas rīcības neatzīšana vai apsūdzētā saistības neesība ar to, neizslēdz civilprasību atlīdzināt ar šo darbību nodarīto kaitējumu un zaudējumus. No šo pantu precīzās jēgas izriet, ka krimināltiesas attaisnojošais spriedums izslēdz civilprasību par apsūdzētās personas rīcības sekām tikai tad, ja saistībā ar šo jautājumu tiek atzīts, ka faktiskais noziedzīgais nodarījums vispār nav noticis vai arī to nav izdarījušas apsūdzētās personas (Kas. Krim. dep. 1871. g. spr. № 639).

(1907. g. 12. dec. Kr. Kas. Civ. dep-ta spr. Nr. 112, Annas B. mantojuma l.)⁴⁶

Jautājums par krimināltiesas sprieduma saistošo (prejudicialo) nozīmi civillietās apspriežams nevis pēc CPL 1021., bet gan pēc Kriminālproc. lik. 35. un 790. panta. Pēc Kriminālprocesa likuma 35. panta krimināltiesas galīgs spriedums ir saistošs civiltiesai

⁴⁵ Civilprocesa likums ar paskaidrojumiem – izvilkumiem no Latvijas Senāta un Tiesu palātas spriedumiem un no attiecīgās zinātniskās literatūras, kā arī dažiem aizrādījumiem uz likumdošanas motīviem. Sastādījuši: F. Konradi, T. Zvejnieks u. c. Rīga: Valsts tipogrāfija, 1939, 11. lpp.

⁴⁶ Решения Гражданского Кассационного департамента Правительствующего Сената 1907. С.-Петербург, типография товарищества „Общественная Польза”, 1907, с. 293.

tikai jautājumā par to, vai noziedzīgais nodarījums tiešām noticis, vai tas ir bijis tiesājamā nodarījums, un kāds raksturs ir šim nodarījumam. Jautājumā par to, kam pieder noziedzīgā nodarījuma objekts, krimināltiesas spriedums nav saistošs civiltiesai. Par īpašuma tiesībām uz šo objektu ieinteresētā persona pat nevar celt civilprasību krimināllietā CPL 7. p. un Kriminālprocesa likuma 757. p. paredzētā kārtībā, jo šādas civilprasības priekšmets var būt tikai atlīdzība par zaudējumiem, bet nekad vindikācija (25/143; 11, 118)⁴⁷.

(1925. g. 23. aprīļa spr. Nr. 143, Valbes pr. l. pr. Šņoriņi, Smilgaini)

(..) pienākumu civiltiesai ņemt vērā galīgo krimināltiesas spriedumu, pie kam 35.(30.). p. paredz, ka jautājumos: a) vai noziedzīgais nodarījums noticis, b) vai pie tā izdarīšanas piedalījies apsūdzētais un c) kāds raksturs šim nodarījumam, – krimināltiesas spriedumi ir priekš civiltiesas saistoši. Šiem noteikumiem pamatā ir liktas tiesu darbības vienības ideja, kura guļ tiesas darbības pamatprincipā, jo kā civilas, tā kriminālās tiesas darbības mērķis ir, no vienas puses, panākt objektīvas taisnības nodibināšanu un, no otras puses, katras tiesas spēkā nākušais spriedums un tanī jau nodibinātie un par patiesiem atzīti fakti ir saistoši ne tikai priekš šinī lietā dalību ņēmušām personām, bet priekš visām iestādēm valstī, tātad arī priekš pašas tiesas. Tamdēļ arī ar krimināltiesas spriedumu konstatētais noziedzīgā nodarījuma fakts kā tāds nevar vairs tikt apšaubīts no civilās tiesas, un līdzīgi tam, arī otrādi – ar krimināltiesas spriedumu šāda fakta konstatēšana, tas ir atzīšana par nenotikušu, nav vairs atzīstama par notikušu no civilās tiesas. Tamdēļ arī, ja krimināltiesā atzinusi, ka noziedzīgais nodarījums nav noticis, tad atkrīt, saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 35. (30.) p., pamats pašai civilprasībai, kura dibināta uz noziedzīga nodarījuma esamības pamata. Līdzīgs ir gadījums, ja ar krimināltiesas spēkā nākušu spriedumu atzīts, ka noziegums gan izdarīts, bet apsūdzētais pie notikušā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas nav piedalījies, tas ir, viņš šī nodarījuma līdzdalībā pierādījumu trūkumu dēļ attaisnots. Tā kā arī šādos gadījumos civilprasība, tas ir atlīdzības pieprasīšana par nodarītiem zaudējumiem vai kaitējuma novēršana, stāv tiešā atkarībā no tā, vai zināmas personas rīcība atrodas cēloņsakarībā ar šiem zaudējumiem vai kaitējumu, tad no augstāk aprādītā viedokļa līdzīgi izriet, ka civiltiesā nevar atzīt zināmas personas darbību par tādu, kuras dēļ cēlušies šādi zaudējumi un pārējās civilās sekas, ja krimināltiesā ir jau konstatējusi pretējo, tas ir atzinusi, ka šī persona pie minētās darbības nemaz nav piedalījies. Tā, piemēram, ja krimināltiesā attaisnojusi zināmu līdzapsūdzēto aiz pierādījumu trūkuma mēģinājumu nodarīšanā (p. p. atzīstot, ka tas pierādījis savu alibi), tad cietušais nevar nākt arī civiltiesā ar prasību pret šādu attaisnoto dēļ zaudējumu atlīdzības par darba spēju zaudējumu vai pieprasīt no viņa ārstēšanas izdevumus, cenšoties civiltiesā no jauna pierādīt šīs attaisnotās personas līdzdalību pie miesas bojājumu nodarīšanas viņam. Tamdēļ arī Kriminālprocesa likuma 35. (30.) p. paredz, ka šādos gadījumos krimināltiesas galīgais spriedums ir arī priekš civiltiesas saistošs, tāpat kā iepriekšējā 34. (29. p.) p. paredzētos gadījumos civiltiesas spriedums ir saistošs priekš krimināltiesas. (..) Protams, ka visos pārējos gadījumos, kuri minēti Kriminālprocesa likuma 784. p. 1. pkt. (apsūdzētā attaisnošana kriminālnozieguma sastāva trūkuma dēļ, nepierēķināmības dēļ), kā arī gadījumos, kad apsūdzētais tika atsvabināts no kriminālatbildības un soda (Kriminālproc. lik. 784. p. 2. pkt.), civiltiesā celtā prasība apspriežama vispārējā Civilprocesa likumā paredzētā kārtībā. To paredz jau citētais Kriminālproc. lik. 36. (31.) pants. Jāņem vērā, ka zināmas personas attaisnošana krimināltiesā pierādījumu trūkuma dēļ tomēr neizslēdz viņa atbildību civiltiesā uz tādiem

⁴⁷ Turpat, 21. lpp.

pamatiem, kuri nav bijuši par apsūdzības priekšmetu, un var tikt apspriesta sakarā ar notikušo noziedzīgo nodarījumu uz sevišķa likuma vai sevišķu noteikumu pamata, kuros šāda atbildība paredzēta. Tādi ir, par piemēru, Civillikuma 3447.–3448. p. p.⁴⁸ paredzēti gadījumi (*culpa in eligendo*), noteikumos par satiksmes uzturēšanu 8. p., likumā par civildienestu paredzētā dienestpersonas sodīšana disciplinārā kārtā utt. Šādos gadījumos ne tikai attaisnotais līdzapsūdzētais pierādījumu trūkumu dēļ, bet pat neatkarīgi no kriminālatbildības, nes materiālu atbildību un no viņa var tikt piespriesta zaudējumu atlīdzība, kuri cēlušies sakarā ar notikušo noziedzīgo nodarījumu, bet šie izņēmuma gadījumi neapgāj augstāk jau aprādīto principu, izteiktu kriminālprocesa likuma 35. (30. p.) p., jo šajos gadījumos civiltiesiskā atbildība dibinās uz sevišķu attiecību pamata.

Nemot tamdēļ vērā, ka saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 35. (30.). p. tiešo saturu ir noteikti pastrīpots, ka krimināltiesas galīgais spriedums jautājumos, vai pie noziedzīga nodarījuma izdarīšanas ir ņēmis dalību tiesājamais (resp. vai tas bijis tiesājamā nodarījums), ir saistošs priekš civiltiesas un ka tamdēļ ierosinātais jautājums izšķirams pozitīvi (apstiprinoši).

(1930. g. 25. nov. Apv. sap. l. Nr. 43)

Nākot pie šāda slēdziena, Apgabaltiesa pārkāpusi Krim. proc. lik. 35. (30.) pantu, pēc kura Krimināltiesas galīgs spriedums ir saistošs priekš civiltiesas jautājumā par to, vai noziedzīgais nodarījums tiešām noticis, vai tas ir bijis tiesājamā nodarījums un kāds raksturs šim nodarījumam. Tāds likuma noteikums piemērojams arī tad, ja tiesājamais Krimināltiesā attaisnots pierādījumu trūkumu dēļ (Sen. apvien. sap. 1930. g. 25. nov. spried. Nr. 43.).

(1931. g. 31. janv. spr. Romanu pr. 1. pr. Lindbergu, Nr. 359)

Saskaņā ar KPL 35. p., krimināltiesas galīgs spriedums ir saistošs resp. prejudiciāls civiltiesai tikai jautājumā par to, vai noziedzīgais nodarījums tiešām noticis, vai tas bijis tiesājamā nodarījums, un kāds raksturs šim nodarījumam, bet ne jautājumā par to, vai un kāda rakstura civiltiesiskās attiecības pastāvējušas starp tiesājamo un cietušo personu vai starp tiesājamiem (sal. Sen. CKD spr. 25/143⁴⁹). Tāpēc šis jautājums jāizšķir civiltiesai pašai un pilnīgi patstāvīgi uz lietā noskaidroto datu pamata (40/359; XVI, 238).

(1940. g. 23. febr. spr. Nr. 151, Oto pr. l. pr. Tumanski)

Atzīstot uztura lietā, ka spriedumam par laulības šķiršanu principā ir prejudiciāla nozīme attiecībā uz uzturu, tiesa nevar noliegt minētam spriedumam šādu nozīmi tikai tādēļ, ka tas nav vēl stājies likumīgā spēkā. Nākot pie tāda slēdziena, tiesai vai nu jāaptur lietas caurskatīšana līdz laulības šķiršanas lietas galīgai izspriešanai (ievērojot pēc 2. pkt. abu lietu koneksitāti), vai jāizlieto un jāapspriež atbildētāja iesniegtā protokolā norādīto pierādījumu materiāls (23/57; 11, 125)⁵⁰.

(1923. g. 28. febr. spr. Nr. 57, Riges pr. l. pr. Rige)

Otrai instancei, noraidot atbildētāja iebildumu par *res judicata*, nebija pat tiesības lietu nodot pirmai instancei izspriešanai „pēc būtības”, jo šāds aizrādījums nav uzskatāms

⁴⁸ CL 1782. p.–1783. p.

⁴⁹ Ofic. izdev. 51. ieraksts, 109. lpp.; II Izvilkumi, 118. lpp.

⁵⁰ Turpat, 200. lpp.

kā noraidījums, un tāpēc jautājums par *res judicata* taisni pats par sevi ir jautājums pēc būtības (31/2185; VIII, 95)⁵¹.

(1931. g. 26. nov. spr. Ozoliņš pr. 1. pr. Bērziņu, Nr. 2185)

Apgabaltiesa nav ievērojusi to apstākli, ka pirmā, ar Apgabaltiesas 1923. g. 24./26. oktobra spriedumu apmierinātā prasība ... bija vērsta uz to, lai piesprieztu toreizējam prasītājam B. no toreizējā atbildētāja D. atpakaļ no B. par pēdējo pagastam iemaksātos nodokļus par 1921. un 1922. gadiem, kamēr šinī konkrētā lietā prasības priekšmets ir tagadējā prasītāja D. lūgums atzīt, ka viņš, prasītājs D., vispār nav apņēmis pēc līguma ar atbildētāju B. maksāt par pēdējo nodokli no lauka īpašumiem par pēdējam no prasītāja D. pārdoto zemes gabalu.

Līdz ar to Apgabaltiesa nav ievērojusi, ka par *res judicata* varētu runāt šinī lietā tikai tanī ziņā, ka jautājums par to, kam bija jāmaksā nodoklis par 1921. un 1922. gadiem, ir galīgi izšķirts ar Apgabaltiesas 1923. g. 24./26. oktobra spēkā gājušo spriedumu; bet tāpat, ka prasītājam-pārdevējam D. būtu tiesība celt jaunu prasību attiecībā uz nodokļu atlīdzību par 1923. un vēlākiem gadiem – prasītājam D. arī šinī konkrētā lietā bija tiesība celt prejudiciālu prasību uz nākotni, t. i. skaitot no 1924. g. 9. aprīļa (šīs konkrētas prasības iesniegšanas dienas) un lūgt atzīt, ka viņš nav apņēmis maksāt nodokli par lauku nekustamiem īpašumiem par atbildētājam pārdoto zemi; šīs prejudiciālās prasības priekšmets ... nav identisks ar pirmās toreizējā prasītāja B. prasības priekšmetu un Apgabaltiesa, atzīstot par dibinātu pie tādiem apstākļiem celto *exceptio rei judicatae*, ir pielaidusi nepareizu Civ. proc. lik. 895. panta iztulkojumu (27/70)⁵².

(1927. g. 31. janv. spr. Nr. 70, Dunkura pr. 1. pr. Baumgartu)

Apgabaltiesa, pievienojoties miertiesneša sprieduma motīviem, prasības pirmo daļu atraidījusi uz *exceptio litis pendis*, t. i. uz civ. proc. lik. 90. (69.) p. 2. pkta⁵³ pamata; Apgabaltiesa, piemērojot šo likuma pantu, būtu varējusi tikai lietu izbeigt, bet atbildētājs šādu *exceptio* vispār nav cēlis, bet pašai tiesai to ierosināt nebija tiesības; tādā kārtā Apgabaltiesa, atraidot prasības pirmo daļu uz *exceptio litis pendens* pamata, pārkāpusi civ. proc. lik. 90. (69.) pantu (30/581; VI, 84)⁵⁴.

(1930. g. 31. janv. spr. Nr. 581, Kiparska pr. 1. pr. Pajensonu)

Exceptio rei iudicatae nav noraidījums 661. p. 2. pkta nozīmē, bet ieruna pēc lietas būtības, kādēļ tiesai jātaisa spriedums par prasības atraidīšanu un nevis lēmums par lietas izbeigšanu (36/1034; XIII, 42).

(1936. g. 12. jūnija spr. Nr. 1034, Šics pr. 1. pr. Šicu)

Ierunu par *res iudicata* atbildētais var celt arī otrā instancē (sk. arī Kr. Sen. spried. 1881/35; 1872/1017) (30/1366; VII, 94)⁵⁵.

⁵¹ Turpat, 255. lpp.

⁵² Turpat, 366. lpp., 5. tēze.

⁵³ CPN 90. (69.) Atbildētājs, nesniegdams paskaidrojumus pēc lietas būtības, var celt noraidījumus šādos gadījumos: (...) 2) kad pie tā paša vai cita miertiesneša, vai arī citā tiesā iztiesā lietu par to pašu priekšmetu un starp tām pašām personām, vai arī lietu, kurai ar celto prasību ciešs sakars.

⁵⁴ Civilprocesa nolikums. 1932. gada izdevums ar Latvijas Senāta Civilā kasācijas departamenta paskaidrojumiem. Sastādījuši senators F. Konradi un Rīgas Apgabaltiesas loceklis A. Walter. Rīga: izdevniecība „Jurist”, 257. lpp., 2. tēze.

⁵⁵ Civilprocesa nolikums. 1932. gada izdevums ar Latvijas Senāta Civilā kasācijas departamenta paskaidrojumiem. Sastādījuši senators F. Konradi un Rīgas Apgabaltiesas loceklis A. Walter. Rīga:

(1930. g. 12. dec. spr. Cinovski pr. 1. pr. Celmiņu, Nr. 1366)

Nepelna ievēribu arī atbildētāja uz civ. proc. lik. 69. p. 2. pkt. celtais noraidījums, kuru viņš pamato uz to, ka prasītājs par to pašu priekšmetu un uz tā paša pamata cēlis prasību pret atbildētāju Sakstgales pagasta tiesā, ka minētā lieta pārgājusi uz Rēzeknes Miertiesnešu sapulci, kura lietu izspriedusi 1917. g. 12. oktobrī, bet, ar atbildētāja iesniegto kasācijas sūdzību, lietu nosūtījusi Vitebskas Apgabaltiesai, un ka pēdējā lietu vēl nav izspriedusi. Pēc atbildētāja domām, minētā lieta būtu bijusi jāturpina un prasītājam bijis jānogaida minētās oriģinālās lietas piesūtīšana uz Latviju, saskaņā ar Latvijas un Krievijas 1920. g. 18. decembra miera līgumu, tādēļ prasītājam neesot bijušas tiesības iesākt jaunu prasību.

Šis atbildētāja uzskats nav pareizs. Prasītājam gan bija tiesība turpināt agrāko lietu, t. i. viņš varēja lūgt Latgales Apgabaltiesu, kā kasācijas instanci, lietu atjaunot – bij. krievu Vitebskas Apgabaltiesas vietā. Bet faktiski prasītājam nebija iespējams izlietot šās tiesības, jo viņa rokās nebija pārsūdzētā Rēzeknes Miertiesnešu sapulces 1917. g. 12. oktobra sprieduma noraksts. Kā redzams no atbildētāja iesniegtā Rēzeknes Miertiesnešu sapulces 1918. g. 22. jūlija lēmuma noraksta, pēdējā atzinusi minēto norakstu par neticamu, kā lielinieku varas apliecinātu dokumentu, un tādēļ atraidījusi prasītāja lūgumu atcelt tās pašas Miertiesnešu sapulces 1917. g. 12. novembra lēmumu par 1917. g. 12. oktobra sprieduma izpildīšanas apturēšanu.

Tātad no vienas puses Latgales Apgabaltiesai nebūtu bijis iespējams atjaunot lietu dēļ tās caurlūkošanas kasācijas kārtībā; bet no otras puses prasītājam nebija iespējams panākt 1917. g. 12. oktobra sprieduma izpildīšanu, lai gan šie abi ceļi būtu priekš prasītāja daudz ērtāki un labvēlīgāki nekā jaunas lietas iesākšana, kuras rezultāts nebija zināms.

Pie tādiem lietas apstākļiem, prasītājam nevarēja aizliegt griezties pie trešā ceļa, t. i. iesākt lietu no jauna, jo vairāk tādēļ, ka no prasītāja nevar prasīt nogaidīt oriģinālās lietas piesūtīšanu no Vitebskas.

Izbeigt pie tādiem apstākļiem prasītāja no jauna iesākto prasības lietu tikai uz tā pamata vien, ka Krievijas, t. i. ārzemes, pilsētā varbūt atrastos akts par prasītāja veco lietu, nezināms, vai patiesi Vitebskā vēl uzglabāts bij. Vitebskas Apgabaltiesas arhīvs, un turpretim zinot, ka Vitebskā Apgabaltiesa kā tāda, t. i. kā tiesa, katrā ziņā, nepastāv – būtu jāuzskata par atteikšanos no tiesāšanas (отказ в правосудии), kuru Senāts nevar pielaist.

Atbildētājam nav tiesības celt minēto noraidījumu, jo vairāk tādēļ, ka viņš pats atspēkojis prasītāja iesniegto 1917. g. 12. oktobra sprieduma norakstu un nav spēris soļus dēļ lietas atjaunošanas attiecīgā iekšzemes kasācijas instancē, liedzot, ka viņam vēl nebūtu tā paša sprieduma oficiāls noraksts.

Beidzot, pēc krievu pagaidu valdības 1917. g. 20. jūnija likuma analogijas (Kr. lik. krāj. 153. Nr. 853. p.), lieta atjaunojama materiāla trūkuma dēļ – tieši ar jaunas prasības iesniegšanu. Pēc minētā likuma 24. p. prasītājam tiesība celt tieši prasību, nelūdzot atjaunot agrāko lietu (CKD 21/162-54).

(1921. g. 22. nov. spr. Nr. 162, Laizana pr. 1. pr. Laizanu)

izdevniecība „Jurist”, 257. lpp. 1. tēze pie 661. panta; Civilprocesa likums ar paskaidrojumiem – izsvilkumiem no Latvijas Senāta un Tiesu palātas spriedumiem un no attiecīgās zinātniskās literatūras, kā arī dažiem aizrādījumiem uz likumdošanas motīviem. Sastādījuši: F. Konradi, T. Zvejnieks u. c. Rīga: Valsts tipogrāfija, 1939, 200. lpp., 6. tēze pie 661. panta.

Kas attiecas uz prasītājas pilnvarnieka atsaukšanos uz Sen. CKD 26/14, tad tā nav atzīstama par pamatotu, jo šajā gadījumā procesa laikā noskaidrojās, ka summa, kuru uz šīs prasības pamata varētu piespriest no atbildētājas B. Dr. prasītājam par labu, pēdējai jau piespriesta no tās pašas B. Dr. ar likumīgā spēkā gājušu tiesas spriedumu, kādēļ arī atbildētājam B. Dr. bija tiesības celt pretpasību *exceptio rei judicatae* (CPN 1021. p.), un tiesai šis iebildums bija jāievēro, lai, kā to nenoliedz arī prasītājas pilnvarnieks, viena un tā pati summa uz viena un tā paša pamata netiktu piespriesta prasītājam no tās pašas atbildētājas ar diviem tiesas spriedumiem.

Šajā gadījumā jāpielaiž izņēmums no vispārīgā principa, ka katra lieta izspriežama pēc faktiskiem apstākļiem un juridiskām attiecībām, kas pastāvējuši prasības celšanas laikā, jo prasītāja, iesniedzot kasācijas sūdzību par Tiesu palātas pirmo spriedumu šajā lietā un nenogaidot tās iznākumu, bija cēlusi arī jaunu prasību pret atbildētājiem, starp citu, arī par to pašu summu, par kuru strīds bija izšķirams šajā lietā, un uz tā paša pamata. Jaunās prasības iztiesāšana nav tikusi apturēta, kamēr šīs lietas liktenis nebija izšķirts, un tādā ceļā radās stāvoklis, ka partu strīds, kas bijis izšķirams šajā lietā, ir izspriests uz vēlāk celtās prasības pamata. Spriedumu, kas dots partu vēlākā lietā, un kas stāties likumīgā spēkā, nevar neņemt vērā šajā lietā, lai nebūtu divi spriedumi par vienu strīdu, un tādēļ, ievērojot šīs lietas īpatnējos apstākļus, jāpielaiž izņēmums no augšminētā vispārīgā principa.

(1937. g. 28. oktobra spr. Nr. 1001, Dreimanis pr. 1. pr. Dreimani un Dreimanis)

Ja procentu pretenzija pēc šīs prasības pēc Apgabaltiesas konstatējuma nav bijusi par spriešanas objektu agrākās piespiedu izpildīšanas lietās, tad arī nevar būt runas par *res judicata*, vai it kā konfliktu ar Civ. pr. nolik. 1021. p., jo šīs prasības priekšmets ir cits.

(1934. g. 23. nov. spr. Nr. 1130, Garais pr. l. pr. Apiņa mant. masu)

CPL 1098. [964.] pants

CPL 1098. (964.) pants. Strīdi, kas attiecas uz izpildāmā sprieduma iztulkošanu, jālūko cauri tai tiesai, kura spriedumu taisījusi.

Apgabaltiesai, atzīstot, ka spriedums tai pašā rezolūcijas formulējumā, kādā tas noticis un ierakstīts izpildu rakstā, nav izpildāms, nav tiesības aprobežoties ar vienkāršu konstatējumu, ka spriedums nav izpildīts un nav izpildāms, bet gan, saskaņā ar prasītāja lūgumu, Apgabaltiesai bija jāstājas pie jautājuma izšķiršanas par to, kā būtu iztulkojama (Civ. proc. lik. 964. p.) viņas sprieduma rezolutīvā daļa (27/888; IV, 113).

(1927. g. 29. nov. spr. Nr. 888, Barsukova pr. l. pr. Prokofjevu)

Jautājuma izšķiršana par sprieduma rezolūcijā ieviesošās kļūdas izlabošanu ir paredzēta vienīgi civilprocesa likumā un izšķirama uz šā likuma 964. panta pamata sprieduma tulkošanas ceļā no tiesas, kura spriedumu taisījusi, kā to jau izskaidrojis Krievu Senāta Civ. kas. departaments savā 1901. gada Nr. 11 un citos spriedumos, zem tā, zināms, noteikuma, ka ar sprieduma tulkošanu nevar tikt aizskarta sprieduma būtība.

(1927. g. 12. aprīļa spr. Nr. 452, Grūbes sūdz. uzraudz. kārtībā lietā ar Vītolu)

Tas apstāklis vien, ka spriedums stājies spēkā, pats par sevi nemaz neizslēdz iespēju kļūdu izlabot, ja arī ne rezolūcijas teksta grozīšanas ziņā, bet tomēr sprieduma iztulkošanas ceļā, civ. proc. lik. 964. p. paredzētā kārtībā.

(1928. g. 29. marta spr. Nr. 62, Grūbes pr. 1. pr. Vītoli)

Noteiktības trūkums resp. neskaidrība sprieduma rezolūcijā nav pietiekošs pamats sprieduma atcelšanai, bet dod tiesību panākt sprieduma iztulkošanu 1098. p. kārtībā (38/881; XIV, 643).

(1938. g. 29. sept. Spr. Nr. 881, Šveļkovs pr. 1. pr. Zilbertu)

Iztulkot šķīrējtiesneša spriedumu un novērst neskaidrību var tikai tiesa, kurai lieta nodota saskaņā ar 1515. p. Vajadzības gadījumā tiesai jānoprātina paši šķīrējtiesneši sprieduma īstās izpratnes konstatēšanai (35/790; XI, 600).

(1935. g. 24. maija spr. Nr. 790, akc. sab. „Rīgas konservu fabrikas S. K. F.” un p. s. „Latskards” šķīrējtiesas 1.)

CPL 1387. [1273.] pants

CPL 1387. (1273.) pants Ārvalstu tiesu iestāžu spriedumi izpildāmi, pamatojoties uz noteikumiem, kas šajā ziņā pieņemti ar savstarpējām konvencijām un līgumiem. Tajos gadījumos, kad viņos nav paredzēti paši izpildīšanas noteikumi, jāievēro sekojošos pantos norādītā kārtība.

1864. g. 20. nov. (41477) 1273. p.

Piezīme. Šajā (1387.) pantā paredzēta konvencija ir noslēgta starp Igauniju, Latviju un Lietuvu (sk. Lik. kr. 1935. g. 190).

Svešas valsts tiesu spriedumi nav atzīstami un nav izpildāmi Latvijā, ja par to nav notikušas attiecīgas starptautiskas konvencijas, pie kam pat šajā pēdējā gadījumā tiesu spriedumi izpildāmi tikai tad, ja tie nerunā pretim Latvijas sabiedriskai iekārtai un Latvijas likumiem (21/188; I, 114).

(1921. g. 8. dec. spr. Apdr. biedr. „Rossija” lietā, Nr. 188)

Starp Latviju un Eesti nepastāv konvencija par tiesu spriedumu izpildīšanu, kamdēļ, arī, ja prasītājs gribēja sasniegt prasības piespriešanu, – viņam bija jāceļ prasība vispārējā kārtībā, noteicot prāvnieku juridiskās attiecības, kuras tad arī bija apspriežamas no Latvijas tiesām pēc būtības, pie kam, saprotams, ar Eesti Tiesu palātas spriedumu Latvijas tiesas varēja rēķināties kā ar vienu no rakstiskiem pierādījumiem.

Trūkstot konvencijai par ārzemju tiesu spriedumu izpildīšanu, ārzemju tiesas spriedumam nepiemīt neapgāžama nozīme. Ja prasītājs grib sasniegt prasības piespriešanu, viņam jāceļ prasība vispārējā kārtībā, kurā prāvnieku juridiskās attiecības apspriežamas no Latvijas tiesām pēc būtības, pie kam ar ārzemju tiesas spriedumu Latvijas tiesas var rēķināties kā ar vienu no rakstiskiem pierādījumiem. *Actio judicati* pielaižama tikai attiecībā uz spriedumiem, kuri gājuši likumīgā spēkā. Turpretim ārzemes tiesu spriedumi, ja iztrūkst konvencijas par tiesu spriedumu izpildīšanu, – nemaz nevar stāties likumīgā spēkā. Arī *exceptio rei judicatae* attiecībā uz ārzemju tiesas spriedumu, ja trūkst attiecīgās konvencijas, nav pielaižama (34/974; XI, 140).

(1934. g. 22. nov. spr. Nr. 974, Piliapa pr. 1. pr. Minskeru un Kacenellenbaumu.)

Jautājumā par ārvalstu tiesu spriedumu atzīšanu vai izpildīšanu likums par laulību nekādus sevišķus noteikumus neparedz; tātad jāpiemēro šai jautājumā civ. proc. lik. 1273. sek. p. p. noteikumi par ārvalstu tiesu spriedumu izpildīšanu; starp Latviju un Padomju Krieviju nav konvencijas par spriedumu savstarpēju izpildīšanu, kādēļ jautājums par laulības likumīgu pastāvēšanu Latvijā ir Latvijas tiesām jāizšķir patstāvīgi pēc būtības, ievērojot pie tam vēl to, vai un cik tālu ārvalstu tiesas spriedums saskan ar Latvijas sabiedrisko iekārtu un Latvijas likumiem (civ. proc. lik. 1279. p.); šai ziņā Tiesu palāta pareizi uzsvērusi, ka spriedums laulības šķiršanas lietā, kurā pretējā puse netika uzaicināta un kurā nav izšķirts jautājums par viena vai otra parta vainu, nesaskan ar Latvijā pieņemto „ordre publicē” un ar Latvijas likumiem vispār (30/151).

(1930. g. 29. okt. spr. Dreimaņa pr. l. pr. Dreimani, Nr. 151)

[CPN] 1387. un turpm. p. paredz tikai ārvalstu spriedumu piespiedu izpildīšanu Latvijā, bet neattiecas uz spriedumiem vai lēmumiem, kas publiskās interesēs uzskatāmi par saistošiem arī trešām personām., piem., laulības lietās. Valdība paturējusi sev tiesību katrā atsevišķā gadījumā atzīt ārvalstu tiesu piekritību. Ievērojama šāda kārtība: uz prasītāja pieprasījumu Tieslietu ministrija viņam dod apliecību par to, „ka ...ijas tiesu iestāžu spriedums Latvijas pilsoņa NN laulības šķiršanas lietā tiek atzīts, ja šķiršanas iemesls tiek atzīts par tādu arī Latvijas likumos, un ja atbildētāja pastāvīga dzīves vieta ir ... ijā” (sal. TM raksts 3. V, 1932. g. N. J. 16.806). Caurlūkojot ārvalstu šķiršanas spriedumu, jāpiemēro nevis 1387. un turpm. p., bet gan 812. p. Laulības šķiršanas spriedumus neizpilda CPL paredzētās formās uz uzveikušās puses ierosinājumu, bet vienkārši paziņojot dzimtsarakstu nodaļai sprieduma norakstu, neatkarīgi no pušu lūguma. Tas attiecas tikai uz tiesu iestādēm tādās valstīs, kuras atzīst Latvijai līdzīgu tiesu iekārtu un procesu (B. Berents, TMV 32/11/12, 320. lpp.).

Senāts nemaz nenoliedz absolūti ārzemju tiesas spriedumu laulības šķiršanas lietās nozīmi Latvijas robežās, jo Senāts citā spriedumā taisni aizrāda, ka tiesai katrā konkrētā gadījumā jāpārbauda šāds ārzemju tiesas spriedums no Civ. proc. nol. 1393. (1279.) p. viedokļa, kāda pārbaude būtu pilnīgi lieka, ja arī laulības šķiršanas lietās būtu piemērojams Civ. proc. nol. 1387. (1273.) panta 1. teikums, pēc kura ārzemju tiesas spriedumi – savstarpēju konvenciju vai līgumu trūkuma gadījumā – absolūti nav izpildāmi. Senāts minētā spriedumā domājis izteikt tikai to, ka šāda sprieduma atzīšanas priekšnoteikums ir Civ. proc. nol. 1393. (1279.) p. minēto noteikumu ievērošana, t. i. tiesai jānoskaidro katrā atsevišķā gadījumā, vai caurlūkojamā spriedumā neatrodas tādi rīkojumi, kas ir pretēji sabiedriskai kārtībai, vai kurus nepielaiž Latvijas likumi. Krievijas tiesas spriedumam Dreimaņu lietā Senāts tādēļ arī nav piešķīris nozīmi vienīgi uz tā pamata, ka šis spriedums, pēc Tiesu palātas konstatējuma, bija taisīts, neievērojot viselementārākos un vispārīgi pieņemtos procesuālos noteikumus, kādēļ arī Senāts atzinis, ka šāds spriedums, kā runājošs pretim Latvijas pieņemtam „ordre public” un Latvijas likumiem vispār, nav atzīstams par spēkā esošu Latvijā. Tādēļ, pretēji Apgabaltiesas domām, jāatzīst, ka ārvalstu tiesu spriedumiem laulības šķiršanās lietās – gan principā – piešķirams spēks arī Latvijā, ja tikai tie nerunā pretim Civ. proc. nol. 1393. (1279.) pantā pievestiem noteikumiem.

Šāds uzskats attaisnojams ar to, ka prasība par laulības šķiršanu pieder pie prasībām, kas vērsti uz juridisku attiecību radīšanu, grozīšanu vai izbeigšanu (Rechtsgestaltungs – vai

Bewirkungsklagen, правопреобразовательные иски) un ka šādās prasībās taisītie spriedumi (pretēji spriedumiem izpildīšanas prasībās, Leistungsklagen, иски с исполнительной силой) vispār nav padoti vienam no likumā paredzētiem izpildīšanas veidiem (Civ. proc. nol. 1060. (933.) p.), kādi iespējami tikai izpildīšanas prasībās. Spriedumi laulības šķiršanas lietās neparedz kādu izpildījumu no atbildētāja puses (kā tas ir pie *acitiones cum condemnatione*), un to „izpildīšana” izpaužas tikai iekš tā, ka spriedums piesūtāms dzimtsarakstu nodaļai un Garīgo lietu pārvaldei dēļ attiecīgas atzīmes ieviešanas laulības reģistrā (Lik. par civilstāvokļa aktu reģistrāciju 35. p.). Ja tomēr Civ. proc. nolik. 932. (8141.) un 1452. pants runā par sprieduma „izpildīšanu” arī lietās par laulības šķiršanu, tad šāda terminoloģija nav juridiski precīza, jo tā neatbilst 1060. (933.) panta noteikumiem.

Ievērojot sacīto, jānāk pie slēdziena, ka Civ. proc. nol. II grām. V sadal. IX nod. par ārvalstu iestāžu spriedumu „izpildīšanu” vispār nav tieši attiecināmi uz spriedumiem lietās par laulības šķiršanu un tikai pēc analogijas tiem piemērojams augšā pievestais 1392. (1278.) p. par sprieduma pārbaudi no *ordre public* viedokļa. Īstenībā attiecībā uz ārzemju tiesu spriedumiem par laulību šķiršanu būtu jārunā nevis par to „izpildīšanu”, bet gan par to „atzīšanu” (uz ko jau aizrādījis prof. Martens savā darbā „Современное международное право цивилизованных народов”, II sēj., 372. lpp. u. sek.).

Pie tā paša slēdziena, proti, ka šādi spriedumi apskatāmi tikai no tā viedokļa, vai tie nerunā pretim Latvijas *ordre public*, būtu jānāk arī tad, ja šos spriedumus uzskatītu tikai par ārzemēs taisītu aktu, kuriem piemērojams Civ. proc. nolik. 816. (707.) pants, kādu uzskatu aizstāv Berents rakstā „Vai ārvalstu tiesu spriedumi laulības šķiršanas lietās atzīstami Latvijā?” (Tiesl. Min. Vēstn. 1932. g. Nr. 11/12, 320. un 321. lpp.). Jāpiezīmē, ka pie līdzīga uzskata pieturas arī Tieslietu ministrijas prakse, par ko liecina viņas 1931. g. 30. novembra atzinums, kurā izteikts: „Noteikumi par ārzemju tiesu spriedumu izpildīšanu (Civ. proc. nol. 1273.–1281. p.p.) attiecas tikai uz izpildīšanu, kas notiek 933. p. kārtībā, bet nevis uz spriedumiem vai lēmumiem, kas publiskās interesēs (Lik. kr. 1921. g. Nr. 39, 78. §) uzskatāmi par saistošiem arī trešām personām neatkarīgi no tam, vai spriedums izpildīts vai ne. Pie tam tiesas spriedumu izpildīšana nenotiek smagajās Civ. proc. lik. paredzētās formās uz vinnējušās personas ierosinājumu, bet vienkārši paziņojot dzimtsarakstu nodaļai sprieduma norakstu neatkarīgi no pušu lūguma (35. §).” No šī viedokļa tad arī Tieslietu ministrija atzinusi par ievadamu laulību reģistrā spriedumu, ar kuru laulātie, Latvijas pavalstnieki, tika šķirti Francijā, pie kam tomēr arī Tieslietu ministrija šādu stāvokli atzīst par pielaižamu tikai attiecībā uz tiesu iestādēm tajās valstīs, kuras atzīst līdzīgu mūsu valstij tiesu iekārtu un procesu (sk. augšā minēto B. Berenta rakstu; tāpat viņa rakstu „Ehescheidung in Lettland”, Jur. Wochenschrift, 1932. g. Nr. 531, 3802. lpp.).

No Eiropas valstīm uz to pašu viedokli nostājušās, piem. Anglija, Dānija, Danciga, Somija, Portugāle, Zviedrija, Šveice, Čehoslovākija un cit. (sk. I. Goldschmidt, Civilprozessrecht, 1932. g. (II) izdev. 75. lpp.) un arī Krievijas priekškara tiesu praksē ārzemju tiesu spriedumi par laulības šķiršanu tika atzīti (sk. Немировский. О силе решений иностранных судов, Ж.М.Ю. 1910. г. Nr. 3, 136.–137. lpp.)

Konkrētā gadījumā – kā konstatē apgabaltiesa – prāvnieku laulība tika šķirta Padomju Krievijā uz partu vienošanas, t. i. uz tāda pamata, kuru atzīst arī Latvijas Likums par laulību. Apgabaltiesa pie tam nav konstatējusi, ka spriedums par laulības šķiršanu būtu taisīts, neievērojot noteikumus, kurus Latvijas likums atzīst par procesa pamatprincipiem, vai ka tas vispār runātu pretim Latvijas sabiedriskai kārtībai. Tādēļ no augšā pievestā

viedokļa nav, pretēji Apgabaltiesas domām, šķēršļu atzīst šo spriedumu par spēkā esošu arī Latvijā un tādā kārtā partu laulību par šķirtu.

Šo uzskatu aizstāv savā kasācijas sūdzībā arī atbildētājs; tomēr no šī uzskata, pretēji atbildētāja domām, nemaz neizriet, ka viņam nebūtu pienākums rūpēties par šķirtas sievas uzturu it kā uz tā pamata, ka Padomju Krievijā šķirtām laulībām neesot piemērojams Latvijas Lik. par laulību 60. p. un arī it kā tādēļ, ka laulība nav šķirta atbildētāja vainas dēļ.

Šīs atbildētāja domas ir maldīgas. Pēc Latvijā atzītā teritoriālā principa (L. c. l. XXIX p.) prasītājas tiesība prasīt no atbildētāja alimentus apspriežama no Latv. Lik. par laulību, un proti, no tā 60. panta viedokļa (34/565; X, 271). Sk. CL 12. p.

(1934. g. 25. janv. spr. Nr. 565, Minus pr. l. pr. Minusu)

Kā pareizi konstatējusi Tiesu palāta, starp Latviju un Eestī nepastāv konvencija par tiesu spriedumu izpildīšanu, kamdēļ arī, ja prasītājs gribēja sasniegt prasības piespriešanu, – viņam bija jāceļ prasība vispārējā kārtībā, noteicot prāvnieku juridiskās attiecības, kuras tad arī bija apspriežamas no Latvijas tiesām pēc būtības, pie kam, saprotams, ar Eestī Tiesu palātas spriedumu Latvijas tiesas varēja rēķināties kā ar vienu no rakstiskiem pierādījumiem.

Konkrētā gadījumā prasītājs tiešām cēlis *actio judicati*, pie tam ne tikai attiecībā uz otro, bet arī uz pirmo prasības daļu, bet *actio judicati* pielaižama tikai attiecībā uz spriedumiem, kuri gājuši likumīgā spēkā. Turpretim ārzemes tiesu spriedumi, ja iztrūkst konvencijas par tiesu spriedumu izpildīšanu, – nemaz nevar stāties likumīgā spēkā. Arī *exceptio rei judicatae* attiecībā uz ārzemju tiesas spriedumu, ja iztrūkst attiecīgā konvencija, nav pielaižama.

(1934. g. 22. nov. spr. Nr. 974, Piliapa pr. 1. pr. Minskeru um Kacenellenbaumu)

Nevar būt runa par tāda ārvalsts sprieduma atzīšanu, ar kuru prasība par laulības šķiršanu atraidīta (B. Berent, Lettl. Zivilgesetzbuch Einzeldarstellungen, I, 103. lpp.).

[CPN] 1387.–1395. p. nav piemērojami Padomju Krievijas laulības šķiršanas lietām, ja tās nav izšķirtas ar tiesas spriedumu, bet gan ar administratīvas iestādes lēmumu (R. Freimanis, TMV 25/11/12, 927. lpp.).

Lūgumi par ārzemju tiesu spriedumu izpildīšanu neattiecas uz strīdus procesu un tādēļ par tādiem lūgumiem tiesu nodeva nav maksājama (TP 31/187b; 57).

Latvijā *ipso jure* ir izpildāmi tikai tādi spriedumi, kurus taisījušas Latvijas tiesu iestādes; visi pārējie uzskatāmi par ārvalstu tiesu iestāžu spriedumiem un izpildāmi Latvijā tikai 1387. p. kārtībā. No šā viedokļa atzīstams par ārvalsts tiesas spriedumu katrs krievu tiesas spriedums, pilnīgi neatkarīgi no tam, vai tas taisīts laikā, kad Latvija vēl bija Krievijas valsts sastāvdaļa, vai arī tad, kad Latvija no Krievijas jau bija atdalījusies. Krievu tiesu spriedumi atzīti un izpildīti Latvijā uz sevišķa likuma pamata (Lik. kr. 1918. g. 10) un tikai šā likuma robežās (CKD kops. 38/12; XIV, 395).

Tikai prasībās, kas vērstas uz juridisku attiecību radīšanu, grozīšanu vai izbeigšanu (Rechtsgestaltungs-, Bewirkungsklagen, правопрееобразовательные иски) ir iespējama – zināmās robežās – ārzemju tiesas spriedumu „atzīšana” (bet ne izpildīšana), arī trūkstot konvencijai (34/565; X, 269) (CKD kops. 38/12; XIV, 395).

(1938. g. 9. apr. spr. kops. l Nr. 12, Zeļenajs pr. l. pr. Lasmani)

Lietu saraksts

N.p.k.	Nolēmuma Nr.	Datums	Publicēts		Pie
			Krājums	Lpp.	
1.	1871/166	11.04.1870.	Cwingman, I, S. 343		1021.p.
2.	1888/1601	17.02.1888.	Cwingman, VIII, S. 196		1021.p.
3.	1907/112	12.12.1907.	Kr. S. Kas. civ. spr., 293.lpp.		1021.p.
4.	CKD 1920/93	09.09.1920.	LVVA 1535, 3. apr., 93. l.		1019.p.
5.	CKD 1920/98	28.10.1920.	Ofic. izdev.	52	1019.p.
			I Izvilkumi	20, 62	
6.	CKD 1921/162	22.11.1921.	Ofic. izdev.	129	1021.p.
			II Izvilkumi	124	
7.	CKD 1921/188	08.12.1921.	Ofic. izdev.	142	1387.p.
			I Izvilkumi	1, 53	
8.	CKD 1922/1	27.01.1922.	Ofic. izdev.	3	1014.p.
			II Izvilkumi	153	
9.	CKD 1922/33	23.02.1922.	Ofic. izdev.	40	1019.p.
10.	CKD 1922/231	09.11.1922.	Ofic. izdev.	67	1019.p.
			I Izvilkumi	38, 49	
11.	CKD 1923/57	28.02.1923.	Ofic. izdev.	49	1021.p.
			II Izvilkumi	125	
12.	CKD 1923/103	31.05.1923.	Ofic. izdev.	74	1018.p.
			I Izvilkumi	83	
13.	CKD 1923/190	31.05.1923.	I Izvilkumi	112	1019.p.
14.	CKD 1924/54	26.03.1924.	I Izvilkumi	38	1018.p.
15.	CKD 1924/160	22.10.1924.	Ofic. izdev.	155	1019.p.
			I Izvilkumi	64	
16.	CKD 1925/41	26.02.1925.	II Izvilkumi	153	1019.p.
17.	CKD 1925/143	23.04.1925.	Ofic. izdev.	109	1021.p.
			II Izvilkumi	118	
18.	CKD 1926/13	28.01.1926.	Ofic. izdev.	15	1014.p.
			II Izvilkumi	153	
19.	CKD 1926/58	25.03.1926.	II Izvilkumi	75	1021.p.
20.	CKD 1926/143	25.03.1926.	Ofic. izdev.	106	893.p.
			II Izvilkumi	153	
21.	CKD 1926/194	25.02.1926.	Ofic. izdev.	131	1021.p.
			III Izvilkumi	107	
22.	CKD 1926/289	25.11.1926.	III Izvilkumi	107	895.p.
23.	CKD 1926/422	25.11.1926.	III Izvilkumi	151	1014.p.
24.	CKD 1927/7	31.01.1927.	III Izvilkumi	78	1019.p.
25.	CKD 1927/70	31.01.1927.	IV Izvilkumi	112	895.p.
26.	CKD 1927/225	27.05.1927.	Ofic. izdev.	84	1018.p.
			IV Izvilkumi	111	
27.	CKD 1927/308	21.09.1927.	Ofic. izdev.	107	1019.p.
			IV Izvilkumi	111	
			Ofic. izdev.	29	

28.	CKD 1927/452	12.04.1927.	IV Izvilkumi	113	1098. (964.p.)
29.	CKD 1927/876	19.12.1927.	Ofic. izdev.	184	1019.p.
			IV Izvilkumi	100, 112	
30.	1927/888	29.11.1927.	IV Izvilkumi	113	1098. (964.p.)
31.	1928/62	29.03.1928.	Ofic. izdev.	29.	1098. (964.p.)
			IV Izvilkumi	113	
32.	CKD 1928/109	26.04.1928.	V Izvilkumi	48	1019.p.
33.	CKD 1928/268	29.03.1928.	Ofic. izdev.	89	1019.p.
34.	CKD 1928/425	25.10.1928.	Ofic. izdev.	143	1021.p. [895.]
			V Izvilkumi	124	
			IV Izvilkumi	100, 112	
			IV Izvilkumi	113	
35.	CKD 1928/528	23.11.1928.	V Izvilkumi	123	1019.[893.]
36.	CKD 1929/722	07.02.1929.	Ofic. izdev.	31	1021.p.
			V Izvilkumi	113	
37.	CKD 1929/902	27.09.1929.	VI Izvilkumi	108	1019. [893.]
38.	CKD 1929/1486	24.10.1929.	Ofic. izdev.	204	1019.p. [893.]
			VI Izvilkumi	109	
39.	As 1930/43	25.11.1930.	LVVA	6	1021.p.
40.	CKD 1930/103	21.05.1930.	VII Izvilkumi	11	1021.p.
41.	CKD 1930/151	29.10.1930.	Ofic. izdev.	37	1387.p.
			VII Izvilkumi	79	
42.	CKD 1930/581	31.01.1930.	VI Izvilkumi	84	1021.p.
43.	CKD 1930/816	12.05.1930.	X Izvilkumi	508	1021.p.
44.	CKD 1930/1366	12.12.1930.	VII Izvilkumi	94	1021.p.
45.	CKD 1931/320	23.04.1931.	Ofic. izdev.	43	1018.p.
			VIII Izvilkumi	110	
46.	CKD 1931/359	31.01.1931.	VII Izvilkumi	193	1021.p.
47.	CKD 1931/519	29.01.1931.	Ofic. izdev.	66	1014.p.
			VII Izvilkumi	99	
48.	CKD 1931/682	27.03.1931.	VII Izvilkumi	114	1021.p.
49.	CKD 1931/2185	26.11.1931.	VIII Izvilkumi	95	1021.p.
50.	CKD 1932/559	18.03.1932.	VIII Izvilkumi	117	1019.p.
51.	CKD 1932/733	30.09.1932.	IX Izvilkumi	37	1019.p.
52.	CKD 1932/894	28.10.1932.	IX Izvilkumi	125	1019.p.
53.	CKD 1932/982	14.12.1932.	IX Izvilkumi	267	1019.p.
54.	CKD 1932/1144	24.11.1932.	Ofic. izdev.	59	1019.p.
			IX Izvilkumi	150	
55.	CKD 1932/1873	05.12.1932.	IX Izvilkumi	555	1019.p.
56.	CKD 1932/2467	16.12.1932.	IX Izvilkumi	293	1019.p.
57.	CKD 1933/46	14.12.1933.	X Izvilkumi	151	1019.p.

58.	CKD 1933/505	27.09.1933.	X Izvilkumi	62	1092.p.
59.	CKD 1933/1067	06.04.1933.	IX Izvilkumi	474	1019.p.
60.	CKD 1933/1791	15.06.1933.	IX Izvilkumi	650	1019.p.
61.	CKD 1933/1811	23.02.1933.	IX Izvilkumi	477	1021.p.
62.	CKD 1933/2157	15.12.1933.	X Izvilkumi	199	1019.p.
63.	CKD 1933/2179	27.04.1933.	IX Izvilkumi	627	1019.p.
64.	CKD 1933/2429	31.08.1933.	IX Izvilkumi	647	1019.p.
65.	CKD 1934/16	23.01.1934.	X Izvilkumi	552	1019.p.
66.	CKD 1934/306	26.09.1934.	XI Izvilkumi	21	1019.p.
67.	CKD 1934/368	24.10.1934.	Ofic. izdev. XI Izvilkumi	48 226	1021.p.
68.	CKD 1934/374	25.01.1934.	X Izvilkumi	249	1021.p.
69.	CKD 1934/565	25.01.1934.	Ofic. izdev. X Izvilkumi	15 269	1387.p.
70.	CKD 1934/726	22.11.1934.	XI Izvilkumi	135	1014.p.
71.	CKD 1934/974	22.11.1934.	Ofic. izdev. XI Izvilkum	79 139	1387.p.
72.	CKD 1934/1082	22.11.1934.	XI Izvilkumi	226	1019.p.
73.	CKD 1934/1130	23.11.1934.	XII Izvilkumi	111	1021.p.
74.	As 1935/2	14.03.1935.	Ofic. izdev. XII Izvilkumi	8 156	1019.p.
75.	CKD 1935/22	22.03.1935.	XI Izvilkumi	476	1019.p.?
76.	CKD 1935/148	24.01.1935.	XII Izvilkumi	46	1019.p.
77.	CKD 1935/790	24.05.1935.	XI Izvilkumi	600	1098.p.
78.	CKD 1935/1059	30.09.1935.	XII Izvilkumi	47	1019.p.
79.	CKD 1935/1110	13.06.1935.	Ofic. izdev. XI Izvilkumi	75 597	1018.p.
80.	CKD 1935/1363	22.11.1935.	XII Izvilkumi	343	1015.p.
81.	CKD 1935/1617	16.12.1935.	XII Izvilkumi	290	1019.p.
82.	CKD 1935/1945	30.08.1935.	XII Izvilkumi	40	1018.p.
83.	CKD 1936/10 kops.	28.02.1936.	Ofic. izdev. XII Izvilkumi	89 604	1021.p.
84.	CKD 1936/29 kops.	04.06.1936.	XII Izvilkumi	603	1018.p.
85.	CKD 1936/239	21.02.1936.	Ofic. izdev. XII Izvilkumi	31 491	1019.p.
86.	CKD 1936/426	28.04.1936.	XII Izvilkumi	630	1019.p.
87.	CKD 1936/658	28.04.1936.	XII Izvilkumi	539	1016.p.
88.	CKD 1936/850	20.03.1936.	XII Izvilkumi	489	1015.p.
89.	CKD 1936/1034	12.06.1936.	XIII Izvilkumi	42	1021.p.

90.	CKD 1936/1497	30.10.1936.	XIII Izvilkumi	98	1019.p.
91.	CKD 1936/1535	29.10.1936.	Ofic. izdev.	84	1021.p.
			XIII Izvilkumi	97	
92.	CKD 1936/1572	29.10.1936.	XIII Izvilkumi	95	1019.p.
93.	CKD 1937/37 kops.	17.12.1937.	Ofic. izdev.	24	1021.p.
			XIV Izvilkumi	169	
94.	CKD 1937/10	28.01.1937.	XIII Izvilkumi	400	1019.p.
95.	CKD 1937/54	28.01.1937.	XIII Izvilkumi	314	1019.p.
96.	CKD 1937/108	24.02.1937.	XIII Izvilkumi	407	1021.p.
97.	CKD 1937/152	26.02.1937.	XIII Izvilkumi	559	1019.p.
98.	CKD 1937/315	29.01.1937.	XIII Izvilkumi	368	1019.p.
99.	CKD 1937/407	30.04.1937.	XIII Izvilkumi	560	1019.p.
100.	CKD 1937/552	29.01.1937.	XIII Izvilkumi	406	1019.p.
101.	CKD 1937/570	16.06.1937.	XIII Izvilkumi	721	1021.p.
102.	CKD 1937/690	14.06.1937.	XIII Izvilkumi	633	1018.p.
103.	CKD 1937/750	26.05.1937.	XIII Izvilkumi	559	1015.p.
104.	CKD 1937/963	31.08.1937.	XIII Izvilkumi	716	1019.p.
105.	CKD 1937/1001	28.10.1937.	XIV Izvilkumi	94	1021.p.
106.	As 1938/8	05.04.1938.	Ofic. izdev.	103	1021.p.
			XIV Izvilkumi	488	
107.	CKD 1938/12 kops.	09.04.1938.	Ofic. izdev.	11	1387.p
			XIV Izvilkumi	389, 394.	
108.	CKD 1938/52	26.01.1938.	XIV Izvilkumi	304	1021.p.
109.	CKD 1938/881	29.09.1938.	XIV Izvilkumi	643	1098.p.
110.	CKD 1938/1020	23.11.1938.	XIV Izvilkumi	640	1021.p.
111.	CKD 1938/1142	24.11.1938.	XV Izvilkumi	9	1021.p.
112.	CKD 1939/1 kops.	14.06.1939.	XV Izvilkumi	487	1019.p.
113.	CKD 1939/71 kops.	14.12.1939.	XVI Izvilkumi	124	1019.p.
114.	CKD 1939/286	23.03.1939.	XV Izvilkumi	301	1019.p.
115.	CKD 1939/518	15.06.1939.	XV Izvilkumi	343	1019.p.
116.	CKD 1940/10 kops.	20.03.1940.	XVI Izvilkumi	298	1019.p.
117.	CKD 1940/44 kops.	13.06.1940.	XVI Izvilkumi	252	1019.p.
118.	CKD 1940/48 kops.	13.06.1940.	LVVA	4	1019.p.
119.	CKD 1940/52 kops.	20.11.1940.	LVVA	4	1019.p.
120.	CKD 1940/53 kops.	23.10.1940.	LVVA	4	1019.p.

121.	CKD 1940/23	25.01.1940.	http://www.archiv.org.lv/senats/faili/senats/lvva1535-8-31/LVVA-1535-8-31-0055.jpg		1019.p.
122.	CKD 1940/151	23.02.1940.	XVI Izvilkumi	238	1019.p.
123.	CKD 1940/525	23.05.1940.	XVI Izvilkumi	250	1019.p.

Likuma normu radītājs

1864. gada Civilprocesa (no)likums

CPN 7. (5. p.).	1925/143
CPN 90. (69.) p.	1930/581, 1932/733
CPN 193. (139. ¹ p.)	1935/1363, 1937/750
CPN 225. (161. p.)	1922/1, 1931/519
CPN 236. p.	1935/1945
CPN 239. (161 ¹¹ . p)	1935/1945
CPN 248. p.	1935/1945
CPL (368. p.)	1922/33
CPN 661. p. 2. p.	1933/2429, 1936/1034
CPN (653. p.)	1929/722
CPN (700. p.)	1922/1
CPN 908. (794. p.)	1926/13, 1931/320, 1934/368
CPN 933. (814 ² . p.)	1936/29 kops
CPN 1014. (891. p.)	1922/1, 1926/13, 1926/422, 1931/519, 1934/726
CPN 1015. (891 ¹ . p.)	1935/1363, 1936/850
CPN 1016. (891 ² . p.)	1935/1363, 1936/658, 1936/850
CPN 1017. (891 ³ . p.)	1937/690
CPN 1018. (892. p.)	1927/225, 1931/320, 1935/1110, 1935/1945, 1936/29 kops., 1937/690
CPN 1019. (893. p.)	1920/98, 1922/33, 1922/231, 1923/190, 1924/160, 1925/41, CKD 1926/143, 1927/7, 1927/308, 1928/109, 1928/268, 1928/528, 1929/902, 1929/1486, CKD 1930/103, 1932/559, 1932/733, 1932/894, 1932/982, 1932/1144, 1932/1873, 1932/2467, 1933/46, 1933/1067, 1933/1791, 1933/2157, 1933/2179, 1933/2429, 1934/16, 1934/306, 1934/1082, As 1935/2, 1935/22, 1935/148, 1935/1059, 1935/1617, 1936/29 kops, 1936/239, 1936/426, 1936/1497, 1936/1535, 1936/1572, 1937/10, 1937/54, 1937/152, 1937/315, 1937/407, 1937/552, 1937/570, 1939/1 kops., 1939/71 kops., 1939/286, 1939/518, 1940/10 kops., 1940/44 kops., 1940/48 kops., 1940/52 kops., 1940/53 kops., 1940/23, 1940/525
CPN 1020. (894. p.)	1937/690, 1939/286
CPN 1021. (895. p.)	1871/166, 1888/1601, 1921/162, 1922/33, 1923/57, 1925/143, 1926/58, 1926/194, 1926/289, 1927/70, 1928/425, 1929/722, As 1930/43, 1930/103, 1930/581, 1930/816, 1930/1366, 1931/359, 1931/682, 1931/2185, 1933/46, 1933/505, 1933/1811, 1934/368, 1934/374, 1934/1130, 1936/10 kops., 1936/29 kops., 1936/239, 1936/1034, 1936/1535, 1937/37 kops., 1937/108, 1937/570, 1937/690, 1937/1001, As 1938/8, 1938/52, 1938/1020, 1938/1142, 1939/518, 1940/44 kops., 1940/151

CPN 1022. (896. p.)	1940/53 kops.
CPN 1049. (924.) p.	1927/225
CPN 1098. (964. p.)	1922/1, 1927/452, 1927/888, 1928/62, 1931/519, 1935/790
CPN 1387. (1273. p.)	1921/188, 1930/151, 1934/565, 1934/974, 1938/12 kops.
CPN 1452. p.	1936/29 kops.
CPN 1641.–1657. p.	1936/1497

1864. g. Kriminālprocesa likumi

KPL 34. p.	As 1930/43
KPL 35. p.	1907/112, 1925/143, As 1930/43, 1931/359, 1940/151
KPL 36. p.	1907/112, As 1930/43
KPL 757., 790. p.	1925/143
KPL 784. p.	As 1930/43

1937. gada Civillikums⁵⁶

CL 81. p.	1938/1142
CL 82. p.	1938/1142
CL 84. p. 2. d.	1940/23
CL 157. p.	1940/48 kops.
CL 897., 982. p.	1928/425
CL 1025. p.	1933/2429
CL 1353. p.	As 1938/8
CL 1893. p.	1936/1497
CL 1782.-1783. p.	As 1930/43
CL 2391. p.	1939/1 kops.

⁵⁶ 1937. gada redakcija.

2. Komentāri

Markadē V. Res judicata spēks 1848,	56
I [Priekšmetu sakritums]	57
II [Pamatu sakritums]	60
III [Pušu sakritums]	66
IV [Kopsavilkums]	69
Krimināllietu spriedumu ietekme civillietās	71
Mališevs K. Civilprocesa mācību grāmata 1876	73
Barons J. Romiešu civiltiesību sistēma 1898	81
Dernburgs G. Pandekti 1906	81
§ 160. Tiesas sprieduma likuma spēks no formāla un materiālā skatupunkta	81
§ 161. <i>Exceptio rei judicatae</i>	81
§ 162. Tiesas sprieduma ietekme par labu un uz trešajām personām	81
Isačenko V. Krievijas civilprocess 1910	82
Pļaniols M. Francijas civilprocesa mācību grāmata 1911	82
Jabločkovs T. Krievijas Civilprocesa mācību grāmata 1912	82
§ 1. Vispārējs „ <i>res judicata</i> ” apskats	82
§ 2. Tiesas nolēmumu obligātums tiesai un prāvniekiem	82
§ 3. Tiesas sprieduma likumīgā spēkā stāšanās nosacījumi	82
Jabločkovs T. Tiesas spriedums un strīdus tiesvedība 1916	82
Vaskovskis J. Civilprocesa mācības grāmata 1917	82
Grims D. Lekcijas romiešu tiesībās 1919	82
Tjutrjumovs I. Civilprocess 1923	83
Tiesas sprieduma likumīgais spēks	83
Sprieduma saistošais spēks tiesai un prāvniekiem	83
Par tiesas sprieduma likumīgā spēkā stāšanās nosacījumiem	83
Tjutrjumovs I Civilprocess 1925	84
§ 118 Tiesas spriedums	84
§ 121 Tiesas sprieduma likumīgais spēks	84
Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata 1933	84
Raichels L. Civiltiesas galīgo spriedumu izpildīšanas apturēšana 1935	91
Res judicata 1938	91
Čakste K. Civilprocess 1940	92

Markadē V. Res judicata spēks 1848^{57, 58}

Saturs

I [Priekšmetu sakritums]	57
II [Pamatu sakritums]	61
III [Pušu sakritums]	67
IV [Kopsavilkums]	71
Krimināllietu spriedumu ietekme civillietās	73

Viens no sociālās kārtības pamatelementiem ir norma, ka jebkurš tiesas nolēmums, pat ja tiesnesis kļūdījies, ir patiesība: *res judicata pro veritate habetur* [izskatīta lieta tiek uzskatīta par patiesību]⁵⁹. Kāda gan būtu tiesu varas autoritāte, ja divi prāvnieki, kuru strīds vienreiz jau ir izšķirts, varētu otrreiz⁶⁰, pat ceturto reizi atgriezties un apšaubīt pieņemto?

Tāpēc *res judicata* spēka jautājums, bez šaubām, ir viens no svarīgākajiem civiltiesībās. Un tomēr tas ir arī, mēs nebaidāties teikt, viens no vismazāk izpētītajiem, vismazāk izprastajiem jautājumiem, kā mēs to redzēsim šajā rakstā, it īpaši otrajā no tā trim nodaļām.

Ir nepieciešami trīs nosacījumi, lai noraidītu prasību kā pretēju *res judicata* spēkam, tas ir, izvirzīt jau neatsaucami izspriestu jautājumu. Ir nepieciešams: 1) ka prasītā lieta ir tā pati, kas pirmajā procesā; 2) ka prasījums ir pamatots ar vienu un to pašu prasības pamatu; 3) ka prasījums celts starp tām pašām pusēm, kas darbojas vienā un tajā pašā statusā. Tā ir Civilkodeksa 1351. panta dispozīcija.⁶¹

Tātad: 1) prasības priekšmeta sakritums, *eadem res* [tas pats priekšmets]; 2) prasības pamata sakritums, *eadem causa petendi* [tas pats pamats prasīt]; 3) pušu un to statusa sakritums, *eadem conditio personarum* [tas pats personu statuss]. Tie ir trīs jautājumi, kurus mēs ierosinām šeit iepazīt, nevis pilnīgi izskaidrot, jo raksta robežas

-316-

to neļauj⁶², bet vismaz izteiksim dažus novērojumus, ar kuriem varētu novērst galvenās doktrīnas vai judikatūras kļūdas *res judicata* jautājumā.

⁵⁷ Marcadé Victor (28.07.1810.–17.08.1854.) De l'autorité de la chose jugée. Revue de législation et de jurisprudence 1848. – Tome deuxième, Novembre–Décembre, 315–349. p. Pieejams:

https://books.google.lv/books?id=2dxzSB-a1ssC&printsec=frontcover&hl=lv&source=gbp_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

⁵⁸ Tulkoja Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas padomnieks R. Markvarts un konsultante likumu piemērošanas jautājumos Z. Indrūna.

⁵⁹ Šeit un turpmāk kvadrātiekvāšs tulkotāju paskaidrojumi.

⁶⁰ [Dig. 50.17.57 Gaius: Bona fides non patitur, ut bis idem exigatur (latīņu. v. – laba ticība neļaus vienu un to pašu darīt divreiz)]

⁶¹ [L'autorité de la chose jugée n'a lieu qu'à l'égard de ce qui a fait l'objet du jugement. Il faut que la chose demandée soit la même ; que la demande soit fondée sur la même cause ; que la demande soit entre les mêmes parties, et formée par elles et contre elles en la même qualité. [Redakcija bija spēkā no 1804. g. 17. februāra līdz 2016. g. 1. oktobrim. *Res judicata* spēks pastāv tikai attiecībā uz to, kas bija sprieduma priekšmets. Pieprasītajai lietai jābūt tādai pašai; prasība ir jābalsta uz to pašu pamatu; prasībai ir jābūt starp tām pašām pusēm, kas darbojas tajā pašā statusā.]

⁶² [Plašāk sk. Francijas Civilkodeksa 1351. panta komentārus. Francijas civiltiesību pamatkurss jeb Civilkodeksa teorētiskais un praktiskais skaidrojums: kopā ar autoru un tiesu prakses kritiku un kopsavilkumu katra nosaukuma beigās, piektais izdevums, piektais sējums. Parīze, Kotiljona: Valsts padomes bibliotēka, 1859, 114.–199. lpp.] [Turpmāk – CC komentārs] Pieejams: https://www.google.lv/books/edition/Explication_th%C3%A9orique_et_pratique_du_Co/a9IEAAAAcAAJ?hl=lv&gbpv=1&dq=inauthor:%22Victor-Napol%C3%A9on+Marcad%C3%A9%22&printsec=frontcover]

I [Priekšmetu sakritums]⁶³

I. Pirmkārt, *priekšmeta sakritums*.

Jaunajam prasījumam ir jābūt tādām pašām kā tam, par kuru jau ir tapis iepriekšējais spriedums.

Šis pirmais jautājums, protams, ir ļoti vienkāršs, un viss, kas ir saistīts ar šo nosacījumu, būtu bijis tikpat vienkāršs, ja vien doktrīna nebūtu apslēpusi šo jautājumu, aizbildinoties ar tā labāku izskaidrojumu. Veselais saprāts liek domāt, ka, lai noteiktu, vai jautājums, ko prāvnieks vēlas izvirzīt tiesā, tiktu izlemts apstiprinoši vai noraidoši, pietiktu ar pirmo spriedumu. Bet diemžēl daži romiešu juriskonsulti bija iedomājušies mūsu jautājumam mehāniski piemērot ģeometrijas aksiomas, kuru izmantošana, vairāk atjautīga nekā pareiza, nevarēja neizraisīt kļūdu (sk. jo īpaši Dig., Liv. XLIV, T. N, 7. lpp.⁶⁴); un mūsdienu komentētāji, kuri šīs atziņas uzņem ar lielāku cieņu, nekā tām pienāktos, pat saskaņā ar Civilt kodeksu pieņem nolēmumus, kuriem patiešām ir grūti noticēt.

Lielākā daļa mūsu autoru, bet jo īpaši Tuljē (*Toullier*) (X, Nr. 147–149 un 150–155) un Caharija (*Zachariae*) kungs (sk. 782.–783. lpp.), padevīgi reproducē romiešu sistēmu, izvirza šos divus neapšaubāmi neapstrīdamos principus, ka daļa iekļaujas veselajā un ka veselais neiekļaujas daļā; un viņi no tā secina, ka vairs nevar pieprasīt daļu, ja kādam nav veicies prasījumā par veselo, bet, gluži pretēji, var prasīt

-317-

veselo, ja nav veicies ar prasību par daļu. Šeit ir Tuljē sniegtie piemēri.

Tam, kas zaudējis nekustamā īpašuma vindikācijas prasību un pēc tam lūdz dalītu vai neatdalītu šī paša nekustamā īpašuma daļu, tiks atteikts saskaņā ar *res judicata* principu; jo mēs sakām, ka, ja otrās prasības priekšmets ir daļa no tā, ko prasītājs ir prasījis iepriekš un tā kā daļa ietverta veselajā, ir pareizi teikt, ka šīs otrās prasības priekšmets ir arī pirmās prasības priekšmets. Tāpat līdzīgi, ja Pjērs no manis būtu prasījis 20 000 fr. uz noteikta prasības pamata un pēc prasības noraidījuma būtu nācis man lūgt 10 000 fr. uz tā paša prasības pamata, prasība būs jāatsaka *res judicata* dēļ. Tāpat, ja man otra puse, kas zaudējusi prasību, ar kuru tā uz manas zemes prasīja tiesības pārvietoties kājām un pajūgā – *viam* [ceļš], nāktu man lūgt vienkāršu kājceļu – *iter*, prasība nebūs pieņemama, jo *iter* ir iekļauts pirmajā, un tādēļ otrā pieteikuma priekšmets jau bija pirmās prasības priekšmets.

Gluži pretēji, tas, kurš zaudējis prasību par daļu no nekustamā īpašuma, var celt prasību par visu nekustamo īpašumu; ikviens, kurš neveiksmīgi prasīja tikai 1000 vai 1200 fr., varēs iekasēt 20 000 fr.; un tas, kuram neizdevās iegūt vienkāršu kājceļu, varēs prasīt pilnvērtīgu ceļu iešanai un braukšanai, jo prāvnieks, kas pirmo reizi pieprasīja tikai daļu, bet otrreiz visu, vairs nevar teikt, ka otrā prasījuma priekšmets bija arī pirmās prasības priekšmets.

Durantona (*Duranton*) kungs (XIII, 462 un 463), Bonjē (*Bonnier*) kungs (Nr. 684 un 685) un Pužola (*Poujol*) kungs

⁶³ [Daļas virsraksts aizgūts no autora CC 1351. panta komentāra, 155. lpp.]

⁶⁴ Ja kāds pēc tam, kad ir cēlis prasību par visu mantu un to zaudējis, būs cēlis prasību, lai atgūtu daļu no tās, viņam tas tiks liegts, pamatojoties uz izņēmumu *res judicata* dēļ; jo daļa iekļaujas veselumā un tiek uzskatīta par to pašu lietu tad, ja tiek pieprasīta daļa no visa un tas viss ir ticis prasīts iepriekš. Nav arī nekādas starpības, vai prasība ir vērsta uz noteiktu priekšmetu, naudas summu vai tiesībām. Tātad, ja kāds vēršas tiesā, lai atgūtu zemes gabalu un pēc tam ceļ prasību par tā dalītu vai nedalītu daļu, jāsaprot, ka izņēmums viņam to liegs. Vai arī, ja jūs, piemēram, ieteiksit man iesniegt prasību par noteiktu zemes gabala daļu, par kuru visu iepriekš esmu iesūdzējis tiesā, izņēmums man to liegs. Tas pats noteikums ir jāpieņem, ja vispirms tiek celta prasība par divām dažādām lietām un pēc tam viena tiek celta par vienu no tām, ievērojot, ka izņēmums darbosies kā liegums. Tāpat, ja kāds ceļ prasību, lai atgūtu kādu zemes gabalu, un prasību zaudējis, tad iesniedz to par kokiem, kas nozāģēti šajā zemē, vai ja viņš vispirms ceļ prasību par māju un pēc tam par zemi, uz kuras tā stāv, vai par zāģmateriāliem vai par akmeņiem, no kā tā ir būvēta, tiks piemērots tas pats noteikums. Tā tas ir arī gadījumā, ja es vispirms ceļu prasību par kuģi un pēc tam citu, lai atgūtu atsevišķas daļas, no kurām tas sastāv. [Dig. 44.2.7 pr. Ulpianus 75 ad ed.]

(Nr. 23, 3° alin.), šķiet, piekrīt šīm atziņām attiecībā uz pirmo principu.

Kas gan var būt vēl sarežģītāks un nepatiesāks par šiem lēmumiem, un kāda rutīnas vara ir vajadzīga, lai šādas doktrīnas tiktu atzītas arī šodien! Ak vai! Ja tiek nospriests, ka man nav pilnīgas īpašuma tiesības uz visu nekustamo īpašumu, pēc tā tiek arī nospriests, ka es neesmu vienas tā daļas līdzīpašnieks!... ja tiek nospriests, ka es neesmu jūsu kreditors 20 000 fr. apmērā, tiek nospriests, ka es tas neesmu arī 1000 vai 1200 fr. apmērā! ... ja tiek atzīts, ka es nevaru pārvietoties pa jūsu zemi vai nu reizēm kājām, vai reizēm pajūgā, no tā izriet, ka es nevaru staigāt tikai kājām!... Un tā, it kā tur jau tāpat nebūtu pietiekami daudz bezjēdzību, mums turklāt būtu jāatzīst katras šīs atziņas abpusējība... Ja ir juridiska pārliecība, ka kāds prasības pamats nedod jums pat daļu no kāda nekustamā īpašuma, *piektdaļu*, piemēram, tad joprojām pastāvētu iespēja un varētu diskutēt, ka tas pats prasības pamats dotu jums visu īpašumu, *tas ir, to pašu* piektdaļu kopā ar četrām pārējām!... Ja ir konstatēts, ka neesmu uz kāda prasības pamata jums parādā 1200 fr., tad vienlaikus pastāvētu iespēja un varētu diskutēt, ka pēc tā paša prasības pamata esmu jums parādā 20 000 fr.!... Ja tiktu atzīts, ka jums nav tiesību šķērsot manu zemi kājām, tad paliktu iespēja, ka jums ir tiesības iet kājām un braukšus... Patiesībā tas ir neticami!

No tā, ka veselajā nav iekļauta daļa, jūs secināt, ka pēc tam, kad esmu pazaudējis prasību daļā, es joprojām varu prasīt visu veselo; tas noteikti ir ļoti nepareizi; jo, tā kā daļa ietilpst veselajā, spriedums, ar kuru nolemts, ka jums nav pat šīs daļas,

netieši un neizbēgami nolemj, ka jums nav arī veselā... Tas ir gana acīmredzami, ka, ja jums būtu bijis veselais, tad jums būtu bijusi arī šī daļa. Tāpēc Durantona kungs pamatoti noraida (nr. 464) atsevišķas no šeit uzrādītā principa *Totum in parte non est* [veselais nav daļā] izrietošās sekas, un par to Pužola kungs un pat Bonjē kunga īpašais traktāts klusē.

Bet, ja ir jānoraida šīs sekas, redzam, ka ir jānoraida arī sekas, kuras, kā tiek apgalvots, izriet no cita principa *In toto pars continetur* [daļa ir iekļauta veselajā], lai gan šķiet, ka to pieņem Pužola, Bonjē un Durantona kungi, kā arī Tuljē, Caharijs un citi autori. Jo gala beigās, lai cik iespaidīgs šis komentētāju arguments arī būtu, tas nevar būt pārākš par saprātu, un, lai ko kāds teiktu, neviens nevarēs, balstoties uz loģiku, secināt, ka, ja man nav tiesību uz veselo, tad man nav tiesību arī uz kādu no tā daļām.

Tādēļ, piemērojot šos divus galvenos principus – *Pars in toto – Non in parte totum* [veselajā ir daļa – daļā nav veselā], – ir jācenšas atrisināt grūtības, kas var rasties šajā jautājumā par prasības priekšmeta sakritumu; un to risināšanas līdzekļi mums atklājas gluži dabiski... Ir jānoskaidro, vai lietas dalībnieka izvirzītais jautājums jau ir izlemts ar iepriekšējo spriedumu; vai jautājums, par kuru viņš vēlas strīdēties un apspriest, ir jau izspriests, vai arī pirmais spriedums atstāj šo jautājumu neizšķirtu un ļauj to vēlreiz atrisināt tādā vai citādā veidā. Kas šajā nolūkā būtu jādara?... Paņemiet iepriekšējā spriedumā nospriesto jautājumu un salīdziniet ar to, ko pauž prasījums, par kuru dalībnieks vēlas turpmāko tiesvedību. Ja šis otrais jautājums, kad to salīdzina ar pirmo jautājumu, nav tam pretrunā un var pastāvēt tam līdzās, var secināt, ka jautājums nav izlemts;

ja, gluži pretēji, abi jautājumi ir savstarpēji pretrunīgi un izrādās nesaderīgi, tad otrā prasība bija par *res judicata* jautājumu.

Līdz ar to, ja mana nekustamā īpašuma vindikācijas prasība ir bijusi neveiksmīga, vai es tagad varu prasīt tā daļītu vai nedalītu daļu, piemēram, piektdaļu? Piemērosim mūsu normu... Ir nospriests, ka „*es neesmu visas ēkas vienīgais īpašnieks, es gribu, lai izspriež, ka esmu šīs ēkas kopīpašnieks vai vienas nedalītas piektdaļas īpašnieks*”.

Šie divi jautājumi lieliski saskan viens ar otru: mēs varam atzīt otro, pie kura es vēlos nonākt, nekādā veidā neapstrīdot pirmo: tādēļ nav nekādas *res judicata*, un mana prasība ir pieņemama. Tāpat būs, ja ar pirmo spriedumu tiktu nospriests, ka man nav

nedalītu kopīpašuma tiesību uz visu ēku un ka es vēlos, lai tiktu nolemts, ka es esmu sadalīta nekustamā īpašuma atsevišķas daļas īpašnieks; vai otrādi, ja pirmais spriedums, kas man liedz atsevišķas un dalītas īpašumtiesības uz daļu, es pieprasu nedalītu īpašumu. Tas ir tas, ko Augstākā tiesa ļoti pareizi izlēma 1831. gada 14. februāra spriedumā, atceļot Puatjē tiesas pretējo nolēmumu.⁶⁵ Ja es pirmajā spriedumā lūgtu tikai dalītu vai nedalītu nekustamā īpašuma daļu, vai es pēc zaudējuma varētu pieprasīt visu nekustamo īpašumu? Nē, jo ir nospriests, ka man nav pat piektdaļas no ēkas, un es gribētu likt tiesai nospriest, ka man ir ne tikai piektdaļa, bet arī četras citas daļas, it kā lai otrais spriedums būtu pirmā sprieduma noliegums. Bet es tikpat labi varētu pēc tam, kad būtu pieļāvis nospriest, ka, ja man nav piektdaļas, visas ēkas vietā lūgt pārējās četras piektdaļas, par kurām nav pieņemts spriedums;

-321-

ir skaidrs, ka šajā lietā abi pieteikumi attiecas uz diviem atšķirīgiem priekšmetiem. Visbeidzot, ir pašsaprotami, ka, ja ar pirmo spriedumu pret mani būtu izšķirts jautājums par īpašumtiesībām šajos divos aspektos, nolemjot, ka man nav ne nedalītu kopīpašuma daļu, ne dalītu un pilnīgu īpašumtiesību, turpmāki jautājumi vairs nebūtu iespējami un jebkādas prasības attiecībā uz īpašumu, lai kādas tās būtu, būtu *res judicata*.

Tāpat, kad tiek izlemts, ka kāda noteikta prasības pamata dēļ jūs neesat man parādā tūkstoš franku, es acīmredzot nevaru likt izspriest, ka uz tā paša prasības pamata jūs esat man parādā desmit tūkstošus. No otras puses, ja tiek vienīgi nospriests, ka jūs man neesat parādā desmit tūkstošus franku, es varu lūgt pietiesāt, ka jūs man esat parādā tūkstoti.

Ja pēc mana pirmā desmit tūkstošu prasījuma tiktu nospriests ne vien tas, ka jūs šos desmit tūkstošus neesat parādā, bet, ka jūs man neko neesat parādā, tad ir skaidrs, ka es neko vairāk nevaru prasīt.

Tāpat, visbeidzot, kad tiek nospriests, ka man nav atļauts iet ar kājām un braukt ar pajūgu, es varu lūgt tiesības iet tikai kājām vai tikai braukt ar pajūgu. Kad tiek nospriests, ka man nav kājceļiņa tiesību, es joprojām varu lūgt tiesības braukt tikai ar pajūgu, bet es nevaru lūgt tiesības gan iet ar kājām, gan braukt ar pajūgu, jo pastāv pretruna starp abiem jautājumiem.⁶⁶

-322-

Tāpēc noraidīsim tās atziņas, kuras, lai gan tiešā vai netiešā veidā ir atzinuši visi mūsu autori (izņemot Durantona kunga daļēji atšķirīgo viedokli), tomēr neatbilst saprāta un taisnīguma prasībām. Teiksim, ka, ja ir nospriests, ka personai nav tiesību ne uz vienu no veselā daļām, tā vairs it neko nevar prasīt, bet tas, kuram noraidītas tiesības uz veselo, var prasīt daļu, un otrādi – tas, kuram noraidītas tiesības uz kādu no veselā daļām, var pretendēt uz pārējām daļām no veselā, bet ne uz visu veselo, ieskaitot to pašu daļu. Atstāsim malā tā sauktos principus, kurus mēs gribējām izsecināt no aksiomas *Pars in toto, No totum in parte*, lai pieturētos pie veselā saprāta vadīklas, ka jebkurā gadījumā prasījums ir pretrunā izlemtam prasījumam tikai gadījumā, ja lēmums par šī prasījuma apmierināšanu būtu pretrunā ar jau eksistējošu spriedumu.

Tas ir tas, ko par laimi un instinktīvi dara tiesu prakse, jo papildus jau citētajam 1831. gada 14. februāra kasācijas spriedumam atrodams 1837. gada 30. marta spriedums, kas noraida visu autoru izvirzīto atziņu, ka tas, kurš zaudējis,

⁶⁵ Devill. et Car., 1831, 1, 415. [Šeit un turpmāk tiesu praksei saglabāta oriģinālatveide]

⁶⁶ Mēs sakām, ja man ir liegtas tiesības iet kājām (*iter*), es varu lūgt caurbraukšanu tikai ar pajūgu, izmantojot *viam SINE ITINERE*. Mēs saprotam, ka tiesības braukt ar pajūgu (*via*), tāpat kā tiesības dzīt lopus (*actus*), lai gan parasti ir ietvertas tiesības iet ar kājām (*iter*), dažkārt tomēr var nebūt tajās ietvertas un pastāvēt atsevišķi. Ikvienam var būt tiesības braukt pa manu teritoriju, lai izvestu savu ražu vai dzītu ganībās lopus, bet bez tiesībām to šķērsot vienatnē, lai dotos savās darīšanās. Tieši tāpat bija arī Romā; un, ja *via*, tāpat kā *actus*, parasti ietvēra *iter*, tas ne vienmēr tika iekļauts. Ņemot to vērā, ir pilnīgi skaidrs, ka, ja spriedums, kas atsaka jums *ITER*, vairs neļauj jums, neatkarīgi no Tuljē un Caharija teiktā, prasīt *Viam CUM ITINERE* vai *actum CUM ITINERE*, tas neliedz jums prasīt *viam SINE ITINERE*.

līdzot veselo, vairs nevar prasīt kādu daļu no šī veselā. Šos piemērus ir vērts aplūkot.

Sonē (*Sœhnée*) kundze, kuras pirkuma līgums par zemi, kas atradās starp Rišeljē ielu un zemes pārdevējam piederošajiem dārziem, aizliedza apbūvi visur citur, kā vien uz Rišeljē ielas, sakarā ar Vivjēnas ielas pārrakšanu prasīja atzīt, ka šī pārrakšana pilnībā atcēlusi noteikto apbūves aizliegumu un ka viņai no šī brīža ir pilnīga rīcības brīvība un tiesības veikt apbūvi Vivjēnas ielā viņas izvēlētajā augstumā un dziļumā. Viņas prasība tika noraidīta ar Parīzes 1833. gada 11. novembra spriedumu. Vēlāk Sonē kundze apgalvoja, ka, ja viņai nav tiesību būvēt augstumā, viņa varētu vismaz to darīt dziļumā, būvējot uz Vivjēnas ielas veikalus, kuru augstums nepārsniedz ielu norobežojošās sienas augstumu. – Pretējā puse atbildēja, ka šī jaunā prasība ir pretrunā ar *res judicata*, jo tiesības padziļināt apbūvi ir daļa no tiesībām būvēt dziļumā un augstumā, un daļa iekļaujas veselajā, tādējādi jaunais prasījums jau ir izvērtēts pirmajā spriedumā. Šajā sakarā tā atsaucās uz romiešu tiesībām, Tuljē, Durantona kungu u. c. Neraugoties uz to, Sonē kundzes prasība tika pieņemta un uzturēta gan Sēnas tiesā, gan Apelācijas tiesā, gan Kasācijas tiesā, kas pamatoti nolēma, ka tiesības celt jebkādas būves un tiesības padziļināt apbūvi, bet ne būvēt augstumā, nav viens un tas pats priekšmets.⁶⁷

Un patiešām, vai pastāv pretruna starp

spriedumu, ar kuru tiek nospriests, ka man nav tiesību būvēt dziļumā UN AUGSTUMĀ, un tādu, kurš nosaka, ka varu būvēt tikai dziļumā?

II [Pamatu sakritums]⁶⁸

Lai jaunu prasījumu noraidītu kā *res judicata*, nepietiek ar to, ka šis prasījums attiecas uz to pašu priekšmetu; otrkārt, tam jābūt balstītam uz vienu un to pašu prasības pamatu: 1) *eadem res*; 2) *eadem causa petendi*. Pēc tam, kad ir izspriests, ka saskaņā ar vienu prasības pamatu es neesmu A nama īpašnieks, es varētu prasīt atzīt, ka esmu tā īpašnieks saskaņā ar citu prasības pamatu, cita pamata dēļ.

Bet kas šeit ir domāts ar prasības pamatu?... Tas ir ļoti būtisks, bet diezgan sarežģīts jautājums, ko tāpat kā iepriekšējo vairums autoru traktē neapmierinoši.

Prasības pamats [*la cause*] ir tās tiesības nepastarpinātais balsts [*le fondement immédiat*], kuru lietas dalībnieks prasa piemērot. Tas ir pamats un nepastarpinātais pamats [*la base immédiate*]; tādēļ ir jāizvairās no tā sajaukšanas – kā bieži mēdzam darīt – ar dažādiem apstākļiem, kas veido pastarpinātos pamatus [*les bases médiate*], vai ar vienkāršiem argumentiem [*simples moyens*], kas šo galējo prasības pamatu rada vai pamato, vai – kā to darījuši senie komentētāji un pavisam nesen Bonjē un Pužola kungi – ar pašu tiesību, kas ir prasības priekšmets [*l'objet de la demande*]. Un, pirmkārt, mēs nedrīkstam sajaukt prasības pamatu ar elementiem, kuri rada vai balsta šo prasības pamatu. Neapšaubāmi, ka te būs prasītās tiesības principi un līdz ar to arī prasības pieteikuma pamatojums [*des bases de l'action*], uz kura tiek pieprasīta šī tiesība; bet tie ir attāli un pastarpināti pamati, prasības pamata pamati, kurus likums nedrīkstētu ņemt vērā, lai nenovilcinātu tiesas prāvas

un lai tiesas nolēmumi nezaudētu savu efektivitāti. Par šiem attālajiem pamatiem nav jāuztraucas; un prasības pamats ir atrodams tikai galējā pamatā, tiešajā principā, kuru romieši ļoti precīzi sauca par *causam PROXIMAM actionis* [prasības tuvāko pamatu].

⁶⁷ Devill. et Car., 37, 1, 980; *Journ. du Pal.*, 37, 8, 16; Dall., 37, 1, 290.

⁶⁸ [Daļas virsraksts aizgūts no autora CC 1351. panta komentāra, 163. lpp.]

Tādējādi, ja es zaudēju prasību par notariālā akta spēkā neesības atzīšanu sakarā ar formas defektu, kas izriet no liecinieka nepilngadības, es nevarēšu šo aktu apstrīdēt otrreiz uz cita formas trūkuma pamata, kas izriet no jebkāda cita apstākļa, piemēram, ka viens no lieciniekiem nebija francūzis. Tas ir jautājums, ko ir atzinuši autori un spriedumi.⁶⁹

Un patiešām, manas pirmās prasības pamats, tā sakot, tās galīgais pamatojums, tuvākais motīvs, tās nepastarpinātais pamats nebija iespējamā liecinieka nepilngadības fakts, bet gan akta formas pretiesiskums... Ko es prasīju? Notariālā akta spēkā neesību. Līdz ar to šī spēkā neesība bija mana pieteikuma priekšmets. – Kāpēc man šķita, ka šis tiesību akts būtu jāatzīst par spēkā neesošu? Jo tas bija pretiesisks no formas viedokļa. Tāpēc vispārējais princips par formas pārkāpumu bija manas prasības tuvākais motīvs, tās nepastarpinātais pamats, tās pamats. – Bet kāpēc man šķita, ka šis akts ir defektīvs no formas viedokļa? Jo viens no lieciniekiem bija nepilngadīgs. Šis īpašais liecinieka nepilngadības fakts atbild tikai uz otro „kāpēc”, tāpēc tas bija tikai prasības pamata pamats, pamatu pamats, citiem vārdiem sakot, prasības pastarpinātais pamats, vienkāršs arguments... Tādējādi manā pirmajā prasības pieteikumā mēs atrodam, ka tā priekšmets ir dokumenta spēkā neesība;

-326-

prasības pamats jeb nepastarpinātais pamats ir *formas pārkāpums*, un liecinieka nepilngadība ir tā pastarpinātais pamats vai arguments. Un manā otrajā prasībā ārvalstnieka klātbūtne starp lieciniekiem vai kāds cits apstāklis, uz ko esmu norādījis, ir arī tikai attālāks pamats, uz kura pamatojas nepastarpinātais pamats, un, tā kā tas joprojām ir *formas pārkāpums*, no tā izriet, ka, neskatoties uz argumentu atšķirībām, prasības pamats abos šajos gadījumos ir viens un tas pats.

Neapšaubāmi, un mēs to redzam no tikko teiktā, arī argumenti ir prasības pamati, jo tie papildina prasības pamatojumu; un, no otras puses, prasības pamats arī ir arguments, jo tas ir viens un pat pirmais no pamatiem, uz kuriem balstīta prasība: tāpat kā fizikā ir ļoti precīzi teikts, ka, lai saprastu mākoņa un miglas līdzības un atšķirības, mēs saucam MĀKONI par miglu, kurā mēs neesam, un ka mēs saucam MIGLU par mākonī, kurā mēs esam, līdzīgi mēs varam teikt, ka par PRASĪBAS PAMATU mēs saucam *argumentus*, kas tieši pamato prasību, un ka par ARGUMENTIEM mēs saucam *prasības pamatu*, kas atrodas tālāk prom. Bet šeit tāpat kā visur citur ir nepieciešams piešķirt katrai lietai savu pareizo apzīmējumu un jā rūpējas, lai izvairītos no ļoti bīstamas un biežas neskaidrības, lai ar prasības pamatu tiktu saprasts vienīgi nepastarpinātais pamats, visiem citiem [pamatiem] paturot apzīmējumu „argumenti”.

No tā ir viegli saprast, ka tad, ja pēc tam, kad mana prasība par līguma atcelšanu maldības dēļ nav apmierināta, es prasītu to atcelt viltus vai spaidu dēļ vai otrādi, tiesa manu prasību noraidītu *res judicata* spēka dēļ. Abos gadījumos, protams, nepastarpinātais pamats, pamats

-327-

prasībai atcelt darījumu, ir vispārīgais princips, kas paredz, ka dotā piekrišana ir spēkā neesoša (1109. pants); un īpašie un atšķirīgie apstākļi šajos abos gadījumos – maldība, spaidi vai viltus – nav nekas cits kā attālināti pamati, citiem vārdiem sakot, argumenti, kurus likums neņem vērā.

Ar to jau ir pietiekami, lai būtu skaidrs, cik neprecīza ir definīcija, ko profesors Bonjē, kurš piekrīt mūsu secinājumiem, sniedz prasības pamatam, sakot, ka tas nav „prasības pieteikuma vispārīgais pamats, bet gan īpašais pamats (Nr. 689)”.

⁶⁹ Toullier (x, 166), M. Bonnier (n° 690), M. Zachariae (v, 786); Colmar, 17. juillet 1816.; rej., 3 février 1818.; cass. d'un arrêt de Grenoble, 29. janvier 1822.; Aix, 130 décembre 1833.; rej., 24 février 1835.; Devill. et Car., 35, 1, 179.

Tieši dažādo prasības pieteikumu vispārīgais un kopīgais pamats ir tā vieta, kur mēs atrodam to pamatojumu; un katra [prasības pieteikuma] īpašais pamats ir tikai arguments. Tāpēc prasības pamati ir jāklasificē un jāprecizē, nevis tos iedalot vispārīgajos un īpašajos, bet gan tos nošķirot pastarpinātajos un nepastarpinātajos.

Redzams, ka šī pamata norma nav saprotama bez skaidriem un precīziem paskaidrojumiem, un ir pārsteidzoši, ka Durantona kungam par to nav ko teikt, un viņš pat īsumā nenorāda, kas ir jāsaprot ar prasības pamatu (skat. XIII sēj., Nr. 472).

Šo normu ir vēl jo grūtāk aptvert, jo no pirmā acu uzmetiena tā šķiet nedabiska un negodīga. Patiesībā šķiet nepieņemami, ka kāds, kura prasība, kas pamatota ar kādu darījuma formas pārkāpumu, tikusi noraidīta, vairs nevar atsaukties uz citu no pirmā pilnīgi atšķirīgu formas pārkāpumu un ka šī prasība tiks noraidīt *res judicata* spēka dēļ, lai gan tā ir par jautājumu, kas pirmajā prasības pieteikumā netika iztiesāts un par kuru ne tiesnesis, ne pats prasītājs nebija aizdomājies. Tas pats attiecas uz kādu,

-328-

kurš pēc tam, kad ir zaudējis tiesvedību, kurā atsaucies uz maldību, vēlētos norādīt uz viltu, ko viņš pirmajā prasības pieteikumā nebija minējis un, iespējams, par to pat nezināja un to bija atklājis tikai vēlāk!... Kā saprāts, taisnīgums un valodas precizitāte ļauj šajos un līdzīgos gadījumos spriest par šo jautājumu?...

Šī norma ir izskaidrojama ar to, ka individuālās intereses vienmēr nepieciešams upurēt vispārējo interešu labā. Ja būtu bijis iespējams apsvērt kaut ko citu, nevis tikai tuvāko un nepastarpināto pamatu, būtu jāņem vērā ne tikai pamats, kas atrodas tieši pirms tā un kas ir otrais augšupejošais, bet arī pirms trešā un pēc tam ceturtā, tādējādi nonākot pie visattālākajiem pamatiem; jo iebildumu, ko mēs tikko izteicām par otrās pakāpes pamatu, vienmēr varēs izvirzīt par vēlākajām pakāpēm. Tomēr, ja tiktu uzsākti jauni strīdi par visiem jaunajiem pamatiem, lai arī cik attāli tie būtu, tas ir, ar gluži jauniem argumentiem, par jauniem apstākļiem, neatkarīgi no tā, vai tie ir *de facto* vai *de jure*, papildzinot tiesvedību un padarot tiesas nolēmumus par provizoriskiem, tad tiktu iznīcināts *res judicata* spēks un tādējādi tiktu gāzts viens no sabiedriskās kārtības pamatiem... Tāpēc, lai arī kādas sekas kādā lietā varētu rasties lietas dalībniekiem, ir jāņem vērā tikai prasības pamats īstajā nozīmē un kas ir vistuvākais, neņemot vērā vienkāršos argumentus vai attālos pamatus. Personai, kura nolemj iesniegt prasības pieteikumu kādā lietā, ir rūpīgi jāizpēta visi svarīgie apstākļi, kas saistīti ar tuvāko prasības pamatu, lai nepalaistu garām neko izšķirošu...

-329-

Tādējādi norma, kas iepriekš tika pamatota attiecībā uz taisnīgumu, ir viegli pamatojama attiecībā uz nosacījumu precizitāti; jo no brīža, kad ir nolemts atzīt, ka tiesvedības jautājums ir tikai tuvākais prasības pieteikuma pamats, būs pareizi teikt, ka jautājums jau ir ticis izspriests ik reizi, kad būtu jāizšķir strīds attiecībā uz to pašu tuvāko prasības pamatu. Tādējādi iepriekš minētajā pirmajā piemērā ir taisnīgi, ka nevar pieteikt otro jautājumu, ja pirmais jau ir izspriests, pat ja otrā jautājuma formulējumā būtu ietverta norāde uz kādu attālu pamatu. Šķiet, ka ir ticis izspriests, *vai darījums ir spēkā neesošs formālu trūkumu dēļ, kas radušies liecinieka nepilngadības dēļ, un ka nav izspriests, vai darījums nav spēkā ārvalstu liecinieka klātbūtnes dēļ*. Tomēr no brīža, kad šajā jautājumā ir viens elements par daudz, no šī brīža juridiskā formula skaidri noraida jebkuru citu pamatu, neskaitot nepastarpināto prasības pamatu, tā tiek vienkāršota līdz šādi: *vai ir konstatējama spēkā neesība formas defekta dēļ?* bez nepieciešamības apsvērt, kāpēc pastāv šis trūkums (jo šis „kāpēc” novedīs pie pamata prasības pamatam, pie pastarpinātā pamata); no šī brīža ir skaidrs, ka jautājums abās tiesvedībās ir viens un ka šis jautājums jau ir izspriests.

Tāpēc norma ir šeit ņemt vērā tikai nepastarpināto pamatu. Bet, protams, tiklīdz šis nepastarpinātais pamats abos prasības pieteikumos nav vienāds, vairs nepastāv *res judicata* un jaunais prasības pieteikums ir jāpieņem.

Tādējādi, ja ir noraidīts prasības pieteikums par līguma atcelšanu piekrišanas trūkuma (maldības, viltus vai spaidu) dēļ, to var prasīt atzīt par spēkā neesošu rīcībnespējas dēļ (ņemot vērā personas tiesībnespējas ierobežojumus vai laulātā piekrišanas trūkumu, ja tā ir sieviete). Jo, lai gan šeit ir līdzība

-330-

starp abu prasības pieteikumu pamatiem, tie tomēr ir divi atšķirīgi prasības pamati, no kuriem pirmais (piekrišanas defekts), ko regulē 1109. pants un turpmākie, norāda uz to, ka nav izpildīts pirmais no četriem nosacījumiem, kas minēti 1008. panta 1. punktā un kas nepieciešami līgumu spēkā esībai; savukārt otrais (juridiskā statusa trūkums), ko regulē 1123.–1125. pants, ir otrā no šiem pašiem nosacījumiem neesība.

Tādējādi pamatoti arī tika izspriests, ka persona, kura vispirms bija lūgusi atzīt par spēkā neesošu ārvalstīs naturalizēta francūža testamentu, pamatojoties uz to, ka saskaņā ar 1811. gada dekrētu viņa īpašums tika konfiscēts naturalizācijas fakta dēļ, pēc tam, kad šī prasība tika noraidīta (jo ar dekrētu noteiktā konfiskācija ir atcelta ar 1814. gada hartu), varēja to pašu testamentu apstrīdēt, pamatojoties uz to, ka testators, kuram ar to pašu dekrētu tika atņemtas civilās tiesības, tādējādi nemaz nebija spējīgs taisīt testamentu. Mēs faktiski redzam, ka abu viena otrai sekojošo prasību priekšmets – testamenta atzīšana par spēkā neesošu – abās lietās netika pamatota ar vienu un to pašu prasības pamatu: pirmajā gadījumā prasības pamats bija testatora iespējamā īpašuma tiesību neesība; otrajā tā bija viņa personīgā tiesībnespēja. Tādējādi prasības pamatu atšķirība tika konstatēta jau sākumā, turpinājumā nebija vajadzības vērsties tālāk.⁷⁰

Mēs esam teikuši, ka šo prasības pamata sakrituma nosacījumu autori kopumā ir izklāstījuši neapmierinošā veidā. Ja vieni, faktiski it īpaši Durantona kungs, pat neuzņemas pūles definēt, kas šeit tiek saprasts ar prasības pamatu, citi, kas vairāk vai mazāk precīzi izstrādājuši šo normu, kad atbild uz iebildumu par netaisnību, nesteidzas to pamatot vai, tā sakot,

-331-

morāli izskaidrot, kas neveicina pareizu izpratni.

Ir tiesa, ka vienīgais mums zināmais autors, uz kuru nebūtu attiecināms šis pēdējais pārmetums, Bonjē kungs, kurš šo prasības pamata sakrituma principu un arī prasības priekšmeta sakrituma principu ir izklāstījis, lai gan nepilnīgi un pārāk ierobežoti īpaši tematiskam traktātam (638.–645. lpp.), acīmredzot ir vismaz centies precizēt un arī pamatot šo normu. Bet cienījamā profesora centieni nav bijuši sekmīgi; un, gluži otrādi, būtu grūti iedomāties kaut ko neveiksmīgāku par viņa skaidrojumu.

„Prasības pamats, par kuru šeit runā likums,” saka Bonjē kungs, „*nav vispārīgais prasības pieteikuma pamats*, piemēram, ja strīds ir par testamentu, šī *testamenta spēkā neesība*, bet gan *īpašais pamats*, kura dēļ tas apstrīdēts... Tomēr mēs nedrīkstam iet pārāk tālu šajā virzienā un sajaukt prasības pieteikuma pamatu ar argumentiem, kas tiek izmantoti, lai pamatotu šī prasības pamata esību; pretējā gadījumā tiesas prāvas vairotos bezgalīgi. Tiesu prakse šeit nonāk divās lamatās: *nedrīkst vērsties pie visattālākā prasības pieteikuma pamata*, lai varētu lemt par citiem jautājumiem, nevis par tiem, kas jau ir izspiesti, *nedz arī atzīt par prasības pamatiem daudzveidīgos argumentus*, kurus iespējams pielietot, lai bezgalīgi vairotu tiesas prāvas (Nr. 689–690).”

Tāda ir Bonjē kunga skaidrojuma būtība. Tomēr vispirms rodas jautājums, kas ir tās divas lamatas, uz kurām norāda autors; kādas ir šīs briesmas, kuras viņš pretstata vienu otrai. Viņaprāt, pirmās briesmas būtu vērsties pie visattālākā prasības pamata,

⁷⁰ Pau, 19 mars 1834.; Devill. et Car., 34, 2, 441.

jo ir jāapstājas pie tuvākā pamata; un otras būtu uzskatīt par prasības pamatiem argumentus. Tomēr *pieņemt, ka vienkāršs arguments ir prasības pamats*, tieši nozīmē *vērsties pie attālākā pamata, nevis pievērsties tuvākajam pamatam*, tādējādi divas lamatas, par kurām runā Bonjē kungs un pret kurām viņš attiecas kā pretējām galējībām, ir vienas un tās pašas lamatas.

Tā, piemēram, ja tiesa pēc tam, kad būtu noraidījusi manu prasības pieteikumu par līguma atzīšanu par spēkā neesošu maldības dēļ, būtu (kļūdaini) pieņēmusi manu prasības pieteikumu par tā paša līguma spēkā neesību sakarā ar to, ka nav konstatējama griba saistīties spaidu dēļ, un ja pēc atkārtotās neveiksmes pieteikumu pieņemtu sakarā ar gribas neesību viltus dēļ, tas nozīmētu, ka, no vienas puses, būtu jāņem vērā maldība, spaidi un viltus, kas ir tikai argumenti, lai konstatētu piekrišanas spēkā neesību, līdzīgi kā daudzi dažādi pamati, kas līdz ar to bezgalīgi vairo tiesvedības; tomēr, no otras puses, tas vienlaikus nozīmētu katrā gadījumā vērsties pie visattālākā pamata, nevis turēties pie tuvākā... Ir acīmredzams, ka Bonjē kungs, lai gan viņš šeit runā par diviem draudiem un lai gan viņa domās, gan realitātē patiešām pastāv divi draudi, tomēr ar tiem terminiem, ko viņš izmanto, runā par vieniem un tiem pašiem draudiem, ka saistās ar to, ka tiek pieņemti apstākļi, kas rada vai pamato prasības pamatu pašu ar sevi, ka *causa remota* [attālais pamats] tiek novietota *causa proxima* [tuvākā pamata] vietā.

Un, ja Bonjē kunga pēdējam teikumam nevar piekrist, mēs jau redzējām, ka nevaram piekrist arī pirmajam, kurš sniedz šķietamo prasības pamata definīciju. „Prasības pamats, par kuru runā likums,” viņš saka, „nav vispārīgais prasības pieteikuma pamats, tas ir īpašais pamats.” Kļūda! Kad gribu vienu pēc otras celt tiesā

trīs prasības par līguma atzīšanu par spēkā neesošu, vispirms balstoties uz viltu, pēc tam uz spaidiem, tad uz maldību, šo prasības pieteikumu vispārīgais pamats, visiem trim kopīgais pamats ir piekrišanas spēkā neesība; katra [ieteikuma] īpašais pamats ir maldība, tad spaidi, tad viltus. Ja tā būtu patiesība, ka mums šeit ir jāpiesaistās īpašajam pamatam, no tā izrietētu, ka, ja šis īpašais pamats šajās trijās lietās atšķiras, tad mani trīs prasības pieteikumi būtu jāpieņem; un, gluži otrādi, Bonjē kungs māca tāpat kā mēs, „ka līgumu, kurš nepamatoti apstrīdēts viltus dēļ, vairs nevar apstrīdēt spaidu vai maldības dēļ”, jo visos trīs gadījumos prasības pamats, kā to saprot likums, viņš saka, ka ir piekrišanas defekts. Bet tieši šis piekrišanas defekts ir visu trīs prasības pieteikumu vispārīgais un kopīgais pamats! Līdzīgi kad es vienu pēc otra pieprasu testamenta atzīšanu par spēkā neesošu, vispirms saistībā ar formas trūkumu, kas radies liecinieka nepilngadības dēļ, pēc tam saistībā ar formas trūkumu, kas radies liecinieka, kas nav francūzis, klātbūtnes dēļ, un pēc tam vēl kāda cita formas trūkuma dēļ, tad izvirzītā norma liktu teikt, ka mani prasības pieteikumi ir pieņemami un ka nepastāv *res judicata*, jo īpašais pamats, tas, uz kuru tiek vērsta uzmanība, visās trijās lietās ir atšķirīgs. Un tomēr Bonjē kungs šeit, tāpat kā mēs, saka, ka, neraugoties uz īpašā jautājuma atšķirību, prasības pieteikums jāatzīst par nepieņemamu, jo prasības pamats, kā to saprot likums, ir formas defekts vispār, nevis kāds īpašs defekts... Bonjē kunga izklāstītā norma, ko mēs jau garāmejojot kritizējām, ir tieši pretēja patiesajam; un tas ir Bonjē kungs, kurš pats to apgāž ar saviem piemēriem pēc tam, kad tos ir izvirzījis.⁷¹

⁷¹ Mums ir Bonjē kunga teiktais, ka šajos divos piemēros saskaņā ar likumu prasības pamats vienā gadījumā ir piekrišanas trūkums, bet otrā – formas defekts. Šajā mēs mainām cienījamā profesora formulējumu, bet tas ir ar nolūku un precīzāk. Bonjē kunga divi priekšlikumi ir šādi: „Manas prasības pamats nebija īpašs formas defekts, bet gan SPĒKĀ NEESĪBA formas defekta dēļ.” Un tālāk: „Manas prasības pamats bija ANULĒŠANA piekrišanas trūkuma dēļ.” Līguma anulēšana vienā gadījumā, tāpat kā testamenta spēkā neesība otrā gadījumā, nemaz nav šo prasību pamats; tie, gluži pretēji, tie ir prasības priekšmeti. Spēkā neesība, anulēšana ir tieši tas, ko es nāku lūgt, uz ko ir vērsta mana prasība, ko es vēlos iegūt; tāpēc tas ir manas tiesas prāvas priekšmets. Bet pamats, ar kuru es pamatoju šo prasību, juridiskais pamatojums, uz

Mēs esam teikuši, ka, ja mēs nedrīkstam jaukt prasības pamatu īstajā nozīmē (t. i., tuvāko pamatu) ar dažādiem apstākļiem, kas to rada un pamato (t. i., ar attāliem pamatiem), to nevajadzētu jaukt arī ar prasības priekšmetu. Šīs pēdējās lamatas, lai arī cik maz bīstamas tās šķistu, tomēr liek izdarīt dažus novērojumus, jo autori tajās ir iekrituši pat vēl pavisam nesen. Pužola kungs 24. numurā saka, ka argumentus nedrīkst jaukt ar prasības pamatu, tas ir, ar mērķi, kas veido *causa proxima*; vēlāk, 25. numura 2. nodaļā, viņš pasniedz īpašumu, kas ir atprasījuma priekšmets, un pieprasītās lietojuma tiesības citā prasības pieteikumā kā šo divu prasības pieteikumu pamatus. Arī Bonjē kungs pieļauj šo smago kļūdu, un tieši no tās viņš smeļas dažkārt nepatiesus, dažkārt nesaprotamus skaidrojumus, uz kuriem mēs tikko norādījām.

Tāpēc mēģināsim sniegt precīzu šā jautājuma analīzi. Ja mūsu virzība šķiet gausa, neaizmirsīsim, ka pie tā mūs noved kļūdas, uz kurām mums ir jānorāda.

Gluži tāpat kā tad, kad prāts vēlas izprast prasības pamatu, prasības pamata tiesā balstu, tas var sastapties ar vairākiem elementiem, no kuriem katrā tas saskata prasības pamata raksturu, tāpat arī dažreiz tas var saskarties ar vairākiem elementiem arī tad, kad tas meklē šī paša prasības pieteikuma priekšmetu; tādējādi, tā kā vienam prasības pieteikumam var būt vairāki pamati, kur no vieniem izriet citi (un no kuriem, kā mēs redzējām, jāapsver tikai tuvākais), tāpat var būt vairāki prasības priekšmeti, kur no vieniem izriet citi. Piemēram, kad es vēlos, lai manas mājas pārdošana tiktu atzīta par spēkā neesošu spaidu dēļ, tad tāpat kā, meklējot savas prasības pamatu, mēs atrodam divas lietas, proti, spaidus, kas tika pielietoti pret mani, kā arī piekrišanas neesību, ko izraisīja šie spaidi, tāpat arī tad, kad meklējam šīs prasības priekšmetu, to, ko es ar to vēlos panākt, mēs atrodam divas lietas, proti, anulēšanu, pārdevuma spēkā neesību, kā arī pārdotās mājas atgūšanu; tā ka, ja no vienas puses, aiz tuvākā un nepastarpinātā prasības pamata ir otrs, attālāks un pastarpināts pamats, kas rada pirmo, tad aiz tiešā un nepastarpinātā prasības priekšmeta ir arī otrais – pastarpinātais un attālākais priekšmets, kas izriet no pirmā. Tātad ir divi pamati un divi priekšmeti, kopā četras lietas. Citos gadījumos varētu būt vairāk, bet šis piemērs dod mums četrus, un tas ir pietiekami mūsu skaidrojumam. Atzīmēsim, ka faktiski tikai diviem no šiem četriem elementiem ir pamata loma prasībā, kas ir atšķirīga,

un katram no tiem ir pamata loma citā sakarā, tas ir, attiecībā pret elementu, kas atrodas aiz tā. Tādējādi spaidi ir pamats, kas izraisa manas piekrišanas spēkā neesību; šī spēkā neesība ir pamats, kas izraisa (ar nosacījumu, ka esmu to prasījis un tiesnesis ir atzinis) pārdevuma spēkā neesību, un šī spēkā neesība, šī spēka zaudēšana ir pamats, kas izraisa īpašuma atgūšanu, atjaunojot manas īpašumtiesības uz šo īpašumu.

Tādējādi, ja tiek ņemti vērā vairāk vai mazāk daudzi elementi ne vairs saistībā ar prasības pieteikumu, bet gan to savstarpējā saistībā, visi, izņemot pēdējo (kas var būt tikai [iepriekšējā] sekas), ir pamats nākamajam, kas tam seko. Tādējādi pirkuma līguma spēka zaudēšana ir pamats tiesībām atgūt pārdoto īpašumu, bet nav nekas vairāk kā priekšmets prasības pieteikumam par tā atgriešanu; ka pasludinātā testamenta spēkā neesība ir pamats tiesībām likumīgajam mantiniekam pārņemt novēlēto īpašumu, bet tā ir tikai priekšmets prasībai, kas ir vērsta uz tā spēkā neesības pasludināšanu. Tātad tāpēc, ka kāds no elementiem tādējādi var būt vienlaikus gan pamats, gan priekšmets, saskaņā ar atšķirīgo viedokli, kuru pārstāv un saskaņā ar kuru uz šo lietu raugās daži prāti, kas to pieņēmuši un

kuru es to atbalstu, princips, no kura es apgalvoju, ka to atvasinu, mana pieprasījuma iemesls, vārdu sakot, ir piekrišanas trūkums vienā lietā, tās defekts otrā... Kā jaunie cilvēki tiks apmācīti īstenām idejām, ja tiem, kas ir atbildīgi par mācīšanu, to tik ļoti trūkst? Mēs pārliecināsimies, ka tieši šī dīvainā pamata sajaukšana ar priekšmetu (sajaukums, kas Bonjē kunga gadījumā nav vārdu jautājums, vienkāršs teksta defekts), ir iemesls jūsu dziļajai neprecizitātei izskaidrojumos, ko par šo jautājumu sniedzis godājamais profesors.

virza un neņem vērā otras puses viedokli, ir nonākuši pie secinājuma, ka nepastarpinātais priekšmets, kam seko pastarpinātais priekšmets, ko tas izraisa, ir prasības pieteikuma pamats!... Jā, bez šaubām, var teikt, ka tas ir šī pastarpinātā un attālākā priekšmeta pamats, bet acīmredzot nevar teikt, ka tas ir prasības pieteikuma pamats.

Tieši tāpēc, ka viņš nav sapratis šos jautājumus, Bonjē kungs mums 690. numurā saka, ka pamats prasības pieteikumam, ar kuru es

-337-

vēlos atcelt testamentu, ir šī testamentā spēkā neesība un ka pamats prasības pieteikumam, kura mērķis ir panākt līguma anulēšanu, ir saistīts ar šī līguma spēka zaudēšanu; vēlāk 720. numurā, ka soda sankcijas piemērošana ir pamats kriminālprasībai.⁷²

III [Pušu sakritums]⁷³

III. Līdz ar prasības priekšmeta sakritumu un prasības pamata sakritumu, joprojām ir nepieciešams *personu sakritums*. Mēs šeit neuzstāsim uz šo trešo jautājumu, kas viens pats prasītu garu skaidrojumu un kas pēc tam, kad ir ticis stipri pārprasts

-338-

vismaz līdz 1844. gadam rakstītajos tiesu prakses un doktrīnas pieminekļos, šajā laikā beidzot ticis aplūkots lieliskajā profesora [Valeta](#) (*Valette*) kunga darbā, kas 1844. gadā publicēts *Revue de Droit Français*, 27. un turpmākās lpp. Mēs tikai vēlētos norādīt uz ļoti svarīgu punktu, kurā Kasācijas tiesas un apelācijas tiesu pastāvīgā prakse ir kļūdaina, kas mums šķiet acīmredzams un ko Valeta kungs, ar kuru mēs priecājamies būt vienisprātis, nav pārstājis kritizēt. Jautājums ir par hipotēkas ņēmēju, kuru pārstāv viņa parādnieks tiesas prāvās par īpašumtiesībām uz ieķīlāto īpašumu, ko parādnieks ierosinājis pēc hipotēkas reģistrācijas.

Ir zināms, ka saskaņā ar 1351. pantu un kam pilnībā piekrītu, ar personu sakritumu nepietiek, lai atzītu, ka puses ir vienas un tās pašas, tām arī jādarbojas tajā pašā statusā. Nepietiek ar to, ka persona, kas piedalās otrajā tiesas procesā, ir tā pati persona, kas bija pirmajā tiesas procesā, tai ir jābūt tādā pašā statusā, citiem vārdiem sakot, nepietiek ar fizisko sakritumu, ir nepieciešams arī juridiskais sakritums. Tā, piemēram, kad esmu zaudējis nekustamā īpašuma vindikācijas prasību un kad vēlos celt to pašu prasību vai nu kā nepilngadīgā aizbildnis vai aizgādnis, vai šīs personas pārstāvis vai lietvedis, ir pilnīgi skaidrs, ka, ja prasītājs fiziski joprojām ir tas pats, juridiski viņš vairs nav tas pats. Pirmajā gadījumā prasītājs faktiski biju es pats, bet otrajā tas bija nepilngadīgais, aizbildnis vai kāda cita persona, kurai es esmu tikai orgāns un rīks.

⁷² Bonjē kungs patiesībā nonāk dīvainā sajukumā par prasības pamatu un priekšmetu un attiecina šo sajukumu uz Tuljē, liek viņam teikt, ka starp abām prasībām, civilo un kriminālo, pastāv būtiska pamata atšķirība, jo pirmajā prasības pamats ir zaudējumu atlīdzināšana, bet otrajā – soda piemērošana. Tagad, ja ir kļūdaini teikt, ka šī zaudējumu atlīdzināšana un šī soda piemērošana ir abu prasību PAMATI, jo tās, gluži pretēji, ir tas, uz ko šīs darbības vērstas, ko mēs vēlamies ar tām iegūt, tas ir, to PRIEKŠMETI, tad ir arī nepatiesi, ka Tuljē kaut ko līdzīgu būtu teicis. Tuljē, Nr. 247, tieši pretēji, skaidri paskaidro, ka abas prasības var būt balstītas uz vienu un to pašu pamatu, proti, nodarījumu, kurā persona tiek apsūdzēta; bet ka tām nevar būt viens un tas pats priekšmets, jo vienas priekšmets ir soda piemērošana, bet otras priekšmets ir naudas summa zaudējumu atlīdzināšanai. Šī atziņa par objekta atšķirību ir izteikta līdz divpadsmit reizēm un vairākas reizes slīprakstā, šajā Tuljē Nr. 247!

Un, patiesām, kā var iedomāties teikt, ka soda izpilde ir prokuratūras prasības pamats, šīs prasības balsts? Ja tas tā būtu, sekas rastos pirms tās cēloņa, un prasība balstītos uz pamatu, kas neeksistē!... Tas ir acīmredzami, jo prasība ir jāceļ un tai jāseko spriedumam, pirms var notikt soda piemērošana. Teikt, ka soda piemērošana ir prasības pamatā, nozīmē teikt, ka ēkas pamati atrodas uz jumta. Tas pats attiecas uz visiem gadījumiem, kad Bonjē kungs tādējādi aizstāj priekšmetu ar pamatu, un nav saprotams, kā šādi skaidrojumi var nākt no mācīta vīra, no profesora.

⁷³ [Daļas virsraksts aizgūts no autora CC 1351. panta komentāra, 174. lpp.]

Tomēr, ja, neraugoties uz personas fizisko sakritumu, var runāt par tās juridisko daudzveidību,

-339-

var būt arī personas juridiskais sakritums, neraugoties uz tās fizisko daudzveidību. Citiem vārdiem sakot, pašam neesot tiesas procesā, mani var pārstāvēt persona, kura rīkojas manā vārdā un ar kuru es juridiski esmu tā pati persona. Tādējādi nepilngadīgo un aizbilstamo pārstāv to aizbildnis, sievu – viņas vīrs par darbībām, kuru īstenošanu likums viņam uztic utt., utt. Tas mūs noved pie punkta, uz kuru mēs šeit vēlamies vērst lasītāju uzmanību.

Ir neapstrīdami un neapstrīdēts, ka tāpat nenodrošinātus kreditorus to parādnieks pārstāv arī visās procedūrās, kurās parādnieks parādās, vai procedūrās, kas notiek par parāda vērtspapīriem. Tie, kas pieņem personu kā parādnieku, neprasot tai nekādas īpašas garantijas attiecībā uz viņa īpašumu, tādējādi piekrīt vērsties tikai pret mantu, kas piederēs šai personai kriminālvajāšanas dienā, un izņemot krāpšanas gadījumu, ko izslēdz likums un kas ļauj apstrīdēt gan spriedumus, gan līgumus (1167. panta V punkts); viņi jau iepriekš piekrīt visam, ko darīs viņu parādnieks. Tādējādi šis parādnieks tos pārstāv, un tas, kas ir izspriests attiecībā uz parādnieku, ir *res judicata* kreditoriem.

Bet vai tas pats būtu arī hipotekārajam kreditoram? Šis jautājums vēl līdz nesenam laikam gandrīz vienbalsīgi tika izlemts apstiprinoši, bet šobrīd ir diskutabls. Kamēr Karē (*Carré*), Favārs (*Favard*), Demazūrs (*Th. Desmazures*), Berjā (*Berriat*), bet jo īpaši Merlāns (*Merlin*) (*Questions, v^oOpp. tierces, § 1*) un Prudons (*Proud'hon*) (*Usuf., III, nr. 1300–1307*) un kopā ar viņiem pastāvīgā tiesu prakse⁷⁴ izlemj,

-340-

ka tiesvedībā, kas pēc hipotēkas reģistrācijas attiecībā uz īpašumtiesībām uz iekļāto īpašumu, hipotekāro kreditoru pārstāv viņa parādnieks, Durantona (XIII, 507), Bonjē (n. 695), Valeta (*Rev. du Droit franc.*, 1844, 27. lpp.) un Caharija (v, 770. lpp.) kungi māca, ka, gluži pretēji, šāds spriedums hipotekārajam kreditoram ir *res inter alios judicata*... Tikai šis pēdējais viedoklis ir pareizs; un gluži kā visi pretējie spriedumi pieņemti laikā, kad šis jautājums vēl netika nopietni pētīts; tāpat kā Valeta kungs, pirmais, kurš ir loģiski risinājis šo svarīgo jautājumu (jo pat Bonjē kunga grāmatā nav diskusiju par šo tēmu), rakstīja tikai 1844. gadā, bet pēdējais spriedums ir no 1841. gada; tā kā galu galā visi šie atšķirīgie spriedumi nesniedz nekādu pamatojumu un visi sprieduma motīvus pārveido vērtējamo jautājumu, sakot: tā kā hipotekāro kreditoru pārstāv viņa parādnieks, ir pamats cerēt, ka agrāk vai vēlāk rūpīga pārbaude izvedīs tiesu praksi no viltus ceļa, kurā to ir ievīcis Merlāns.

Ir taisnība, ka hipotekārās tiesības nav īpašuma sadrumstalošana un ka pēc parāda atmaksas parādnieks patur tiesības uz visu šo nekustamo īpašumu; tomēr mums ir ļoti uzmanīgi jāieklausās šajā priekšlikumā, kura nozīme bieži tiek pārspīlēta, un mēs redzēsīm, ka šī atziņa, kas viena pati varēja radīt attiecīgo kļūdu, nav svarīga jautājuma risinājumam.

Hipotekārās tiesības nav nekustamā īpašuma īpašumtiesību sadrumstalošana,

-341-

kā tas būtu, piemēram, lietojuma tiesību gadījumā; bet gluži kā lietojums vai cita šāda veida sadrumstalošana tās ir lietu tiesības un ietekmē pašu īpašumu: hipotēka atšķiras no lietojuma, jo tā nedod daļu no valdījuma; bet tā līdzinās lietojumam ar to, ka skar šo valdījumu un pārveido to par labu tam, kuram tiesība pieder; tiesības uz hipotēku nenožīmē, ka īpašums vairs nav vienots striktā nozīmē; bet tā tomēr izraisa to, ka tas vairs nav neskarts: ja ar lietojuma tiesību vai uzufruktu jūsu valdījumam tiek, tā teikt, amputēta ekstremitāte, vai tad jūs neredzat, ka hipotēkas nodibināšana, atstājot [valdījumam visus]

⁷⁴ Cass. d'un arrêt de aen, 12 fructidor an IX; rej. sur arrêt de Toulouse, 16 juin 1811; cass. d'un arrêt de Douai, 21. aout 1826.; Rouen, 31. novembre 1827., et rejet, 22. mars 1831.; Paris, 2 février 1832.; Rennes, 24. aout 1839. et rej., 26. mai 1841.; Devill. et Car., t. VIII, 1, 417; 31, 1, 350; 32, 2, 301; 41, 1, 749.

tā locekļus, tam uzspiež iededzinātu zīmogu, kas ziņo par trešās personas tiesībām un uzliek tam ķēdi, kas to tur šīs trešās personas varā? Vai tad jūs neredzat, ka, ja pirmajā gadījumā jūsu īpašumu var nodot tikai tādā sakropļojuma stāvoklī, kādā tas atrodas, tad otrajā gadījumā to var nodot tikai kopā ar verdzības zīmogu, kuru esmu uz tā uzspiedis, un ķēdi, kas neļauj tam izbēgt no manis?... Turklāt, ja, neskatoties uz hipotēku, jūsu īpašums paliek pilnībā jūsu rokās, tas vairs nav neskarts, tas vairs nav pilnīgs un brīvs; tas ir ierobežots, jūsu rīcības tiesības ir ierobežotas ar tiesībām, kuras jūs esat piešķīris trešajai personai, tiesības, kas sniedzas tik tālu, ka ietver nosacītas tiesības pārdot īpašumu jebkuram turētājam, tādējādi šo tiesību piešķiršana rada dīgli atsavināšanai.

Bet, tā kā hipotekārajam kreditoram pašam uz īpašumu pieder tiešas tiesības, tiesības, kas patiesībā liek viņam enerģiski piedalīties lietas kontrolē, kā gan var teikt, ka viņam būtu jāpaliek svešiniekam attiecībā pret iestādēm, kas pārbauda viņa kontroli,

-342-

un ka parādnieks kā īpašnieks šādos gadījumos būs viņa dabiskais pārstāvis?... Tas ir pareizi attiecībā pret vienkāršu kreditoru, kuram ir saistība tikai ar parādnieka personu, kurš ir atstājis neskartas šīs personas tiesības pār īpašumu un kurš var norādīt uz šo īpašumu tikai ar personas starpniecību, un šāds īpašums šobrīd pieder šai personai; bet tas ir acīmredzami nepareizi attiecībā pret kreditoru, kurš ir izveidojis tiešu saikni starp sevi un īpašumu un kurš ir ieguvis daļu no tiesībām, kas parādniekam bija pār lietu, lai aizstātu viņu tā tiesībās uz šo lietu... Tā kā hipotēka ir lietu tiesība, kas pieder kreditoram, tiesība, kas tāpat kā uzufrukta tiesība kļūst par daļu no viņa mantas un kļūst par viņa īpašumu, kā gan persona, kas nav šis kreditors, varētu ar to rīkoties vai jebkādā veidā to apdraudēt?

Tā kā atšķirībā no vienkāršās ķīlas, kas ir tikai iespējamās tiesības uz attiecīgo mantu, kas parādniekam beigās būs palikusi, mana hipotekārā ķīla ir tiesības, kas tieši un neatsaucami piesaistītas īpašumam, absolūtas tiesības, kas nav atkarīgas no parādnieka turpmākās gribas, līdzīgi kā uzufrukta tiesības vai lietojuma tiesības, ko viņš man varētu būt piešķīris, kā gan šis parādnieks varētu apdraudēt tieši šīs uzufrukta tiesības?... Man ir teikts, ka pat tad, ja viņš ir hipotekārais kreditors, viņš vienmēr ir tikai tiesību pārņēmējs – bez šaubām; bet vai tas, kuram es esmu piešķīris uzufrukta vai lietojuma tiesības, arī nav mans tiesību pārņēmējs? Vai tas, kuram esmu pārdevis vai atdevis visu nekustamo īpašumu, arī nav manu tiesību pārņēmējs? Vai jūs neredzat, ka tie, kuriem es esmu piešķīris jebkādas lietu tiesības, visi ir mani tiesību pārņēmēji attiecībā uz to, ko esmu darījis pirms tiesību piešķiršanas, bet ne attiecībā uz to,

-343-

ko es darīšu pēc tam? Un kāpēc gan lai mans parādnieks varētu apdraudēt manu hipotēku ar prasību, ja viņš to nevar, noslēdzot līgumu? Vai es esmu mazāk viņa tiesību pārņēmējs, kad viņš slēdz līgumus, nekā tad, kad viņš ceļ prasību?... Šī pēdējā doma, nebūdamā pārliecinošāka par pārējām (kas ir vienlīdz izšķirošas), mums šķiet vēl pārsteidzošāka: ikvienam ir jāsaprot, ka, tā kā hipotekārais parādnieks (gluži tāpat kā atsavinātājs un atšķirībā no parādnieka, kurš nav devis nodrošinājumu) nevar apdraudēt manas tiesības, kad slēdz līgumu, viņš to nevar arī ar tiesas prāvu. Jo kāda gan varētu būt atšķirība starp šiem abiem gadījumiem?

Padomā bija atbildēt, ka tas tā ir tāpēc, ka spriedums vienīgi pasludina jau iepriekš pastāvējušas tiesības, kamēr līgums rada jaunas tiesības; un ka tādējādi, kad jāizspriež, ka parādnieks nemaz nav bijis īpašnieks, viņa īpašuma zaudēšana novestu pie manas hipotēkas zaudēšanas, pamatojoties uz principu *soluto jure dantis* [proti, *soluto jure dantis, solvitur jus accipientis* – ar devēja tiesību zaudēšanu, tiesības zaudē arī ieguvējs]. Bet tas viss ir nožēlojami un divkārt nožēlojami. No vienas puses, vai gan spriedums nebūtu vienlīdz deklaratīvs kā lietojuma tiesību, uzufrukta tiesību vai īpašuma tiesību ieguvējam, tā arī hipotēkas ņēmējam; un, ja hipotēkas devēja tiesību zaudēšana atceļ hipotēku, vai tā neatceļ arī servitūtus, lietojuma tiesības, uzufruktu un arī valdījumu, ko viņš būtu varējis nodot?

Un, no otras puses, vai nav acīmredzams, ka mēs iemetam sevi apburtajā lokā, jo mēs izmantojam spriedumā nospriesto, lai nonāktu pie tā, ka arī kreditora hipotēka nav bijusi tiesiski nostiprināta, lai gan jautājums ir tieši par to, vai uz šo kreditoru ir attiecināms spriedums, vai tas, kas ir izspriests attiecībā pret parādnieku, tiek izspriests arī pret viņa kreditoru? Attiecībā uz kreditoru, neredzot, ka

-344-

to pašu mēs varētu darīt pret ieguvējiem, mēs piemērojam maksimu *res judicata veritas est*, lai gan apspriežamais jautājums ir tieši par to, vai vispār pastāv *res judicata*!

Kā gan tādi vīri kā Merlāns un Prudons varēja, no vienas puses, izvirzīt šādu principu un vienlaikus neredzēt, ka visi lietu tiesību ieguvēji, sākot no tādiem, kuri ieguvuši vienkāršu hipotēku, līdz tādiem, kuri īpašumu nopirkuši, šeit ir novietoti uz vienas līnijas? Visi bez atšķirības ir devēja tiesību pārņēmēji, jo visi savas tiesības atvasina no viņa; bet viņi tādi ir tikai attiecībā uz faktiem pirms nodošanas, un viņi ir trešās personas visam, kas tai seko, tas ir, viņi saņem tādas tiesības, kādas tās ir nākamajā dienā pēc to nodošanas. Visiem [ieguvējiem] pieder to tiesības neatkarīgi no tiesību devēja turpmākās gribas, un šīs tiesības nekādā veidā nevar pārkāpt ne ar līgumiem, kurus pēdējais varētu noslēgt, ne arī ar spriedumiem, kurus viņš ļaus pasludināt. Viņi visi, atgādinu vēlreiz, ir uz vienas līnijas; un jāatzīmē, ka Prudons (loc. cit.) piemēro savu doktrīnu ne tikai hipotēkām, bet arī hipotēkām un servitūtiem un neattiecinā tikai uz tiem, kuri ir ieguvuši īpašumu vai kopīpašumu. Ir tiesa, ka citur viņš aizmirst šo sistēmu un māca, ka spriedums, kas pieņemts attiecībā uz īpašnieku, ir *res inter alios acta* uzufruktāram un lietotājam (Nr. 1298, un v. sēj., Nr. 2749). Kā saskaņot šīs atziņas? Jo uzufruktārs un lietotājs nav līdzīpašnieki! Augļu ievākšanas un lietojuma tiesības ir tikai servitūti... Patiesība ir tāda, kā mēs redzējām, ka visas lietu tiesības šeit atrodas uz vienas līnijas; ka argumentācija, kas izstrādāta attiecībā uz hipotēkas ņēmēju, attiecas uz visiem ieguvējiem; ka tas, kas tika teikts par spriedumiem, attiecas arī uz līgumiem; un ka hipotekārajam kreditoram nevar

-345-

liegt tiesības teikt, ka viņam nav saistošs spriedums, kas pieņemts attiecībā uz viņa parādnieku, ejot tālāk, varētu teikt, ka nekustamā īpašuma pārdevējs, neskatoties uz pārdošanu, paliek brīvs rīkoties pēc saviem ieskatiem ar tiesībām, kuras viņš ir nodevis savam pircējam! Atkārtosim to vēlreiz, jo tur viss ir: persona, kura iegūst jebkādas lietu tiesības uz lietu, patiešām ir tās personas tiesību pārņēmējs, kura viņam tās piešķir, bet tai ir tiesības tikai uz to, kas bijis pirms šīs nodošanas, un viss, kas notiek pēc tam vai nu saskaņā ar līgumu, vai tiesas prāvā, attiecībā uz to ir *res inter alios acta* vai *judicata*.

IV [Kopsavilkums]

IV. Apkopojot visu iepriekš minēto, mēs teiksim:

Prasības priekšmeta sakritums. Šis pirmais princips ir tāds, par kuru nav nekā vieglāk saprotama; un, ja tas dažreiz šķiet grūti, tad tas ir komentētāju kļūdaino paskaidrojumu dēļ – tie šo principu ir padarījuši neskaidrāku, gluži tāpat kā otro ir padarījuši sarežģītāku, nekā tas ir.

Šeit tika attēlots, ka prasības priekšmeta sakrituma norma ir jāskaidro ar aksiomām *Pars in toto* un *Non in parte totum*; līdz ar to tika apgalvots, ka tas, kurš zaudējis prasību par veselo, vairs nevar prasīt daļu; un ka, no otras puses, tas, kurš zaudējis prasībā par daļu, var prasīt veselo. Tādējādi, kad tiek nospriests, ka Pjēram nav tiesību lietot manu zemi iešanai un braukšanai ar pajūgu, Pjērs vairs nevar prasīt sev tiesības tur iet tikai kājām; no otras puses, ja tiek nospriests, ka viņam nav tiesību tur iet ar kājām, attiecībā uz viņu varētu nospriest, ka viņam ir tiesības iet tai cauri gan kājām, gan pajūgā!

Saprāts saka, ka patiesība ir tieši pretēja; ka tad, ja ir zināma neskaidrība par to,

-346-

vai pieprasītais priekšmets jau ir ticis noraidīts vai nav noraidīts ar iepriekšējo spriedumu, ļoti vienkāršs līdzeklis, ko var izmantot, ir salīdzināt jau iztiesāto prasību ar to, kuru vēlas iztiesāt, lai redzētu, vai starp tām ir pretruna; ka tādējādi tas, kurš (tiesas procesā, kuru viņš zaudēja) bija prasījis pārvietošanos ar kājām un ar pajūgu, joprojām var celt prasību par pārvietošanos tikai ar kājām; ka tas, kurš jau ir prasījis pārvietošanos ar kājām, vairs nevar prasīt pārvietoties ar pajūgu un kājām; ka, vārdu sakot, tam, kurš ir atzīts par tādu, kam nav tiesību uz veselo, var būt tiesības uz kādu daļu, un, no otras puses, tam, kurš ir atzīts par tādu, kam nav tiesību uz daļu (un kam var būt tiesības uz pārējām daļām), nevar būt tiesību uz veselo.

Prasības pamata sakritums. Jautājums par to, kas ir domāts ar prasības pamatu, kas jau pats par sevi ir visai grūts jautājums, ir kļuvis vēl daudz sarežģītāks atsevišķu interpretu izskaidrojumu dēļ. Vieni ir sajaukuši prasības pamatu ar argumentiem, bet citi dīvainas novirzes rezultātā ir aizgājuši tik tālu, ka sajaukuši to ar prasības priekšmetu.

No šīs pēdējās un smagās kļūdas ir ļoti vienkārši izvairīties, jo prasības priekšmets ir tas, uz ko tiecas prasītājs, tas ir tas, ko viņš vēlas iegūt, savukārt šīs prasības pamats ir balsts, uz ko viņš atsaucas, lai šo lietu iegūtu; tādējādi, lai varētu viegli atšķirt prasības priekšmetu no pamata, ir jāatbild uz šiem diviem jautājumiem: Ko prasītājs prasa?... Uz kāda pamata viņš to prasa?..

Ir tiesa, ka prasības pieteikumā var būt vairāki priekšmeti, kas izriet viens no otra. Tādējādi prasībā par īpašuma pārdošanas atcelšanu maldības dēļ prasības pieteikuma priekšmets vispirms ir

-347-

pirkuma līguma atcelšana, un tās priekšmets (kas ir attālāks un kas būs pirmā sekas) ir arī prasītāja īpašuma tiesību atjaunošana uz pārdoto īpašumu. Taču šī iespējamā prasības priekšmetu daudzskaitlība neliedz skaidri nošķirt prasības priekšmetu un prasības pamatu; jo priekšmetu (kaut arī tam var sekot citi priekšmeti, kas no tā izriet) vienmēr un nepieciešami var noskaidrot, atbildot uz šādu jautājumu: kas tiek prasīts? kamēr par prasības pamatu to nevar jautāt nekad; prasības priekšmets vienmēr būs tas, ko prasa prasītājs, bet prasības pamats tas nebūs nekad.

Bet, ja atšķirt prasības priekšmetu no prasības pamata varētu būt vienkārši, tad nedaudz grūtāk ir prasības pamatu nesajaukt ar argumentiem, jo argumenti paši ir (attālāki) pamati, un prasības pamats ir arguments (tuvākais no visiem). Tomēr atšķirība kļūst labi saprotama pēc nelielām pārdomām un balstoties uz atziņām, kas tikko tika norādītas iekavās. Par prasības pamatu mēs jo īpaši saucam tos argumentus, uz kuriem balstās prasība, kurus, balstoties uz lietu dabisko kārtību, nosaucam vispirms, tos, kuri veido prasības pieteikuma tiešo pamatu; un argumentu vispārīgo apzīmējumu mēs paturam visiem tiem [pamatiem], kas atrodas tālāk. Tādējādi trijām prasībām, kas celtas par [īpašuma pārdošanas] spēkā neesību, no kurām viena ir celta par maldību, otra – par spaidiem, trešā – par viltu, tiešais pamats vienmēr ir piekrišanas trūkums, nepietiekamība, kas šeit izriet te no maldības, tad no spaidiem, citur no viltus, no tā secināms, ka šīm trim prasībām ir viens un tas pats pamats un tās atšķiras tikai ar argumentiem.

Pušu sakritums. Ja *res judicata* juridiski ir patiesība, tā ir tikai relatīva patiesība un attiecas tikai uz personām, starp kurām tika pasludināts spriedums. Tomēr, ja neraugoties uz fizisko sakritumu, var pastāvēt personas juridiskā daudzveidība,

-348-

var būt arī savstarpēja juridiskā sakritība, neraugoties uz fizisko daudzveidību. Tas nozīmē, ka mani, pašam neierodoties uz tiesas sēdi, var pārstāvēt persona, kura rīkojās [manā vārdā], tā ka juridiski es un viņš esam viena un tā pati persona.

Šī juridiskā pārstāvība, kas padara divas fiziski atšķirīgas personas tiesiski par vienu un to pašu personu, līdz šim tiesu praksē tikusi atzīta lietās, kurās saskaņā ar principiem tas būtu jānoraida. Mēs atsaucamies uz hipotēkas ņēmēju, kuru saskaņā ar tiesu praksi tiesas

prāvās, kurās pēc hipotēkas reģistrācijas piedalīties parādnieks, attiecībā uz īpašumtiesībām uz ieķīlāto īpašumu pārstāv parādnieks. Šī doktrīna, kas izriet tikai un vienīgi no acīmredzama iedziļināšanās trūkuma (jo šis jautājums ir ticis izpētīts tikai jau pēc visiem spriedumiem šajā jautājumā), ir ne tikai pretrunā ar sabiedrības vajadzībām un ar savu raksturu izraisa sabiedrības uzticības trūkumu, bet arī ir kliedzošs un acīmredzams likuma principu pārkāpums.

Patiesi, hipotēka ir lietu tiesība, tiesība, kas, nesaskaldot īpašumtiesības uz nekustamo īpašumu, tomēr neatstāj to neskartu; tiesība, kas kreditoram izveido tiešu attiecību ar nekustamo īpašumu, bet nevis ar parādnieka personu; tiesība, kuras absolūtā esība nav atkarīga no šī parādnieka turpmākās gribas un kura kreditora mantā ienes neatsaucamu varu pār ieķīlāto īpašumu; kā gan parādnieks, kā jebkurš cits, neskaitot kreditoru, kurš ir vienīgais šīs tiesības īpašnieks, varētu ar to rīkoties vai jebkādā veidā to atsavināt vai apdraudēt?... Ja parādnieks varētu apdraudēt hipotēku tiesvedības ceļā, viņam būtu arī (ko mēs neuzdrošināmies teikt) tiesības to apdraudēt, noslēdzot līgumu; jo, ja kreditors būtu

-349-

parādnieka tiesību pārņēmējs tiesvedībā, ir skaidrs, ka viņš būtu arī šī parādnieka tiesību pārņēmējs, viņam noslēdzot līgumu... Būtu velti gribēt šo iespējamo atšķirību izskaidrot ar to, ka spriedumā tiesības tikai tiek atzītas, kamēr līgums tās rada; jo, izņemot to, ka šī argumenta būtība ir tikai apburtais loks (jo jautājums ir tieši par to, vai parādniekam saistošais spriedums saista arī hipotēkas ņēmēju), spriedums būs tikai deklaratīvs gan daļas vai visas nekustamās mantas pircējam, gan arī hipotekārā kredīta devējam... Patiesība ir tāda, ka jebkurš ieguvējs (vai nu hipotēkas, vai servitūta, vai nekustamā īpašuma sadalītas vai nedalītas daļas, vai visa nekustamā īpašuma) ir atsavinātāja tiesību pārņēmējs, un atsavinātājs to pārstāv tikai attiecībā uz to, kas noteikts spriedumā vai līgumā pirms īpašuma iegūšanas, un ne attiecībā uz to, kas noteikts jau vēlāk.

Krimināllietu spriedumu ietekme civillietās⁷⁵

Trīs nosacījumu apvienojumu – priekšmeta sakritumu, pamata sakritumu un pušu sakritumu – Napoleona kodekss, bez šaubām, izvirza tikai divām civilprasībām; un, kad jautājums, kas rodas civiltiesā, ir izlemts ar krimināltiesas nolēmumu, var pastāvēt no *res judicata* izrietošas patiesības prezumpcija, lai gan šo trīs nosacījumu apvienojums šeit nav iespējams.

Mēs sakām, ka tad šis apvienojums nav iespējams. Šādā gadījumā nevar būt pušu sakrituma tādēļ, ka prokurors nevarēja prasīt mantisku kompensāciju par kaitējumu, kas nodarīts personai, kura cietusi noziedzīgā nodarījumā, un šai personai nav citu tiesību, kā vien pieprasīt šo mantisko kompensāciju, no kā izriet, ka prokurors nevarēja izmantot šīs personas tiesības, citiem vārdiem sakot, pārstāvēt viņu. Tāpat nevar būt priekšmeta sakrituma tādēļ, ka krimināllietās priekšmets var būt tikai soda piemērošana, kamēr civillietās tas var būt tikai zaudējumu atlīdzināšana, un ir absurdi apgalvot, ka nāvēssods vai piespiedu darbs, ko prasījis prokurors, un ekiji, kurus prasīšu es, ir viens un tas pats. Tomēr arī tad, ja nav ne pušu sakrituma, ne priekšmeta sakrituma, tad, lai arī ko teiktu lielākā daļa autoru, nav pamata secināt, kā to ir izdarījuši citi, ka te nevarētu runāt par *res judicata*; tādēļ, ka trīs nosacījumi ir nepieciešami tikai tad, ja runa ir par diviem

⁷⁵ Explication théorique et pratique du Code Napoléon, contenant L'analyse critique des auteurs et de la jurisprudence et un traité résumé après le commentaire de chaque titre par V. Marcadé, ancien avocat à la Cour de Cassation, au Conseil d'Etat. Tome cinquième. Paris, Cotillon, libraire du Conseil d'Etat, 1859, p. 371. Pieejams:

https://www.google.lv/books/edition/Explication_th%C3%A9orique_et_pratique_du_Co/a9lEAAAcAAJ?hl=lv&gbpv=1&dq=inauthor:%22Victor-Napol%C3%A9on+Marcad%C3%A9%22&printsec=frontcover

civiltiesiskiem nolēmumiem. Saprāts saka, ka, ja, piedaloties sabiedrības pārstāvim, par personu ir izspriests, ka nodarījums, par kuru tā tikusi apsūdzēta, nav noticis, tā nevar tikt saukta pie atbildības par šo nodarījumu; un otrādi, persona, kura pēc tam, kad ir aizstāvējusies ar visiem pieejamajiem līdzekļiem, ir formāli notiesāta par noziegumu, nevar tiesiski apgalvot, ka ir nevainīga; arī ne viens vien likums skaidri parāda likumdevēja nodomu krimināllietu *res judicata* spēku attiecināt arī uz civilo tiesvedību. Tikai tad, ja nevar apvienot trīs iepriekš minētos nosacījumus, ir, bez šaubām, nepieciešams, lai jautājums, uz kuru kāds norāda, ka tas ir izspriests ar spriedumu krimināllietā, ar minēto spriedumu patiesi būtu izspriests, un ka runa ir par kādu no jautājumiem, par kuriem spriest ir krimināltiesas uzdevums.

Tādējādi tiesai, kas izspriež krimināllietu, ir tikai jāizlemj, vai nodarījums, par kuru persona apsūdzēta, ir noticis, vai to ir paveicis apsūdzētais un vai atbilstoši krimināllikumam šis nodarījums ir attiecināms uz viņu kā krimināltiesisks noziedzīgs nodarījums, nevis jāizlemj, vai šis nodarījums ir civiltiesisks delikts vai kvazidelikts; no tā izriet, ka personai, kas atzīta par vainīgu nonāvēšanā aiz neuzmanības, civilprocesā var piespriest zaudējumu atlīdzināšanu kā vainojamajam par kvazidelikta izdarīšanu. Pastāv dažādas neuzmanības pakāpes, un var gadīties, ka persona nav bijusi pietiekami neuzmanīga, lai būtu pelnījusi ieslodzījumu, bet ar to, iespējams, pietiktu, lai tai būtu jāatlīdzina civiltiesiskā kompensācija (1351. pants, 15. un 16.).

§ 80 Spriedums⁷⁸

433-

Sprieduma likumīgais spēks

5. Sprieduma likumīgais spēks⁷⁹) (Rechtskraft des Urtheils, auctoritas rei judicate). Katram strīdam par civilām tiesībām pietiek ar vienu procesu, kurā to izlemj pēc būtības. Prāvu savairošanās radītu milzīgus apgrūtinājumus, it īpaši, ja to iznākumi būtu atšķirīgi⁸⁰). Juridiskās kārtības izturības pārbaude ir nepieciešama, lai galīgam tiesas spriedumam privātā strīdā būtu likuma spēks notikušā prāvā (Pamatlik. 68), lai tas uz visiem laikiem novērstu atrisināto strīdu, nepieļaujot tā atjaunošanu vēlreiz⁸¹). Paverot katrai personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību, kas ir atbildētājs prasībā vai citādi piedalās lietā, pilnu iespēju pieteikt savus prasījumus un iebildumus tiesai ar visiem likumīgajiem pierādījumiem, nodrošinot tiesvedību ar visām iespējamajām tiesiskām garantijām, pēc tam galīgai spriedums jāsaista ar pieņēmumu, ka likumīgā kārtībā izskatītais strīds ir izspriests pareizi un ir patiess (*res judicate pro veritate accipitur*)⁸²). Uz šāda pieņēmuma balstītu tiesas sprieduma autoritāti, kurā izšķirtas strīdīgās tiesiskās attiecības un kas

-434-

izslēdz prāvas atjaunošanu, sauc par sprieduma likumīgo spēku, šī vārda materiālajā nozīmē (materielle Rechtskraft). Šāda autoritāte savienojas ar tiesas spriedumu, kad lieta jau ir izgājusi savu parasto procesuālo kārtību, kad lēmumu vairs nav pārsūdzams apelācijas vai atsaukuma veidā; šajā brīdī tas stājas likumīgā spēkā, kļūst galīgs un tā

⁷⁶ 1864. g. CPN līdzautors un V. Bukovska skolotājs.

⁷⁷ К. Малышев. Курс гражданского судопроизводства. 2-е, испр. и допол. изд., Т. 1-й, С-Петербург, тип. М.М.Стасюлевича, 1876, с. 433–444. Pieejams: [Файл:Малышев. Курс гражданского судопроизводства. Т. I \(1876\).pdf — Викитека \(wikisource.org\)](#) [Z.Indrūnas izvēluma tulkojums]

⁷⁸ Planck, Mehrheit der Techtsstreitigkeiten, S. 266 ff. Prinz, Actionenrecht, § 84 и 99. [Breslau, 1870]; pieejams [Prinz, F. L.: -Das allgemeine Actionenrecht oder die Lehre vom Anspruche, auf der geschichtlichen Unterlage des gemeinen und preußischen Rechtes dogmatisch entwickelt, und als leitendes Prinzip für jede Prozeßgesetzgebung begründet - Digital Libraries Connected \(mpg.de\)](#) Westenburg, Albert: Die Abweisung in angebrachter Art nach gemeinem und preußischem Rechte, 1874 [https://digital.staatsbibliothek-berlin.de/werkansicht?PPN=PPN751116335&PHYSID=PHYS_0005](#)

⁷⁹ Papildus jau § sākumā norādītai literatūrai, sk. De l' autorité de la chose jugée. P. Griolet, 1868 г. [G. Griolet De l'autorité de la chose jugée en matière civile et en matière criminelle. Paris, A.Marescq Ainé, Libraire-éditeur, 1868; Pieejams: [https://books.google.com/books?id=RVMOAAAAAYAAJ&printsec=frontcover&dq=%22de+l%27autorit%C3%A9+de+la+chose+jug%C3%A9e%22&hl=lv&newbks=1&newbks_redir=1&sa=X&ved=2ahUKEwja7Lnq6-fAhVFQvEDHfNDAzgQ6AF6BAGIEAI](#)], Bidart 65 г., Delamarre 64 г., Breton 63 г., Bonnet, 62 г., Lagrange, Valette etc. Pothier, т. III, стр. 635 ss.; Маркаде, в пер. Пашенко в „Ж. М. Ю.” 60 г., ноябр.; Будзинский, О силе суд. реш. 61 г. [Будзинский С. М. О силе судебных решений в гражданском и уголовном процессах и о взаимном влиянии этих процессов, преимущественно по законам Царства Польского: С.-П., 1861 г.]; Миловидов, Зак. сила суд, реш. 1875 г.; Vangerow, Pand. § 173. Baron, § 97, Windscheid, § 129 ff. Endemann, das Princip der Rechtskraft, 61 г. Krüger, processualische Consumtion und Rechtskraft des Erkenntnisses 64 г. Kleinschrod, idem 1875 г. Unger, System des allg. oesterr. Privatrechts т. II, § 131 ff. Schäffer, Rechtskraft der Entscheidungsgrunde в Zeit. f. Civil. und Process, neue Folge, т., 12 Bolgiano, ibid., т. 21. Буш, о том же в Arch., т. 46, стр. 287 ff. Линде, ibid. т. 33, 315 ff. Pfeifer, ibid. т. 37, № 4 н 10. Freudentheil, Rechtskraft gegen Dritte, ibid т. 42, стр. 84 ff. Binding, о том же ibid, т. 47, стр. 259 ff.

⁸⁰ L. 6 Dig. h. t. (44, 2), Paul.

⁸¹ Quintil. VII, 6, 4: bis de eadem re ne sit actio.

⁸² L. 207 D. 50, 17 (Ulp.).

patība, pēc kuras tas vairs nepakļaujas parastajiem pārsūdzēšanas veidiem ir sprieduma likumīgais spēks vārda formālajā nozīmē (formelle Rechtskraft).

a) Spriedumu likumīgā spēka nosacījumi. Likumīgs spēks ir tikai kompetentas tiesas galīgajiem spriedumiem, kas taisīti, ievērojot būtiskus procesa nosacījumus un ietverti likumīgā formā. Tāpēc, piemēram, administratīvie rīkojumi, kas nostiprina kādas personas civiltiesības, neizslēdz tiesas procesu par šīm tiesībām⁸³) (1870. g. Kas. Nr. 1063. Sal. iepriekš § 4), tāpat kā pagasttiesu lēmumi (1869. g. Kas. Nr. 67, Zemn. st. nol. 78. p.), policijas rīkojumi, ciktāl tie neaizstāj tiesas lēmumus spriedumu izpildes procesā bezstrīdus lietās un ciktāl šo lietu vēl var skatīt tiesā (X 2., 24. un turpm. Tiesu iekārtas 63. un 67., 1869. g. 10. marta noteik. 47. p., 1869. g. Kas. Nr. 705; 1870. g. Kas. Nr. 1347, 1779, 1915), bāriņtiesas, kā aizgādības, nevis tiesvedības institūcija (1869. g. Kas. Nr. 705, Popova l., 1870. g. Kas. Nr. 1101, Doroševska l.) u.t.t. Turpretī tiesu izpildītāju lēmumi var stāties likumīgā spēkā, vai tie būs jaunu vai iepriekšējo (1872. g. Kas. Nr. 478, Šutova l., Nr. 489, Tikunovas l.) tiesu vai šķīrējtiesas spriedumi, ko puses izraudzījušas likumīgā kārtībā un kurus šķīrējtiesas izšķirušas tām pieļemtajās robežās (Nol. 1367. u. turp., 1369., 1397. p.; 1870. g. Kas. Nr. 646).

Pat ārvalstu tiesu spriedumi var iegūt likumīgu spēku impērijā un tikt izpildīti, bet tikai ar krievu tiesas atļauju, kam vispirms jāpārlicinās, ka tie nesatur rīkojumus, kas ir pretēji sabiedriskajai kārtībai vai kurus nepieļauj Krievijas likumi⁸⁴) (Nol. 1274. 1279.). Jebkurā gadījumā var stāties spēkā tikai spriedumi, nevis blakus sūdzības vai rīkojumi (891. un turpmākie panti), pat ja pēdējiem bija izbeidzošs raksturs⁸⁵), jo tie neatrisina strīdu pēc būtības, neregulē materiāli-tiesiskās attiecības un tos var izmainīt un atcelt

-435-

tā pati tiesa apstākļu maiņas dēļ⁸⁶) (Nol. 891., 893. p.)

Šādam spriedumam ir jānāk no tiesas, kura par to var lemt, t.i., tai jābūt kompetentai šajā lietu kategorijā, piem., ja miertiesnesis, izspriežot lietu par valdījuma atjaunošanu, ir atrisinājis strīdu par īpašuma tiesībām uz nekustamo mantu, tad šī viņa sprieduma daļa nevarēs stāties likumīgā spēkā un netraucēs pusēm prasīt apgabaltiesai jaunu spriedumu par šo tiesību: saskaņā ar likumu miertiesnesis neizskata šo jautājumu (Nol. 73., 31. p.), lai arī būtu skatījies.

Tiesas kompetence ir viens no būtiskiem nosacījumiem procesuālās attiecības noteikšanai; bet, kā zināms, ir arī citi nosacījumi, bez kuru izpildes nevar noteikt esošo procesuālo attiecību, no kā izriet, ka nevar tapt patiess spriedums, kas spēj stāties likumīgā spēkā. Piemēram, ja strīds ir izspriests nepieaicinot atbildētāju, šāds spriedums viņam nebūs saistošs (1870. g. Kas. 1284). Šādu būtisko nosacījumu trūkums jāpierāda tam, kurš noraida sprieduma spēku, jo ar katru kompetentās tiesas nolēmumu tiek saistīts likumības pieņēmums. Tālāk spriedums jāiekļauj likumīgā formā, t.i., attiecīgi jāparaksta, jo

⁸³ Likumīgs administratīvo iestāžu rīkojums var būt prasību vai iebildumu pamatā, taču tas nav izņēmums exceptio rei judicatae.

⁸⁴ Par to sk. Fölix, Foelix, M. (Jean Jacques Gaspard), 1791-1853] *Traité du droit international privé*, II. sēj., Paris, 1866, n. 314 <https://archive.org/details/traitedudroitint01gaspgoog/page/n9/mode/2up?view=theater> un Budzinskis, 15. un turp. lpp., II sēj. II, 44. lpp.

⁸⁵ Par to juridisko spēku var runāt tikai šī vārda formālajā nozīmē, kad termiņa nokavējuma vai citu iemeslu dēļ tos vairs nav iespējams pārsūdzēt. Ja tiesa ir atteikusies izskatīt prasību vai sūdzību pēc būtības un tad tā pati prasība tiek celta vēlreiz, nenovēršot atteikuma iemeslus, tad saskaņā ar Princa terminoloģiju (Actionenrecht, § 96) pretējai pusei ir exceptio denegatae dijudicationis. Šī iebilduma nozīme nav liela vai, precīzāk, nenozīmīga, jo katrā šādā gadījumā ir vēlreiz jāapsver, vai atteikuma iemesli ir novērsti vai nē, un pēc tam jālemj par jaunu lēmumu.

⁸⁶ Tirdzniecības nolikums nosaka, ka spriedumā noteiktajam pie tā izpildes ir likuma spēks lietas dalībniekiem. (1743 un turp. p.).

neparakstītu aktu nevar uzskatīt par spēkā esošu tiesas spriedumu⁸⁷). Beidzot spriedumam formāli ir jāstājas likumīgā spēkā, t.i., tam jābūt *galīgā*, ko nevar apstrīdēt ar apelāciju vai atsaukt. Par galīgiem spriedumiem tiek uzskatīti: 1) tādi, kuri vispār nav pakļauti apelācijai – miertiesnešu spriedumi lietās, kuru vērtība nepārsniedz 30 rbļ. (Nol. 156. p.) un komercietiešu spriedumi, kuru vērtība nepārsniedz 3000 rbļ. galvaspilsētā un 1500 rbļ. citās pilsētās, bet pēc pušu kopīgas vienošanās par jebkuru summu (Nol. 30. p., Tirdz. nol. 1310., 1428., 1461., 1462. p.); 2) apelācijas instances nolēmumi, kas nav atsaucami, nav apelējami (Nol. 184., 892. p.) un 3) visi nolēmumi, kuros ir termiņa nokavējums atsaukšanas vai apelācijas iesniegšanai (Nol. 156., 892. p.). Te gan jāpiezīmē, ka arī šādi spriedumi, kas stājušies likumīgā spēkā, var tikt atcelti ārkārtas pārsūdzības kārtībā, piem., kasācijas kārtībā (Nol. 894. p., un Valsts Kanc. motīvi pie 892. p.); kamēr pastāv šāda iespēja, sprieduma likumīgais spēks vēl nav galīgs. Tikai pēc desmit gadu noilguma, kad vairs nevar prasīt tā atcelšanu vai pārskatīšanu (Nol. 806. p.), var teikt, ka sprieduma likumīgais spēks ir galīgs⁸⁸) (X, 2., 633. p.)

-436-

b) Sprieduma likumīgā spēka sekas un tvērums. Spriedums par lietas būtību, kas stāties likumīgā spēkā, nosaka pušu strīdīgās attiecības ar neapšaubāmu ticamību un galīgi, ciktāl jautājums par to ir tajā izlemts. Tādēļ, ja prasītāja prasība ar spriedumu atzīta par patiesu un apmierināmu, spriedums kļūst par formālu prasītāja tiesību sankciju, dod viņam jaunu patstāvīgu pamatu prasīt apmierinājumu no apsūdzētā atbildētāja. Prasītājam vairs nav pienākums šo prasību pamatot ar jebkādiem materiāliem iegūšanas līdzekļiem, nav atkārtoti jāatsaucas uz tiem argumentiem un pierādījumiem, uz tiem prasības faktiem, kurus viņš jau ir minējis un kuri ir izskatīti procesā. Viņš var apliecināt savu prasījumu tikai ar spriedumu kā formālu pamatu. Romas juristi šo prasījumu, kas izriet no sprieduma, sauca par *actio iudicati* vai *obligatio quae ex causa iudicati descendit, obligatio iudicatio*⁸⁹). Pēc sprieduma pieņemšanas vairs nav runas par prasītāja bijušajām pretenzijām, tās jau ir fiksētas un definētas spriedumā, tām jau ir jauna forma, jauns pamats, lai gan to dažādie piederumi, kuri netika ieviesti procesā un netika tajā risināti, var arī turpmāk saglabāt iepriekšējo veidolu, piemēram, galvojums, ķīla, nokavējuma procenti⁹⁰) utt. No sprieduma, kurā apsūdzēts atbildētājs, izriet tiesības prasīt piespiedu izpildi, proti, pirmkārt, — izpildu raksta izsniegšanu, kas kalpo kā pase izpildinstitūcijai (Nol. 926 un nākamais). — Un otrādi, ja atbildētājs ar spriedumu tiek attaisnots, ja prasītājs ir saņēmis prasības noraidījumu pēc būtības, tad viņa pretenzijas un sliksmes tiek novērstas uz visiem laikiem, pat ja tās bija pilnīgi pareizas savā materiālajā pamatojumā. Pēdējā gadījumā spriedums nonāk pretrunā ar civiltiesisko attiecību materiālo struktūru, noraida prasītāja faktiskās tiesības, kuras saskaņā ar taisnīguma ideju bija pakļautas tiesas aizsardzībai. Šāda nesaskaņa, protams, neietilpst likumdevēja nodomos un cerībās; tomēr kā izņēmuma parādība tā ir neizbēgama, jo tiesa izskata civiltiesiskās attiecības pēc tiem materiāliem, ko tai procesuālā formā ir izklāstījuši lietas dalībnieki, un

⁸⁷ Budzinskis, 14 un 15.lpp.

⁸⁸ Lēmuma stāšanās spēkā ir sava veida process. Jau rezolūcijas pasludināšanas brīdī tā kļūst saistoša tiesai (Nol. 891. p.) un var tikt pakļauta iepriekšējai izpildei (Nol. 138, 736. p u. turp.). Tāpēc likums runā par sprieduma spēkā esību jau šajā brīdī vai pat no rezolūcijas parakstīšanas brīža (X, 2, 632, Nol. 700., 705., 891. p.). *Exceptio rei iudicatae* rodas rezolūcijas pasludināšanas brīdī, lai gan tās nozīme ir ierobežota un nosacīta līdz atsaukšanas un pārsūdzības termiņu beigām; līdz tam tas savā saturā gandrīz sakrīt ar *exceptio litis pendentes* vai *exceptio rei iudicium deductae*.

⁸⁹ L. 6, 3. punkts, izrakt. 42, 1 (Ulp.): *iudicati actio perpetua est et rei persecutionem continet: item heredi et in heredem competit*. L. 4, § 7. Dig. turpat. L. 8, § 3 Dig. 46, 2.

⁹⁰ L. 8, § 3, Dig. 46, 1. L. 13, §4, Dig. 20, 1. L. 3 pr. Dig. 22, 1. Sk. Pobedonoscevs. § 1189 a piezīme.

šie materiāli dažkārt izrādās nepietiekami vienas vai otra puse vainas vai nolaidības dēļ, vai arī bez jebkādas vainas, piemēram, nelaimes gadījuma dēļ, dokumentu iznīcības ugunī utt. Lai vai kā, prasības noraidījums pēc būtības šādos gadījumos iznīcina prasījuma tiesības un tad pušu labajai sirdsapziņai atliek godīgi izšķirties savā starpā, ja tās vēlas⁹¹). Sprieduma nesaskaņa ar tiesību materiālo pamatojumu

-437-

var sekot gadījumā, ja tiesa atzina prasību par ievērtības vērtu, bet atbildētājs, iespējams, atstāja novārtā aizstāvību, nevēlējās vai nevarēja izstrādāt visus iebildumus un argumentus pret prasību, un rezultātā prasītājam tika piešķirtas tiesības, kuru viņam nebija. Tāpat kā pirmajā nesaskaņas gadījumā spriedums kalpo par tiesību izbeigšanai līdzekli, tā otrā gadījumā tas ir līdzeklis to iegūšanai vai nodibināšanai. Bet acīmredzot abi šie gadījumi nav normāli; vispārējais taisnīguma princips ir tāds, ka ar tiesas lēmumu tikai jānoskaidro un jānostiprina esošās civiltiesiskās attiecības, jānovērš strīdi un šaubas par civilajām tiesībām, jāatzīst šīs tiesības un jāatsakās no likumam neatbilstošas uzmāksšanās. Jebkurā gadījumā spriedums pēc būtības izbeidz strīdu, kuru tas ir izšķīris, un novērš to uz visiem laikiem. Ja strīds pēc tam tiktu celts atkārtoti, vai nu prasības veidā, vai no aizstāvības puses kādā citā procesā, tad pret viņu varētu celt iebildumu, ka lieta jau ir izlemta un ka izspriesto nevar pārspriest (*excertio rei judicatae*).

Saprotams, ka sprieduma juridiskam spēkam un uz to balstītajiem iebildumiem ir savas robežas un tie nevar iziet ārpus tā priekšmeta, par kuru spriedums taisīts, un personām, kurām šis process un tā rezultāti atzīstami par saistošiem. Juridiskā spēka robežas ir objektīvas, atkarībā no procesa priekšmeta, un subjektīvas, to nosaka ar spriedumu saistīto personu loku.

α) Katrs process ir prāva par civilām tiesībām (Nol. 1. p.), par privātām civiltiesiskām attiecībām⁹²). Tajās koncentrējās pušu prasības un argumenti; tas kalpo arī par sprieduma priekšmetu. Pušu prasības izriet no šīm tiesiskajām attiecībām, kā sekas no pamata. Piemēram, prasītājs izprasa lietu kā savu īpašumu no atbildētāja valdījuma, pieprasa kredītā aizdoto naudas summu, utt. Visas šādas prasības acīmredzami ir vērstas uz materiālām tiesiskām attiecībām, uz īpašumtiesībām, uz saistībām utt. Atbildētāja aizstāvība parasti mēģina atspēkot šos apgalvojumus, pierādīt, ka īpašumtiesības nepieder prasītājam, ka saistību tiesības viņš nav ieguvis vai tās ir beigušas tādā un tādā veidā. Prasītājs savukārt pierāda, ka tiesības ieguvis tādā un tādā veidā, un noraida oponenta apgalvojumus, ka tās ir beigušas vai ir viņa paša zaudētas. Mēs jau iepriekš esam norādījuši, ka tiesības, no kurām prasītājs atvasina prasību, sarunvalodā un arī

-438-

teorijā dēvē gan par priekšmetu, gan par prasības pamatu (sal. ar 50. § iepriekš). Un tiešām, abiem nosaukumiem ir jēga: pieņemsim, ka prasītājs pieprasa atdot savu lietu; ja šo lietu uzskata par viņa prasījuma priekšmetu, tad prasības saturs acīmredzot vispirms būs balstīts īpašumtiesībās; šīs tiesības ir viņa prasījuma pamatā lietas atdošanai. Bet iedomāsimies, ka

⁹¹ Romiešu juristi, kuri mūs visur pārsteidz ar dziļu taisnīguma apziņu un vēlmi to iespēju robežās aizsargāt no formas kaitīgās ietekmes, uzskatīja, ka atbildētājam, saņemot nepamatotu noraidījumu, paliek likumsakarīgs pienākums pret prasītāju, ka pēc šāda nolēmuma naturalis obligatio tiek saglabāts, un līdz ar to, ja atbildētājs labprātīgi samaksātu savu parādu prasītājam, viņam nebūtu tiesību to prasīt kā debitumu. *Licets enim absolutus sit, natura tamen debitor permanet.* (L. 60, pr. Dig. 12, 6) Tomēr romiešu juristi neturpināja šo ideju stingri visās tā nozīmēs; piemēram, pēc parādnieka attaisnošanas ķīlas tiek atbrīvotas, naturalis obligatio to netraucē, jo tas ne tikai netiek pieņemts, bet tieši otrādi, sprieduma juridiskais spēks runā pretī šim pieņēmumam, ja vien parādnieks labprātīgi, pēc sirdsapziņas, nav pieņēmis savu parādu un tā atzīšanu nav izpaudiv maksājumā. No jaunajiem rakstniekiem daži atzīst, citi noraida šo naturalis obligatio. Skat. Windscheid and Vangerow 1. cit

⁹² Vai par vairākām attiecībām. Šeit mēs ņemam vienu elementu, lai vienkāršotu priekšmeta analīzi.

atbildētājs apstrīd šīs tiesības, — prasītājam būs jāsniedz papildu pamatojums savai prasībai, proti, jāpierāda tiesību iegūšanas fakts, bet prasības iemesla noliegšanas gadījumā arī jāpierāda tiesību aizskārums fakts; tie ir pamata fakti, uz kuriem viņš pieprasa īpašuma tiesību atzīšanu un pēc tam lietas atdošanu; pašas tiesības, kuru atzīšanu viņš pieprasa, kalpot par viņa prasības priekšmetu. Tādas pašas nokrāsas ir vērojamas arī personīgās prasībās, tikai šeit vēl skaidrāk redzams, ka patiesais prasības priekšmets ir pašas saistību tiesībām, bet tās pamatā — šo tiesību iegūšanas fakts. Arī negatīvajās prasībās: to priekšmets ir ar kādu tiesību aktu saistītas tiesiskas attiecības, bet prasības pamats ir akta spēkā neesamība vai defekts, kas izriet no kādiem apstākļiem.

Pēc šīm sākotnējām piezīmēm mēs tagad varam formulēt vispārēju principu, kas nosaka spriedumu likumīgā spēka objektīvo pusi. To veido tas, ka spriedums stājas spēkā tikai attiecībā uz strīda priekšmetu, kas tiek meklēts un apstrīdēts uz tā pašā pamata (Nol. 895. p.). Tas novērš katru strīdu, kurā izrādās subjekta un pamata identitāte ar jau izlemto lietu⁹³. Ar priekšmetu šeit jāsaprot lieta, ko prasītājs meklē, pamatojoties uz īpašuma tiesībām, un pašas tiesības, par kurām notiek strīds. Protams, dažādas tiesības, piemēram, valdījums un īpašums, kalpo arī par īpašu prasību priekšmetiem⁹⁴) un dažādas atsevišķas lietas var izprasīt ar atsevišķām prasībām, ja vien šīs lietas neietilpst vienas tiesības sastāvā un nav apvienotas tās veselumā. Pēdējā gadījumā, kam tiek liegts veselums, tam tiek liegtas daļas; kurš prasīja visu īpašumu, bet saņēma noraidījumu, tas vairs nevar prasīt šī īpašuma daļas. Tas pats sakāms par mantojuma tiesībām kopumā un par mantošanas tiesībām uz atsevišķām lietām vai vērtībām⁹⁵).

Un otrādi, prasības atteikums attiecībā uz daļu, pamatojoties uz visu tiesību noliegšanu, var būt līdzvērtīgs atteikumam kopumā un citās daļās; t. i., kam

-439-

noraidīja prasību par mantojuma daļu, pamatojoties uz to, ka viņš vispār nav mantinieks, tas vairs nevar pieprasīt ne visu mantojumu, ne atsevišķas mantojuma tiesības⁹⁶).

No otras puses, ir skaidrs, ka gan dažādas, gan vienas un tās pašas tiesības var meklēt atsevišķi, ja prasību pamati ir atšķirīgi. Ar prasības pamatu mēs saprotam, pirmkārt, aktīvo pamatu, t. i., iegūstošos faktus kā pozitīvu prasību pamatu, aktu nederīgumu vai defektu ar tās cēloņiem, kā negatīvu prasību pamatu. Ja prasījumu pamati ir atšķirīgi, tad arī no tiem izrietošie prasījumi būs atšķirīgi, un līdz ar to viens atrisinājums neattiecas uz otru. Īpaši skaidri tas izpaužas saistību prasībās, jo katra saistība ir kaut kas īpašs, jo tās izriet no īpaša pamata, ar kuru kopumā ir saistīts tās liktenis⁹⁷). Dažkārt šis skaidrojums ir tīri formāls; piem., vienlaicīgi tiek veikts lielas summas aizņēmums, bet pēc dažādiem vekseliem vai aizdevuma vēstulēm, viens pamats (aizdevuma fakts) tiek saskaldīts vairākos un rodas tik saistību, cik ir pamatu. Par katru saistību aktu iespējama atsevišķa prasība. Īpašuma tiesībās ar tās pamatiem tik krasi neatspoguļojas tiesību individualitāte, tomēr arī šeit jāpieļauj, ka par katru atsevišķu iegūšanas pamatu ir iespējama īpaša prasība, ciktāl šis

⁹³L. 12-14. Dig. 44, 2: *inspiciendum est, an idem corpus sit, — idem jus, eadem causa petendi et eadem condicio personarum*. L. 3, *ut quoties eadem quaestio inter easdem personas revocatur*.

⁹⁴Līdz ar to pēc prasības par valdījuma atjaunošanu ir iespējams celt prasību par īpašumtiesībām uz to pašu īpašumu. L. 14, § 3. Dig. h. t (Paul.): *si quis interdicto egerit de possessione, postea in rem agens non repellitur per izņēmums, quoniam in interdicto possessio, in actione praeiudicium vertitur*.

⁹⁵L. 7 pr. Dig. h. t, (Ulp.): *Si quis, cum totum petisset, partem petat, exceptio rei iudicatae nocet, nam pars in toto est: eadem enim res accipitur et si pars petatur ejus, quod totum petitum mest; nec interest, utrum in corpore hoc quaeratur, an in quantitate, vel in iure utt*.

⁹⁶L. 3, 7, § 4. Dig. h. t (Ulp.)

⁹⁷L. 14, § 2. Dig. h. t (Paul): *singulae obligationes singulas causas sequuntur* (Momsena lasījums).

pamats netika izskatīts un izspriests iepriekšējā prāvā (Pobed. § 1134⁹⁸). Tas attiecas ne tikai uz gadījumiem, kad pēc sprieduma pieņemšanas rodas jauns pamats, bet arī uz tiem, kad procesa gaitā pastāvēja dažādi pamati, bet prasība celta uz viena pamata un noraidīta arī, neņemot vērā citus pamatus; piem. kuram nevedās ar pēdējās gribas rīkojumu, tas joprojām var prasīt mantojumu kā likumīgais mantinieks; turpretim, ja visi pamati vienlaicīgi tika izspiesti iepriekšējā prāvā, tad jauna strīda iespēja uz visiem šiem pamatiem dabiski tiek izslēgta⁹⁹.

Šeit mums jāatzīmē viens svarīgs noteikums. Prasību pamatojums ir jānošķir no argumentiem un papildu pierādījumiem, kas var būt nepieciešami, lai apliecinātu prasības pamatojumu. Izvirzot jebkādu prasības pamatu, prasītājam ir pienākums to atbalstīt ar visiem turpmākajiem argumentiem, faktiem, likuma pantiem un juridiskiem apsvērumiem kopumā, un, ja viņa prasība tiek noraidīta, viņš nevar atjaunot tiesvedību tikai tādēļ, ka radies kāds jauns motīvs, jauns pierādījums (Nol. 894., 187., 794., 805. p., 1870. g. Kas. l. Nr. 920) vai viņš iepazīs kādu jaunu likuma pantu.

Tāpat atbildētājam, noraidot prasību, ir jāizsaka visi savi iebildumi pret to un viņam nav tiesību ierosināt pēc galīgā

-440-

sprieduma jaunu strīdu tikai tāpēc, ka viņš tagad vēlētos atspēkot atrisināto lietu ar jaunu iebildumu (turpat, Pobedon. § 1133). Ne pamatu identitāte, ne objekta identitāte netiek pārkāpta ar dažādām modifikācijām¹⁰⁰, sekundāra rakstura argumentiem un motīviem¹⁰¹).

Tālāk prasības pamats ietver arī prasības pamatojumu (pasīvais pamats). Prasība var tikt noraidīta vienā tiesvedībā, jo, piemēram, prasītājam litis contestatio laikā nebija iemesla rīkoties, atbildētājs nebija prasāmās lietas īpašnieks, nebija saistību nokavējuma sakarā ar termiņa kavējumu utt. Vēlāk patiešām var rasties prasības pamats, un nav šaubu, ka šādā gadījumā var tikt celta jauna prasība. Excertio rei judicata uz to neattiecas¹⁰²) (Pobedon. § 1139). Ja dažādi argumenti, piemēram, procesa laikā pastāvēja dažādi līguma pārkāpumi, tad jāskatās, vai tie visi iekļauti šajā procesā vai nav, un var piebilst, ka iespējami dažādi likuma pārkāpumi, kad procesā tiek likvidētas kādas sarežģītas pušu attiecības, prasītājs parasti iekļauj vairākus motīvus un argumentus tieši šajā procesā.

Tiesas spriedums, kā minēts iepriekš, ir tieša atbilde tikai uz prasību. Tas tieši nosaka tikai prasījuma tiesiskās attiecības. Taču, lai nonāktu pie šī atzinuma, tiesa izskata un risina arī dažādus citus jautājumus, kas nav tiešais procesa priekšmets, bet ko saistībā ar to izvirzījis prasītājs vai atbildētājs. Tas ietver dažāda veida prejudiciālus jautājumus, kuri ir vajadzīgi prasības izskatīšanā, kā nepieciešams nosacījums tās

⁹⁸ Победоносцев, К. П. Судебное руководство. Сборник правил, положений и примеров, извлеченных из теории и практики гражданского судопроизводства с полным указателем к судебном и распорядительным решениям по сему предмету кассационных департаментов Сената. – Санкт-Петербург : Печатня В. И. Головина, 1872. [Šeit un turpmāk – Pobedon.]

⁹⁹ Šajā formulējumā taisnīga izrādās romiešu jurista atziņa: cum in rem ago non expressa causa, ex qua rem meam esse dico, omnes causae una petitione adprehenduntur; neque enim amplius quam semel res mea esse potest. L. 14. § 2. Dig. h. t. (Paul). Zināms, ka šīs atziņas tulkojums ir ļoti diskutabls. Sk. Windscheida § 130, 6. piezīmi.

¹⁰⁰ Interesantu šādas modifikācijas piemēru skatiet L. 26 pr. Dig. h. t. (Afric): egi tecum jus mihi esse aedes meas usque ad 10 redes altius tollere: rogo te ut a meo jus mihi esse usque ad 20 redes altius tollere: excertio rei judicatae procul dubio obstabit. Šis gadījums atbilst noteikumam: kam atteikts mazumā, tam tiek liegts vairumā.

¹⁰¹ L. 5 un 25, § 1 Dig. h. t.

¹⁰² L. 9, 17 Dig. h. t. Si rem meam a te petiero, tu autem ideo fueris absolutus quod prorobaueris sine dolo malo te desisse possidere, deinde postea coereris possidere et ego a te petam: non nocebit mihi excertio rei judicatae.

izšķiršanai, bet kas var ļoti atšķirties no tās. Piemēram, kāds prasa mantojumu pēc likuma, saistībā ar šo prasību rodas strīds par parta dzimšanas likumību, ko tiesa risina vienā un tajā pašā mantošanas procesā; pieņemsim, ka prasību noraidīja, jo viņš netika atzīts par likumīgā laulībā dzimušu. Vai šī pēdējā jautājuma risinājums viņam ir galīgs vai nē? Vai tas traucē tiesai to izšķirt ar citu prasību, par citu mantojumu vai it īpaši par likumīgām izcelsmes tiesībām? Cits piemērs: aizdevējs pieprasa procentus uz aizdevuma vēstules pamata; tiesa prasību par procentu piedziņu noraida, atzīstot aizdevuma vēstuli par spēkā neesošu. Vai prasītājs, neatzīstot šī prejudiciāla nolēmuma saistīgumu, var celt prasību par kapitāla atmaksu uz šīs vēstules pamata vai par akta atzīšanu par autentisku? Turklāt, lai atbildētu uz prasību, tiesa atzīst vai noraida dažādus, dažkārt ļoti attālus faktus, ko prasītājs minējis savas prasības pamatojumam. Ja tie paši fakti vēlāk tiek minēti citā lietā, lai pamatotu vai atspēkotu citu prasību, tad

-441-

vai tiesai ir saistošs iepriekšējais viedoklis par tiem, vai ne? Beidzot atbildētājs arī no savas puses iesniedz materiālus, kas tiesai jāizvērtē, lai izspriestu lietu, viņa iebildumi ir jāatzīst par pareiziem vai jānoraida, lai tiesa pēc tam varētu taisīt spriedumu. Daži iebildumi, piemēram par ieskaitu, var attiekties uz citām attiecībām nekā procesā ieviestās attiecības. Tā saistībā ar piemēram 500 rubļu ieskaitu, tiesai būs jāapmierina vai jānoraida 5000 rubļu saistība, kas uzrādīta ieskaitam. Vai atbilde uz šo jautājumu ir saistoša atbildētājam un cik lielā mērā?

Visa šī tēma zinātnē ir diezgan diskutabla¹⁰³). Pēc dažu juristu domām, katrs jautājums, kas procesā atrisināts ar galīgo spriedumu, nevar vēlāk tikt pārspriests, *quoties adem quaestio inter easdem personas revocatur*¹⁰⁴). Šis spriedums jau prejudicē citus spriedumus, pat citās lietās. Kāds jaunais rakstnieks šim nolūkam ir pat izdomājis īpašu iebildumu — *eksceptio praejudicii*¹⁰⁵). Turpretim citi juristi norāda, ka spriedums tieši attiecas tikai uz prasījumu, nevis uz meklējamiem faktiem vai prejudiciāliem jautājumiem. Tajā var būt ietverts spriedums par atbildētāja tiesībām un prasījumiem, bet tikai tādā mērā, ka prasības tiesību atzīšana vienlaikus ietver, piemēram, atbildētāja pretenziju noliegšanu, atzīstot īpašumtiesības prasītājam, to pašu tiesību atteikumu atbildētājam; gluži pretēji, spriedumā nekad nav ietverta patstāvīga rezolūcija par atbildētāja pozitīvajām tiesībām¹⁰⁶). Tāpēc tas attiecas tikai uz prasījuma tiesībām un izriet tikai no sprieduma par prasībā ietvertajām tiesībām, tā ka sprieduma likumīgā spēka jēdziens šī vārda materiālajā nozīmē neattiecas uz jautājumiem par atsevišķu faktu vai juridisku elementu patiesumu vai melīgumu, uz kuriem pamatojas spriedums¹⁰⁷). Šie spriedumu juridiskā spēka ierobežojumi pieņemti arī jaunajā Vācijas Civilprocesā¹⁰⁸), tā motīvos tiek izvēsta ideja, ka sprieduma spēks nevar pārsniegt atsevišķas prāvas

¹⁰³ Dažkārt to dēvē par sprieduma likumīgā spēka esības pamatotību (*Rechtskraft der Entscheidungsgründe*), taču tas nav gluži precīzs un neviennozīmīgs nosaukums. Nav šaubu, ka tiesas apsvērumiem, tās likumu pantu interpretācijai nevar būt likuma spēks (1871. g., Kas. L. Nr. 485. Pobedon. § 1136-7). Tiesas sniegtais pamatojums ir tikai līdzeklis sprieduma interpretācijai (Schmitt, § 254). Bet, no otras puses, ciktāl to pieļauj prasība, sprieduma likumīgais spēks nav atkarīgs no tā daļu ārējā izkārtojuma nolēmuma aktā, no tā, ka tās ir ievietotas tieši tā noslēgumā, tenor vai dispositif (BGB § 278). Kleinschrod, § 15, Milovidov, 23. un turpmākie.

¹⁰⁴ Windscheid, § 130, apm. 19-21, Savigny, §291 un turpmāk.

¹⁰⁵ Prinz, § 98.

¹⁰⁶ Unger, II, pp. 639, 640. Kleinschrod, § 14, p. 172. ff., 177. ff.

¹⁰⁷ Wetzel, § 47, apm. 96 ff..

¹⁰⁸ Vācijas proc. § 278 Motīvi, 287. lpp. un turpmāk. Kleinschrod, 176. lpp. Interesants ir arī viens no nesenajiem Prūsijas Virstribunāla lēmumiem (*Entscheidungen*. 6 Folge 8 Band, nr. 40, S. 312, 1872. g.). kurā atzīts, ka tas, kurs prasīja daļu no parāda un saņēma noraidījumu, saistībā ar visu parādu, nezaudē tiesības celt tiesā prasību par atlikušo parāda daļu un *res judicata* šeit nav piemērojams.

mērķi un to pušu nodomus, kuras ir identificējušas strīda priekšmetu prasījuma punktā (petitum) un šajā prāvā gaida tiesas spriedumu tikai par šo strīdīgo punktu; spriedums nedrīkst radīt sekas, kuras lietas dalībnieki tiesvedības laikā nemaz neapzinājās. Šo pēdējo viedokli nevar neatzīt par gana pamatotu: spriedums nosaka attiecības, uz kurām koncentrējas sākotnējā prasība (1872. g. Kas. spr. Nr. 23, Balandoviča l.) vai pretprasība, viss viens (1873. g., Kas. spr. Nr. 24, Lanina pr. l.). Pārējais procesa materiāls tiek apspriests un fiksēts nevis kā patstāvīgs gala sprieduma priekšmets, bet tikai kā prātojums prasāmo attiecību pamatojumam, lai konstatētu to dažādos momentus un puses. Tikai šajā ziņā visi jautājumi par faktiem, iebildumiem, prejudiciāliem punktiem utt., ko atrisinājusi tiesa, tiek uzskatīti par galīgi izspriestiem, t.i. ciktāl tie ir daļa no šīs attiecības, kā tās momenti vai piederumi, uz tiem attiecināms sprieduma likumīgais spēks. Spriedums par ieskaitam iesniegto prasījumu stājas spēkā tikai turpmākā ieskaista apmērā. Bet, ja vēlāk izrādīsies, ka ieskaists kādā no daļām nebija spēkā, tad prasītājs var prasīt apmierinājumu, ko viņš atbilstoši savām tiesībām nesaņēma ar iepriekšējo spriedumu)¹⁰⁹.

ß) S u b j e k t ī v ā a s p e k t ā sprieduma likumīgais spēks, protams, ir saistošs tikai prāvniekiem (Nol. 895. p.), pārstāvamajiem (sal. iepriekš § 47 un 48) un saistību pārņēmējiem (§ 49). Visiem pārējiem procesa dalībniekiem, kuri tajā nepiedalījās, tas ir *res inter alios acta* un nevar tiem kaitēt¹¹⁰). (1871. g. Kas. spr. Nr. 185, Litvinova u.c. l.). Ar partiem te jāsaprot ne tikai galvenās puses, bet arī trešās personas, kuras iestājušās vai iesaistītas prāvā (§ 40—43), bet ne pārstāvji: persona, kura ir zaudējusi lietu kā pārstāvis, aizbildnis vai aizgādnis, var vēlāk uzsākt prāvu savā vārdā un paša interesēs, jo šī jaunā loma būs pilnīgi atšķirīga, salīdzinot ar iepriekšējo; pārstāvis darbojas citas personas interesēs, bet savu tiesību aizstāvības prāvā, viņš darbojas savās interesēs¹¹¹).

Ar pārstāvamām personām šeit saprot personas, kurām prāvā bija brīvprātīgi vai likumiski pārstāvji.

Tam var pievienot arī dažus gadījumus, kad tiesas spriedumiem ir reflektējoša iedarbība. Piemēram, prāvā par likumīgu izcelsmi, spriedums, kas taisīts lietā ar ģimenes galvu, ir saistošs arī visiem pārējiem ģimenes locekļiem (Nol. 1352., 1853. p.), jo ģimenes galva ir *ligitimus contra lictor* šādās prāvās (Nol. 1348. p.), it kā visas dzimtas pārstāvis¹¹²). Tāpat dažos gadījumos tiesas spriedums ir labvēlīgs trešajām personām, kuras nav piedalījušās

¹⁰⁹ Jautājums par sprieduma likumīgo spēkus saistībā ar ieskaitu tiek risināts dažādi. Romas juristi izšķīra divus gadījumus: kad ieskaists tika atteikts tikai tāpēc, ka ieskaists bija nepieņemams, vai arī pati prasība, kas izvirzīta ieskaitam, tika atzīta par nepareizu; pēdējā gadījumā ir piemērojams *exceptio rei judicatae* (L. 8 § 2. Dig. 3, 5. L. 18 § 4. Dig. 13, 6. L. 7 § 1. Dig. 16, 2. L. 1 § 4. Dig. 27., 4.). No jaunajiem rakstniekiem daži iebilst pret sprieduma likumīgi spēku jebkura ieskaista gadījumā, izņemot tikai tad, ja ieskaists ir iesniegts pretpasības veidā (Prinz, 289. lpp.). Mūsu tekstā ir pieņemts noteikums no jaunā Vācijas Civilprocesa projekta § 278.

¹¹⁰ L. 2 Cod. 7, 56; *res inter alios judicatae neque emolumentum afferre his, qui non iudicio interfuerunt, neque praejudicium solent irrogare*. L. 3, 22, 29. Dig. h. t.

¹¹¹ Code Napol. 1351: *il faut que la demande soit entre les mêmes parties et formée par elles et contre elles en la même qualité*. [prasībai jābūt starp tām pašām pusēm un tām jābūt iesniegtām pret tām vienā un tajā pašā statusā]

¹¹² Saskaņā ar dažiem tiesību aktiem tas ietver arī legatāru pienākumu attiecībā uz tiesas spriedumu par pēdējās gribas akta spēkā neesamību lietā starp likumīgiem mantiniekiem un testamentāriem. Šis pienākums ir pamatots ar to, ka attiecībā uz legatāriem pastāv *eadem vel major vincendi ratio* un ka saskaņā ar testamentu kā ieinteresētā persona tā saglabāšanā, šajā lietā viņš ir *ligitimus contradictor*. Šī saistība ir atkarīga no dažiem nosacījumiem, piemēram, mantiniekam saskaņā ar testamentu ir jāzaudē *process non ob suam contumaciam et culpam* vai *ex facto suo* (Schmitt, Bayer. Pr. I, § 253). Salīdz. Prinz, § 93, saskaņā ar kuru mantinieks, ja tiek celta prasība par legāta izpildi, var pamatot savu iebildumu nevis ar *inter alios judicata spēku*, bet gan ar testamenta spēkā neesību..

prāvā, spriedumam ir refleksa ietekme uz viņu interesēm. Tā, ja no vairākiem vispārējo tiesību vai pienākumu līdzdalībniekiem tikai viens līdzdalībnieks piedalās prāvā bez citu pilnvarojuma, tad parasti viņš ir leģitimus contradictor tikai pro sua parte, un spriedums, kas taisīts viņa labā vai pret viņu, nevar dot ne labumu, ne kaitējumu citiem līdzdalībniekiem. Bet, ja viņa aizsargātās tiesības bija saistītas ar koreālu vai nedalāmu saistību vai ar neatdalāmu servitūtu kopīgā īpašumā, tad spriedums, kas pieņemts tā labā, dabiski ietekmē pārējo līdzdalībnieku labumu. Spriedumiem pret vienu no līdzdalībniekiem, parasti nevajadzētu kaitēt pārējiem, ja viņu biedrs ir rīkojies bez viņu pilnvarojuma, jo pretējā gadījumā tas būtu pretrunā ar principu: ne inauditus condemnatur¹¹³). Tomēr ir gadījumi, kad sprieduma piespiedu izpilde neizbēgami skars arī citus līdzdalībniekus, piemēram, kad piešķirtas kopīpašuma šķērsošanas tiesības. Šādā gadījumā daži juristi uzskata šo spriedumu par saistošu visiem kopīpašniekiem¹¹⁴), citi noraida šo saistību¹¹⁵). Mūsaprāt, kopīpašnieki, kuri nepiedalījās prāvā, var lūgt atcelt šo spriedumu¹¹⁶) (Nol. 795. p.)

Un protams, sprieduma likumīgais spēks ir saistošs arī pušu tiesību pārņēmējiem, gan kopīgajiem (X, I, 1258., 1259. p.), gan atsevišķiem, ja pēdējie ir iegādājušies strīdus īpašumu no lietas dalībnieka pēc prāvas uzsākšanas¹¹⁷) (X, I, 1392. p.), bet ne pirms tam (sk. iepriekš

-444-

§ 49 un 375. lpp.). Ja viņi to būtu iegādājušies agrāk, iepriekšējā īpašnieka lieta viņiem būtu bijusi sveša lieta (res inter alios iudicata), un šis spriedums viņiem nebūtu saistošs; līdz ar to viņi nevarētu lūgt atcelt šādu spriedumu kā trešās personas, kas nebija iesaistītas prāvā (1870. g. Kas. spr. Nr. 1401 Arcibaševas l. Sal. iepriekš § 62, 287. lpp. 6.).

Barons J. Romiešu civiltiesību sistēma 1898¹¹⁸

Dernburgs G. Pandekti 1906¹¹⁹

§ 160. Tiesas sprieduma likuma spēks no formāla un materiālā skatupunkta¹²⁰

§ 161. *Exceptio rei iudicatae*¹²¹

§ 162. Tiesas sprieduma ietekme par labu un uz trešajām personām¹²²

¹¹³ Schmitt, 1. cit. Windscheid, § 132, 5. piez. Budzinskis, 27. lpp.

¹¹⁴ Savigni, § 301, ii piezīme, (izņemot spriedums par servitus oneris ferendi). Baron, Gesamtrechtsverhältnisse, стр. 160 ff. Touler, X, § 207.

¹¹⁵ Windscheid, 1. cit.

¹¹⁶ Porhier, III, 675. lpp. Budzinskis, 28. lpp. Sal. II. sēj., § 123.

¹¹⁷ Bavārijas nolikums § 179, 498. Schmitt, т. I, стр. 696.

¹¹⁸ Барон Система римского гражданского права. Перевел с пятого немецкого издания Л. Петражицкий. Москва, Типо-литография Высочайше утвержд. Т-ва И. Н. Кушноров и Ко. 1898, с. 221.-228. Pieejams: [§ 97. А. Законная сила решения: Billow, Absolute Rechtskraft des Urtheils. 1894.— Savigny, §§280-301 и \(scicenter.online\)](#)

¹¹⁹ Пандекты: Перевод с немецкого. Общая часть. Т. I / Дернбург Г.; под ред.: П. Соколовский; Пер.: Г. Фон Рехенберг. М.: Унив. тип., 1906, с. 435—442. Pieejams: [Страница:Дернбург. Пандекты. Т. I \(1906\).djvu/450 — Викитека \(wikisource.org\)](#) un turpmākās.

¹²⁰ Turpat 435- 437. lpp.

¹²¹ Turpat 437.- 440. lpp.

¹²² Turpat 440.- 442. lpp.

§ 89. Par tiesas spriedumu

Likumīgi spēkā stāties tiesas spriedums pārtrauc pušu bijušo strīdu un izslēdz šīs paša lietas atkārtotu izskatīšanu pēc būtības.

-99-

Res judicata pro veritate accipitur, vēsta avoti, pusēm bez ierunām jāpakļaujas spriedumam.

Ja atbildētājam piespriests kāds izpildījums prasītāja labā, tad prasītājs varēja celt *actio iudicati*, uz kura pamata prasīt šo izpildījumu, atsaucoties tikai uz šo spriedumu; mūsdienu tiesībās *actio iudicati* vietā viņš nepastarpināti pieprasa izpildu raksta izdošanu.

Ja prasība tiek noraidīta, tad atbildētājs, atkārtotas prasības celšanas gadījumā, var aizstāvēties pret prasītāju ar *exceptio rei iudicatae*, turklāt šī ieruna neaptver tikai minēto gadījumu. Tai ir vispārējs pielietojums, quotiens eadem quaestio inter eadem personas revocatur. Tomēr tiek nošķirti lietiskie un personiskie prasījumi.

Saistībā ar personiskiem prasījumiem nedrīkst prasīt idem ex eadem causa, bet var prasīt ex alia causa; piem., prasītājs, kurš paziņo, ka viņam ex donato no atbildētāja pienākas zirgs vai māja u.t.t. un saņem noraidījumu, var celt jaunu prasību, apgalvojot, ka viņam no atbildētāja tas pats objekts pienākas kā ex emto.

Saistībā ar lietiskiem prasījumiem, nevar prasīt idem lai arī ex alia causa, jo lietiskie prasījumu bija vērsti uz šo tiesību atzīšanu prasītājam nenorādāt iegūšanas īpašo pamatu; tādejādi prāvas laikā varēja atsaukties uz visiem iespējamiem apstrīdēto tiesību iegūšanas pamatiem, piem., prasītājs varēja paziņot, ka viņš strīdus objektu ieguva ex emto, ex donato, ex legato u.t.t., tomēr pēc prasības noraidīšanas, viņš nevarēja celt to pašu prasījumu uz pirmatnējā prāvā neminētā pamata. Šis noteikums pieļauj divas atkāpes: ja iegūšanas pamats, uz kuru atsaucas prasītājs, radās vēlāk, pēc sprieduma taisīšanas pirmatnējā prāvā; ja pirmatnējā prasība bija celta uz īpašo pamatu šo tiesību ieguvē (expressa causa). Mūsdienās šīm atšķirībām vairs nav nozīmes, jo lietiskie prasījumi pakļaujas tiem pašiem nosacījumiem, kā personiskie, t. i. var atjaunot iepriekšējo lietisko prasījumu, ja būs norāde uz *alia causa*.

Tiesas sprieduma spēks attiecas tikai uz prāvniekiem un viņu tiesību pārņēmējiem (vai vispār uz personām, kuras savas tiesības atvasina no prāvnieka tiesībām, par kuru ir taisīts spriedums). Tikai izņēmumu kārtā tas attiecas uz citām personām; piem., dažiem spriedumiem īpašumtiesībās ir absolūta nozīme.

Tjutrjumovs I. Civilprocess 1923¹³²

Par tiesas sprieduma izpildi

Tiesas sprieduma likumīgais spēks¹³³

Sprieduma saistošais spēks tiesai un prāvniekiem¹³⁴

Par tiesas sprieduma likumīgā spēkā stāšanās nosacījumiem¹³⁵

¹³² Тютрюмов И. М. Устав Гражданского судопроизводства с законодательными мотивами, разъяснениями Правительствующего Сената и комментариями русских юристов. Т. 2-ой. Рига, издание Давида Гликсмана, 1923, с. 1613–1636. Izvilkumi.

¹³³ Turpat 1613.-1619 lpp.

¹³⁴ Turpat 1620.-1625. lpp.

¹³⁵ Turpat 1625.-1635. lpp.

Tjutrjumovs I Civilprocess 1925¹³⁶

§ 118 Tiesas spriedums^{137, 138}

§ 121 Tiesas sprieduma likumīgais spēks¹³⁹

Bukovskis V. Civīlprocesa mācības grāmata 1933¹⁴⁰

§ 106. Sprieduma likumīgais spēks

(izvilkumi)

(..) Spriedumi stājas likumīgā spēkā, iegūst it kā speciāla likuma spēku (*Rechtskraft des Urteils; auctoritas rei judicatae*). (..) Ar sprieduma spēkā stāšanās momentu likums saista zināmas juridiskas sekas, kuru pamatā ir prezumpcija, ka tiesa izšķīrusi strīdīgo lietu pilnā saskaņā ar patiesību (*res judicata pro veritate accipitur*) un ka viņa vairs nav grozāma un ir uz-

-435-

skatāma par galīgi izspriestu. Uz šās prezumpcijas balstās *auctoritas rei judicatae*. No sprieduma spēkā stāšanās izrietošās sekas ir šādas. 1) Pēc vispārējā principa spēkā stāties spriedums uzskatāms par negrozāmu. Šī sprieduma negrozāmība vai pastāvība pēc Civilproc. nolikuma 1014. (891.) p. (1914. g. redakcijā) patiesībā tika ievērota jau pēc rezolūcijas pasludināšanas [C. pr. n. 805. (703.) un 1014. (891.) p.], pie kam agrāk tiesai pašai vairs nebija tiesības ne grozīt, ne atcelt to. Mūsu procesuālais likums, pretēji materiālām tiesībām (sk. Civillik. 4462.p.¹⁴¹ in fine pirms 1925. g. pārgroz.), agrāk stingri pieturējās romiešu principam par tiesas pasludinātās rezolūcijas negrozāmību¹⁴² un nepielaida nekādus labojumus un grozījumus pasludinātā spriedumā. Praksē tomēr tiesas pielaistās pārrakstīšanās un acīmredzamu kļūdu izlabošanu izdarīja:

a) vai nu augstākā instancē pārsūdzības kārtībā, vai

-436-

¹³⁶ И.М.Тютрюмов Гражданский процесс. Юрев, Изд. Книжного магазина Я.Паудсеп, 1925, с. 435-443. Pieejams: https://rusneb.ru/catalog/000199_000009_002446721/

¹³⁷ Turpat 435-434. lpp.

¹³⁸ Проф. Малышев – „Курс”, т. I, § 80 ; Энгельман – „Курс” § 54; Васьковский – „Учебн. ”, §88; Гольмстен – „Учебн. ”, стр. 263–267; Яблочков – „Учебн.” стр. 175–180; Малинан – „Убеждение судьи в гражд. процессе”; Анненков – „Усмотрение суда в гражд. проц.” (Ж. Гр. и Уг. пр. 1889 г. кн. IV; Исаченко – „Русск. гражд. суд. ”, т. 1, §§ 107–114; А. Верещагин – „О недостатках принятой системы изложения судебных решений” (Ж. М. Ю 1905 г., кн. 9; Юренев – „О решении” (Ж. Гр. и Уг. пр. 1889 г. кн. IX; ; Я. Г. Есапович – „О толковании закона при решении гражд. дел” (Ж. М. Ю. 1891 г., кн. 2, стр. 84–112); Миловидов – „Законная сила судебного решения”.

¹³⁹ Turpat 441-443. lpp.

¹⁴⁰ [Civīlprocesa mācības grāmata \(1933\) \(Indb.lv\)](#) 434.–443.lpp.

¹⁴¹ CL 2346. panta otrā daļa.

¹⁴² L. 55 Dig. 42, 1 *Ulpianus libro 51, ad sabinum: Iudex postea quam semel sententiam dixit, postea iudex esse desinit: et hoc jure utimur, ut iudex, qui semel vel pluris, vel minoris condemnavit, amplius corrigere sententiam suam non possit: semel enim male seu bene officio functus est.* Šis romiešu tiesību ieskats, ka tiesnesis, pēc sprieduma pasludināšanas, vairs nav tiesnesis — bija pilnīgi saprotams un izskaidrojams ar to, ka *iudex privatus* bija prāvnieku izvēlēts vai arī prētora iecelts katrā atsevišķai lietai. Tomēr romiešu tiesības atzina, ka tiesneša pielaistas aritmētiskās kļūdas nestājas likumīgā spēkā un tamdēļ arī viņas nebija jāpārsūdz. Sk. L. I. § 1. Dig. *quae sententiae sine appellatione rescindantur* XLIX. tit 8 un Civillik. 4472. p. in fine, kuras pamatā ir šis romiešu tiesību avots. Tā kā šis materiālo tiesību noteikums neatbilda mūsu agrākiem Civilprocesa likumu noteikumiem, tad viņu 1925. g. atcēla (sk. Lik. kr. 1925. g. 188.).

b) tā pati tiesa, kas bija taisījusi spriedumu, pēdējā iztulkošanas ceļā pie viņa izpildīšanas¹⁴³ [C. pr. n. 224. (160.), 225. (161.) un 1098. (964.) p.]. Vēlāk krievu Senāts, rēķinoties ar prakses vajadzībām, paskaidroja, ka, izteicot spriedumu galīgā veidā, tiesai ir tiesība izlabot rezolutīvā daļā ieviesušās acīmredzamās kļūdas (Kr. Sen. spr. 1885. g. Nr. 69; 1876. g. Nr. 126; 1891. g. Nr. 11), atrunājot šos izlabojumus pie sprieduma izgatavošanas galīgā veidā.

Citādi šo jautājumu atrisina ārzemju likumdošana (Vācu ZPO 319., 320. un Austrijas ZPO 419.–22. p.).

Sekojojot ārzemju paraugam, arī mūsu procesa likumos ar 1930. g. noveli ievesti šādi jauni noteikumi.

Acīmredzamas kļūdas rezolūcijā tiesa var izlabot pati uz savu ierosinājumu, kā arī uz pušu lūgumu, bet tikai pirms sprieduma izgatavošanas galīgā veidā, pie kam tiesai jāaicina puses uz sēdi, kur noliek kļūdu izlabošana [C. pr. n. 1015. (891) p.].

Acīmredzamas pārrakstīšanās kļūdas spriedumā, kā arī izlaidumus, pretrunas vai neskaidrības – tiesa var izlabot tikai uz vienas vai otras puses lūgumu, pie kam attiecīgs lūgums pielaižams tikai septiņu dienu laikā, skaitot no tās dienas, kad spriedums izgatavots galīgā veidā. (..)

Beidzot acīmredzamas pārrakstīšanās kļūdas, kā arī izlaidumus, pretrunas, neskaidrības izpildu rakstā var izlabot

-437-

uz puses lūgumu līdz izpildīšanas sākumam tiesas priekšsēdētājs, kas izdevis izpildu rakstu. Ja priekšsēdētājam rodas grūtības izpildu raksta izlabošanā, vai ja izpildīšana jau uzsākta, tad izlabošanu var izdarīt tiesa blakus sūdzības kārtībā, pie kam tiesai jāauzicina puses uz sēdi, kura nolikta kļūdas izlabošanai [C. pr. n. 1058. (931¹) p.]. (..)

2) Spriedums, kas stājies likumīgā spēkā, nav apgājams; to nevar pārsūdzēt pēc būtības, tas nepielaiž strīdu un izslēdz iespēju celt jaunu prasību, kas būtu identiska izšķirtai prasībai [C. pr. n. 1021. (895.) p.]. Ja celta šāda identiska prasība, otrai pusei ir tiesība izlietot iebildumu par prasības dzēšanu ar tiesas sprieduma spēku (*exceptio rei judicatae*) [C. pr. n. 680. (589.) p.]. Tādu iebildumu pusei gan ir tiesība celt vēl pirms sprieduma spēkā stāšanās. Lai konkrēto prasību varētu uzskatīt par pilnīgi identisku ar izspriestu prasību, ir nepieciešama:

- a) prāvnieku identitāte abās prasībās, kaut arī viņu tiesību pēcnācēju personās;
- b) strīdīgā objekta identitāte un
- c) abu prasību pamatu identitāte [C. pr. n. 1021. (895.) p.].

Tā, piem., tas, ka prasība starp A. un B. par īpašuma tiesībām uz nekustamu mantu, kura pamatota uz pirkšanas-pārdošanas līgumu, jau izšķirta negatīvi, neizslēdz iespēju, ka prasītājs A. ceļ pret B. prasību par īpašuma tiesībām uz to pašu nekustamu mantu, bet tikai aiz valdīšanas noilguma. Šeit, lai gan prāvnieki un strīdīgais priekšmets ir vieni un tie paši, grozīts tomēr prasības pamats, t. i., prasību pamati nav identiski. Tamdēļ principu *non bis in idem* un *exceptio rei judicatae* piemērošana iespējama tikai tur, kur ir ne tikai prāvnieku

¹⁴³ Sal. Kr. Sen. spr. 1879. g. Nr. 126, 1885. g. Nr. 69, 1891. g. Nr. 11, 1893. g. Nr. 51 un 69; Latv. Sen. 12. IV. 1927. g. spr. Nr. 452, Grūbes l.

Latv. Senāts paskaidrojis, ka apgabaltiesai, atzīstot, ka spriedums tai pašā rezolūcijas formulējumā, kādā tas noticis un ierakstīts, izpildu rakstā, nav izpildāms, — nav tiesības aprobežoties ar vienkāršu konstatējumu, ka spriedums nav izpildīts un nav izpildāms, bet gan saskaņā ar prasītāja lūgumu apgabaltiesai bija jāstājas pie jautājuma izšķiršanas par to, kā būtu iztulkojama (Civ. proc. nolik. 1098. (964.) p.) viņas sprieduma rezolutīvā daļa (Sen. spr. 29. XI. 1927. g. Nr. 888, Barsukova l.).

un strīdīgā priekšmeta, bet arī prasības pamata identitāte (Kr. Sen. spr. 1896. g. Nr. 45; sal. arī Cvingman VIII. Nr. 1570).

Turpretim tam apstāklim, ka jauna prasība, kas celta starp tām pašām pusēm par to pašu priekšmetu un uz tā paša

-438-

pamata, uzdotā prasības vērtība ir lielāka vai mazāka, nav nekāda iespaids jautājumā par prasības identitāti; tāpat nevar celt atsevišķu prasību par lietas piederumu pēc tam, kad jau izšķirta prasība par galveno lietu, par piem., prasību par procentiem pēc kapitāla piespriešanas (Civillik. 3421. p.^{144, 145}), bet ne otrādi.

3) Spriedums, kas stājies likumīgā spēkā, ir saistošs ne tikai pašiem prāvniekiem, bet arī tiesai, kas spriedumu taisījusi, kā arī citām tiesu un administratīvām iestādēm [C. pr. n. 1019. (893.) p.].¹⁴⁶ Sprieduma saistošais spēks attiecas arī uz visiem prāvnieku tiesiskiem pēcnācējiem, it sevišķi uz viņu mantiniekiem (sal. Civillik. 2639. p.¹⁴⁷), kā arī uz visām personām, kas iestājušās vai pieaicinātas lietā kā trešās personas tās juridiskās attiecības robežās, kura pastāv starp prāvnieku un šo trešo personu.¹⁴⁸ Bet par pusēm neskaitās to likumiskie vai līgumiskie pārstāvji. Priekš pārējām personām, kas procesā dalību nav ņēmušas, tiesas spriedums ir *res inter alios gesta et judicata* un tamdēļ nav saistošs [C. pr. n. 1021. (895.) p.].¹⁴⁹

Jāatzīmē tomēr un jāpastrīpo, ka saistoša spēka nav tādām tiesas spriedumam, kuru, lai gan tas stājies likumīgā spēkā, taisījusi nekompetenta tiesa vispār jeb nekompetenta pēc šās šķiras lietu piekritības noteikumiem. Viens no absolūtiem pašas procesuālās juridiskās attiecības rašanās nosacījumiem, kura izpildīšanai jāseko pašai tiesai [Sal. C. pr. n. 675. (584.) p.],

-439-

ir tiesas kompetence (lietas piekritība tiesai pēc lietas šķiras). Katrai valsts iestādei, neizslēdzot arī tiesas, ir noteiktas varas robežas, ar kuru pārkāpšanu viņu rīkojumi vai nolēmumi zaudē savu likumīgo spēku. Šeit pastāv vecs romiešu princips: „*Sententia a non suo iudice lata nullam obtinet firmitatem*.”¹⁵⁰ Kā nav nekāda spēka kriminālam spriedumam, ko taisījusi civiltiesā, tā nav arī spēka civiltiesas spriedumam, kas taisīts, pārkāpjot šās tiesas varas robežas.¹⁵¹ Tamdēļ arī attiecībā uz tādiem spriedumiem, kas

¹⁴⁴ CL 1760. pants.

¹⁴⁵ Kr. Sen. spr. 1896. g. Nr. 54, 1873. g. Nr. 114. Šeit nevar palīdzēt arī citāda prasījuma kvalifikācija, piem., nevar savā laikā neuzstādītos % no jauna prasīt zaudējumu atlīdzības veidā; Kr. Sen. spr. 1900. g. Nr. 106.

¹⁴⁶ Saskaņā ar Latvijas Senāta paskaidrojumiem, spriedums attiecībā uz *alimentu apmēru* nenāk spēkā materiālā nozīmē, bet attiecībā uz šo apmēru uzskatāms par provizorisku un grozāmu atkarībā no to apstākļu un attiecību pārmaiņas, kuri bija par pamatu zināma alimentu apmēra noteikšanai (sk. arī Cvingman III. Nr. 296 un 690 un Bünchner, Alimentationspflicht 27., 45., 130. lpp.; Sen. spr. 31. V. 1923. g. Nr. 190, Berenstrauch a l.).

Alimentu lietās kritušais spriedums attiecībā uz *prasības apmēru* nav uzskatāms par *res judicata*; prasībā pievestais apmērs var grozījušos apstākļos neatbilst tiesas noliktam pabalstam – par tādu apstākli pareizi uzskatāms Krievijas valsts valūtas sabrukums – kamdēļ prasītājam esot jāmeklē uztura ekvivalents Latvijas valsts valūtā. Izejot no šādas pareizas premises, no tās varēja taisīt šo slēdzienu, ka mirtiesneša piespriests fikss bērna uzturs 4 rbļ. mēnesī pie toreiz Krievijā pastāvošās zelta valūtas uz šīs valūtas paritātes pamata ir pārrēķināms Latvijas valūtā (Sen. spr. 19. XII. 1927. g. Nr. 876, Spurau 1.).

¹⁴⁷ CL 701. pants.

¹⁴⁸ Kr. Sen. spr. 1891. g. Nr. 99; 1908. g. Nr. 84.

¹⁴⁹ Izņēmumu skat. C. pr. n. 1451. g. un Lik. kr. 1921. g. 39., 78. p., pēc kura spriedums, ar kuru laulība atzīta par neesošu vai šķirtu, ir spēkā arī attiecībā uz trešām personām.

¹⁵⁰ Sal. arī K. Hellwig, System des Zivilprocessrechts, I., 61. un 104. lpp.; Малышев, I., 435. lpp.; Энгельман, 367. lpp.; Исаченко, IV., 818. lpp. Citādās domās, kas diezin vai pareizas, Анненков, IV, 212. lpp.

¹⁵¹ Tas neizslēdz tāda sprieduma izpildīšanas iespēju, ja puse neprotestē.

taisīti, pārkāpjot tiesas kompetenci un varas robežas, kā apelācijas¹⁵², tā arī kasācijas¹⁵³, instanču pienākums izbeigt procesu šādās lietās pat neatkarīgi no puses noraidījuma vai aizrādījuma.

Tāpat nav nekāda spēka tiesas spriedumam, kas taisīts tādā lietā, kur procesuālā attiecība vispār nevarēja rasties, piem., ja lieta izšķirta, neizdarot uzaicināšanu un līdz ar to bez atbildētāja piedalīšanās.¹⁵⁴ Visas citas nepareizības, kuras pielaidusi tiesa un kuras savā laikā nav pārsūdzētas, tiek dzēstas ar pārsūdzības termiņa notecēšanu, jo tādu nepareizību pārbaudīšana var notikt tikai procesuālā likumā paredzētā kārtībā un laikā.

-440-

4) Spriedums, kas stājies likumīgā spēkā (vai arī pielaists iepriekšējai izpildīšanai), būdams saistošs prāvniekiem un tiesai, ir jāizpilda [C. pr. n. 1049. (924.) p.], ja tas pēc prasības rakstura vispār prasa izpildīšanu. Šai ziņā, kā iepriekš aizrādīts, jāizšķir prasības par piespriešanu (*Vollstreckungsklagen, actiones cum condemnatione*), kurās spriedums vienmēr uzliek atbildētājam par pienākumu kaut ko izdarīt (piedzīt no atbildētāja ...; izlikt atbildētāju ...; izņemt no atbildētāja valdīšanas ...; uzlikt atbildētājam par pienākumu izdot ...), no prasībām par atzīšanu (*Feststellungsklagen, actiones sine condemnatione*), kur nekādas darbības vai izpildījuma no atbildētāja neprasa.¹⁵⁵

Saprotams, arī pie spriedumu izpildīšanas ir nozīme dispozitivitātes principam, kamdēļ, pēc vispārējā noteikuma, spriedumi par piespriešanu izpildāmi tikai uz izpildīšanā ieinteresētā prasītāja-piedzinēja iniciatīvi [C. pr. n. 1051. (925.) p.]. Turpretim tiesībpārveidojošās prasībās (*Rechtsgestaltungsklagen*), kur sprieduma izpildīšana neatkarājas no atbildētāja darbības, no sprieduma izrietošo darbību izdarīšana *ex officio* gulstas uz tiesu (piem., prasībā atzīt bērnu par ārļaulībā dzimušu, vai prasībā atzīt laulību par spēkā neesošu, tiesai pašai *ex officio* jāpaziņo par to attiecīgai dzimtsarakstu nodaļai attiecīgas atzīmes ieviešanai dzimtsarakstu grāmatās).

5) Spriedums, kas stājies likumīgā spēkā, atvieto un dzēš to strīdīgo materiāli-tiesisko attiecību, kas bijusi par prasības priekšmetu. Šeit tomēr nenotiek agrākās tiesības atjaunošana (novācija). Pats par sevi tiesas spriedums, pēc vispārējā noteikuma, jaunas tiesības nerada,¹⁵⁶ bet tikai konstatē un sankcionē jau agrāk pastāvējušo tiesību.

¹⁵² Sal. Kr. Sen. spr. 1867. g. Nr. 264; 1867. g. Nr. 407.

¹⁵³ Sal. Kr. Sen. spr. 1868. g. Nr. 291; 1873. g. Nr. 362.

¹⁵⁴ Sal. Kr. Sen. spr. 1870. g. Nr. 1284; Малышев, I., 435. lpp.; Konrad Hellwig (I, 147. lpp.) pieved labus piemērus, kad apzināti nepareizi norādīta pretējā puse: A, dzīvojot šķirti no savas sievas, norunā ar kādu X, lai viņa citā pilsētā oficiāli uzdodas par viņa sievu un pielaiž laulības pārkāpšanas aktu ar trešo personu. Pēc tam viņi ceļ prasību par laulības šķiršanu pret šo viltus sievu un arī panāk laulības šķiršanu.

Tādam spriedumam nav nekāda spēka un nozīmes pret viņa īsto sievu, kas procesā nekādas dalības nav ņēmusi un par pusi nav bijusi. Pats spriedums šai gadījumā ir bez priekšmeta, jo starp A un X laulība nekad nav pastāvējusi. Sievai tādā gadījumā atliek prasība, lai atzīst par esošu viņas laulību ar A (*Feststellungsklage*). Citādi ir, ja prasība celta pret personu, kuras vārds aiz kļūdīšanās uzdots nepareizi, piem., Ādolfā Egle vietā prasība celta pret Augustu Egli. Šeit Augusts Egle, lai gan viņš tiesā nav bijis, uzskatāms par pusi, un spriedums pret viņu, ja to nepārsūdz, var stāties likumīgā spēkā. Vēl liktenīgāks gadījums var būt, ja prasību domāts vērst pret Augustu Egle – dēlu, bet pavēste izsniegta Augustam Egle – tēvam vai vispār personai, kuras uzvārds un vārds gadījuma pēc sakrīt ar īstā atbildētāja uzvārdu un vārdu. Tamdēļ arī likums prasa, lai prasības sūdzībā uzrāda ne tikai vārdu un uzvārdu, bet arī puses tēva vārdu [359. (257.) pants].

¹⁵⁵ Prasības par atzīšanu, to piespriešanas gadījumā, neizslēdz iespēju vai nepieciešamību izdarīt zināmas darbības, bet šīs darbības nav jāizdara atbildētājam, bet gan kādai trešai personai, vai iestādei, vai arī pašai tiesai; tā, piem., ja apmierināta prasība atzīt līgumu, kas ierakstīts zemes grāmatās, par spēkā neesošu, tad šā sprieduma izpildīšana, t. i., līguma eksgrasācija izdarāma arī bez atbildētāja līdzdalības.

¹⁵⁶ Izņēmuma veidā tiesas lēmums pie dalīšanas var radīt jaunu tiesību, piem., nodibinot servitūtu (sal. arī Civillik. 868. p. 3. pktu [CL 1033. p.]): tāpat spriedums, kas stājies likumīgā spēkā, var noderēt par pamatu ķīlu tiesību nodibināšanai (sal. Civillik. 1412. p. [CL 1307. p.] un 1383. p. 2. pktu [CL 1304.p.]); saskaņā

materiāli-tiesisko attiecību, likums nepielaiž izlīgumu lietās, kuras galīgi izšķīrusi tiesa, paredzot tikai iespēju vienoties par sprieduma izpildīšanas veidu un kārtību (Civillik. 3597. p. [CL 1883. p.]). Pēc sprieduma prasītājam vairs nav jāatsaucas uz savām agrākām materiāli-tiesiskām attiecībām, jo tās ieguvušas jaunu formu, jaunu pamatu spriedumā (*actio iudicati*), lai gan atsevišķi agrākās materiāli-tiesiskās attiecības piederumi, piem., ķīla, galvojums, neskatoties uz spriedumu, var paturēt savu agrāko spēku.

Jautājumā par to, kāda sprieduma daļa stājas likumīgā spēkā, vispirms jāatzīmē, ka likumīgā spēkā stājas *verba decisiva*, t. i. *rezolūtīvā daļa*, kas ir tiešā atbilde uz prasības sūdzību.¹⁵⁷ Motīvi, t. i. apsvērumi, uz kuriem pamatota rezolūcija, pēc vispārējā noteikuma, nestājas likumīgā spēkā.¹⁵⁸

Bieži rezolūcija izriet no veselas rindas patstāvīgu un dažādu tiesas apsvērumu, no kuriem daži var izrādīties arī par nepareiziem, nesatricinot tomēr rezolūtīvās daļas pareizību. Tomēr tie motīvi un apsvērumi, kas atrodas tik ciešā un nešķīramā sakarā ar rezolūciju, ka citādu apsvērumu gadījumā rezolūcija seku ziņā iegūtu pavisam citu nozīmi, stājas likumīgā spēkā,¹⁵⁹ jo tiesās spriedums var stāties likumīgā spēkā tikai tanī nozīmē, kādā to taisījusi tiesa.¹⁶⁰

Tā par piem., ja tiesa noraidījusi prasību kā priekšlaicīgu, minot šo priekšlaicību tikai savos motīvos, tad šai apsvērumu daļai, kas atrodas ciešā sakarībā ar rezolūciju, jāstājas likumīgā spēkā kopā ar rezolūciju; vai piem., ja tiesa noraidījusi prasību par īpašuma tiesību, pie kam no tiesas apsvērumiem izriet, ka pati prasība pamatota uz valdī-

šanas noilgumu, bet prasības noraidīšanai par pamatu ir noilguma nosacījumu trūkums sprieduma brīdī.

Šeit prasības noraidīšanas pamats, kas atradis sev izteiksmi tikai tiesas apsvērumos, bet ne rezolūtīvā daļā, ir neatdalāms no pēdējās un arī stājas likumīgā spēkā, un tamdēļ jauna prasība par īpašuma tiesību uz to pašu priekšmetu, starp tām pašām personām, bet uz cita (piem., formāla dokumenta) pamata ir pilnīgi pielaižama.

Tāpat kā spriedumi, stājas likumīgā spēkā arī *blakus lēmumi*, ar kuriem izlemj *pēc būtības* kādu jautājumu, kura izlemšana paredzēta nevis prasības, bet gan blakus sūdzības kārtībā.¹⁶¹

ar Civillik. 830. p. 4. pktu [CL 1007. p.] tiesas spriedums, ar kuru atzītas personas īpašuma tiesības, noder kā juridisks pamats īpašuma tiesību iegūšanai uz noilguma pamata.

Nevar tomēr neatzīt, ka pēc būtības nepareizs tiesas spriedums, kas stāties spēkā, praktiski iegūst konstitutīvu raksturu, it kā nodibinot tiesību tur, kur tās agrāk nekad nav bijis un izbeidzot to tur, kur agrāk viņa bijusi, bet nesekmīgas aizstāvēšanās rezultātā no tiesas nav atzīta (sk. Civillik. 3617. p. [CL 1892. p.]). (Sal. arī Малышев, I, 436. lpp.)

¹⁵⁷ Sk. Kr. Sen. spr. 1886. g. Nr. 26 un 29; 1883. g. Nr. 18 un 84; 1882. g. Nr. 18.

¹⁵⁸ Sk. Kr. Sen. spr. 1881. g. Nr. 141; 1877. g. Nr. 277.

¹⁵⁹ Sk. Kr. Sen. spr. 1902. g. Nr. 76; 1886. g. Nr. 24; 1883. g. Nr. 84; 1880. g. Nr. 294; 1877. g. Nr. 60.

¹⁶⁰ Sk. Kr. Sen. spr. 1883. g. Nr. 123; 1886. g. Nr. 161. Tādos pat ieskatos vispār ir ar Savinji (System des heutigen romischen Rechts VI — 96. lpp.), Vindšēids (Pandekten 1, § 130), Аппенковс (Опыт комментария IV, 208.—211. lapp.), Isačenko (Гр. процесс, IV, 822. un tāl. lpp.). Pēc Savinji un citu domām, motīvi var būt objektīvi un subjektīvi, pie kam vispār objektīvie motīvi savukārt sadalāmi divās grupās: galvenos un blakus motīvos. Tikai galvenie objektīvie motīvi, t. i. tie, kuri, kaut arī atrodas sprieduma motīvu daļā, bet kuriem būtu jāatrodas pašā rezolūcijā, stājas likumīgā spēkā.

Pēc Kr. Senāta paskaidrojuma likumīgā spēkā stājas tikai sprieduma būtība, kura izteikta rezolūcijā (sp. 1876. g. Nr. 200); tiesas motīvi vispār nestājas likumīgā spēkā, izņemot gadījumos, kad šie apsvērumi tik tieši un nepieciešami saistīti ar rezolūciju, ka pie citiem apsvērumiem šim spriedumam būtu cita nozīme (Sen. spr. 1878. g., Nr. 162)

¹⁶¹ Sk. Kr. Sen. spr. 1889. g. Nr. 117; 1881. g. Nr. 147; 1880. g. Nr. 165.

Tā par piem., blakus lēmums, ar kuru izšķirts strīds par akta viltojumu, stājas likumīgā spēkā.¹⁶² Tāpat arī blakus lēmumi, kas izšķir strīdus un sūdzības par spriedumu izpildīšanu [C. pr. n. 1098. (964.), 1100. (966.), 1101. (967.) p.], par pārsūdzības termiņa atjaunošanu, stājas likumīgā spēkā.¹⁶³ Lēmumam par lietas izbeigšanu uz visiem laikiem ir tāds pats spēks kā tiesas spriedumam,¹⁶⁴ kamdēļ tas arī stājas likumīgā spēkā.

Turpretim izbeidzošiem tiesas lēmumiem, kas izbeidz lietu sakarā ar prasītāja pielaistām formālām nepareizībām (pilnvaras trūkums, lietas nepiekritība konkrētai tiesai,¹⁶⁵ prasītāja neierašanās, nelūdzot iztiesāt lietu, viņam neesot klāt [C. pr. n. 823. (718.) p. 2. pkts.], prasītāja neierašanās pēc tam, kad tiesa to atzinusi par obligatorisku [C. pr. n. 106¹. un 824. (719¹.) p.] vai prasības atstāšana bez caurlūkošanas uz prasītāja vienpusīgu lūgumu ar tiesību to atjaunot) nav materiāli likumīga spēka un ir pilnīga iespēja lietu atjaunot, ceļot jaunu prasību likumā paredzētā noilguma laikā. Ievērojot minēto,

-443-

tiesas izbeidzošie lēmumi neizbeidz strīdīgo materiāli-tiesisko attiecību.

Kas attiecas uz blakus lēmumiem, kurus tiesa taisījusi apsardzības kārtībā, tad pēc Senāta paskaidrojumiem Civilproc. nolik. noteikumi par sprieduma spēkā nākšanu [1018. (892.) p. 1. punkts, 220. (156.) p. 1. punkts], pēc kuriem otrā instancē taisītais spriedums pilnīgi aptver un izsmel pirmās instances spriedumu, nav attiecināmi uz blakus lēmumiem apsardzības kārtībā, kuri paši par sevi nestājas „likumīgā spēkā”, bet tikai paliek spēkā vai paliek negrozāmi, ja tie vai nu netiek pārsūdzēti, vai tiek apstiprināti otrā instancē, kādēļ apsardzības lietās pirmās instances lēmums, kuru apstiprinājusi otra instance, nezaudē savu patstāvīgo nozīmi un neskaitās procesuālā ziņā par segtu ar otrās instances apstiprinošu lēmumu.¹⁶⁶

No tā, ka apsardzības kārtībā taisītie lēmumi, kā blakus lēmumi, vispār nestājas likumīgā spēkā līdzīgi spriedumiem, izriet tikai tas, ka tie paši par sevi nekavē prasību, ar kuru ieinteresētā persona lūdz atzīt viņai šādam lēmumam pretējās tiesības, bet nemaz neizriet, ka ieinteresētā persona varētu ar vienkāršu ierunu pret prasību, kuru prasītāji ceļ uz šāda lēmuma pamata, apstrīdēt šāda lēmuma pareizību un vēl mazāk uz šā likuma pamata taisītos ierakstus zemes grāmatās.¹⁶⁷

¹⁶² Sal. arī Анненков, IV, 202. lpp.; Исаченко, IV, 788. un turpm. lpp. Citādos ieskatos Малышев, I, 434. lpp., pēc kura domām šie blakus lēmumi, kas neizšķir strīdu pēc būtības un neregulē materiālās tiesiskās attiecības, likumīgā spēkā nestājas, jo tos var grozīt un atcelt tā pati tiesa sakarā ar apstākļu mainīšanos.

¹⁶³ Sk. Kr. Sen. spr. 1889. g. Nr. 18; 1875. g. Nr. 1010 un Анненковс (Опыт комментария IV, 205., 206. lpp.)

¹⁶⁴ Sk. Kr. Sen. spr. 1910. g. Nr. 12.

¹⁶⁵ Jautājums par to, vai lēmums, ar kuru lieta aiz nepiekritības tiesu iestādēm tika izbeigta, var nākt likumīgā spēkā C. pr. n. 893. p. nozīmē, izšķirams negatīvā nozīmē: 893. p. runā tikai par spriedumiem, resp. lēmumiem, kuri spējīgi nākt likumīgā spēkā, t. i. kuros lieta tiek izšķirta pēc būtības. Bet lēmums, kurā vienīgi izšķirts jautājums par lietas piekritību, ja lieta pēc būtības nav izspriesta, un kas, taisni otrādi, vispār lietas būtību neaizskar, likumīgā spēkā nevar nākt (Kr. Sen. spr. 1877. g. Nr. 315; 1873. g. Nr. 1; 1879. g. Nr. 347; Latv. Sen. spr. 25. V. 1925. g. Nr. 143, Brzezinska l.).

¹⁶⁶ Kr. Sen. spr. 1877. g. Nr. 270; 1893. g. Nr. 4; 1899. g. Nr. 110; Latv. Sen. spr. 1922. g. Nr. 33 un 1923. g. Nr. 16 pēc spr. krāj. T. M. V. Salīdz. arī Griolē (de l'autorité de la chose jugée, 86. lpp.) [https://books.google.com/books?id=RVM0AAAAIAAJ&printsec=frontcover&dq=%22de+l%27autorit%C3%A9+de+la+chose+jug%C3%A9e%22&hl=lv&newbks=1&newbks_redir=1&sa=X&ved=2ahUKEwja7Lmq6-f-AhVFQvEDHfNDAzgQ6AF6BAGIEAI] G. Griollet De l'autorité de la chose jugée en matière civile et en matière criminelle. Paris, A. Marescq Ainé, Libraire-éditeur, 1868]: Победоносцев, Судебное руководство, тезисы 1502 в 1503; Анненков (Опыт комментария, стр. 204). Tomēr lēmumi par mantojuma dalīšanu (Sen. spr. 1873. g. Nr. 292) un par mantotās mantas izpirkumu, kādi lēmumi pielīdzināmi spriedumiem – stājas likumīgā spēkā (sal. arī Анненков IV, 205. lpp.)

¹⁶⁷ Latv. Sen. spr. 24. X. 1929. g. Nr. 1486, Tarasova 1.

Ar tiesas spriedumu prasības lietā iepriekšējie tiesas blakus lēmumi apsardzības kārtībā *eo ipso* zaudē savu spēku un nozīmi, bez tā, ka prasītājs būtu sevišķi lūdzis tiesas blakus lēmumu atcelt vai atzīt par spēku zaudējušu.¹⁶⁸

¹⁶⁸ Latv. Sen. spr. 21. IX. 1927. g. Nr. 308, Klabera 1.

Tēzes

1. Civīlproc. nolik. 814. p. (1864. g. redakcija) nepielaiž galīgo spriedumu izpildīšanas apturēšanu.

2. 1878. g. 17. janvāra likums ieved šinī jautājumā pirmo grozījumu, pielaižot galīgo spriedumu izpildīšanas apturēšanu attiecībā uz Civīlproc. nolik. 908. (794.) p. 2. pkt. paredzēto gadījumu.

3. 1893. g. 8. jūnija likums, aizsargājot atbildētāja intereses, radikāli groza pastāvošo kārtību, pielaižot galīgo spriedumu izpildīšanas apturēšanu un aprobežošanu, kādi noteikumi paredzēti Civīlproc. nolik. 931.–933. (814.–814.) p. p.

4. Civīlproc. nolik. 931. p. 1. pkt. un 933. p. attiecas uz tiem pašiem gadījumiem un papildina viens otru.

5. Civīlproc. nolik. 935. p. piemērojams tikai attiecībā uz Apgabaltiesas, kā otrās instances, spriedumiem, bet ne uz vispārējām tiesu iestādēm.

6. Galīgo spriedumu izpildīšanas apturēšana pielaižama vienīgi Civīlproc. nolik. 906. p. 1. pkt., bet attiecībā uz vispārējām tiesu iestādēm, arī Civīlproc. nolik. 908. p. 2. pkt. paredzētos gadījumos.

-4-

7. Galīgo spriedumu izpildīšanas apturēšanas noteikumi būtu piemērojami arī prasītājiem, attiecībā uz no viņiem atbildētāju labā piespriestiem tiesāšanās izdevumiem.

8. Civīlproc. nolik. 931. p. 1. pkt. un 932. p. paredzētie noteikumi lietderīgi, bet pārējie galīgo spriedumu izpildīšanas apturēšanas noteikumi nedod iespēju ātri atjaunot aizskartās tiesības.

Res judicata 1938¹⁷⁰

Res judicata (lat. spriedums, iztiesāta lieta) – tiesībās apzīmējums, ar ko pasvītrot likumīgu spēku ieguvuša tiesas sprieduma negrozāmību. Šādu spriedumu uzskata par atbilstošu īstenībai (r. j. *pro veritate habetur*), un tiesiskā ziņā tas ir likums konkrētā gadījumā (*judex lex facit inter partes*; r. j. *jus facit inter paries*).

Latviešu konversācijas vārdnīca, 139. burtnīca. Galvenie redaktori: profesors A. Švābe, profesors A. Būmanis, profesors K. Dišlers. Grāmatu apgādniecība A. Gulbis, 1938, 35515. sleja.

¹⁶⁹ Raichels L. Civiltiesas galīgo spriedumu izpildīšanas apturēšana. Rīga, A. Vasermana spiestuve, 1935. 3.–4. lpp. <http://gramatas.lndb.lv/periodika2-viewer/?lang=fr#issue:698113>

¹⁷⁰ <http://gramatas.lndb.lv/periodika2-viewer/?lang=fr#panel:pplissue:664156|page:100>

PROCESUĀLĀS ATTIECĪBAS RAŠANĀS
ABSOLŪTIE UN RELATĪVIE NOSACĪJUMI

Lai prasība sasniegtu savu gala mērķi un rezultātā rastos vajadzīgais juridiskais efekts, t. i. lietu izspriestu pēc būtības, prasību apmierinot vai noraidot, jāievēro vesela virkne nosacījumu. Daži nosacījumi ir tik nepieciešami, ka pati tiesa *ex officio* raugās, lai viņi tiktu ievēroti, un, ja konstatē šo nosacījumu pārkāpšanu, lietu izbeidz. Šos nosacījumus sauc par **a b s o l ū t i e m**, atšķirībā no **r e l a t ī v i e m**, kuru neievērošanas gadījumā seko lietas izbeigšana vienīgi tad, ja to prasa pretējā puse.

- 60 -

§ 21.

Abso1ūtie nosacījumi:

1. (..)

Relatīvie nosacījumi:

Relatīviem nosacījumiem tiesa *ex officio* neseko, atstājot ierosināšanu atbildētājam noraidījumu veidā,

1. lietai jābūt piekritīgai tieši tai tiesai, kurā prasību ceļ;
2. nedrīkst būt vienādība starp celto prasību un citu kādu prasību, kuru cēlis tas pats prasītājs pret to pašu atbildētāju un kura jau izšķirta – **r e s j u d i c a t a**.
Vienādība pastāv, ja: a) subjekti (prasītājs un atbildētājs) ir vieni un tie paši, b) objekts ir tas pats, c) pamati vienādi.
3. (..)

¹⁷¹ Veidots pēc Latvijas Universitātes 1940. gada mācību materiāla e-varianta, kas pieejams LNDB. <http://gramatas.lndb.lv/periodika2-viewer/?lang=fr#issue:645559> Šī eksemplāra īpašnieks ir P. Lejiņš. Sk. H. Neverževska izdevums. K. Čakste. Civilprocess 1937.–1940. gada lekcijas. Rīga, 2016, 78. lpp.